

ZIS sam ne bo vsemu kos

Zvezni izvršni svet je dobil posebno pooblastilo. Toda sam, brez pomoči, ne more biti vsemu temu kos. Nastane torej vprašanje: kaj moramo zdaj storiti? Vsiljujejo se mi razne misli, celo po administrativnih ukrepih, da preprečimo taka gibanja. Saj vem, zagnali bodo vik in krik, češ da je to ravnanje nedemokratsko ipd. Toda ali je mogoče ravnati kako drugače, ko gre za tako početje, posebno, če naj kaj takega počnejo komunisti? Moramo se torej odločno lotiti urejanja teh prашanj, kajti prihodnji meseci so za naše gospodarstvo zelo kritični.

Iz govora predsednika Tita v Prštini.

Okrepiti zvezo komunistov

Menim, da moramo zvezo komunistov okrepiti in reorganizirati, izločiti iz nje vse tiste, ki ribarijo v kalnem. Brez jasnosti v Zvezi Komunistov ne bomo mogli uresničevati idejnopolitične vloge, ki jo imamo pri razvoju naše socialistične skupnosti. Če v zvezi komunistov nekateri vlečejo naprej in drugi nazaj, ne moremo nikamor priti. Zaradi tega moramo te zadeve razčistiti.

Iz govora predsednika Tita v Nišu.

Uvoz nenehno narašča...

Direktor Zveznega zavoda za statistiko Ibrahim Latifić je obvestil novinarje, da je uvoz v marcu prinesel 1960 milijonov din, kar je v primerjavi z izvozom v lanskem marcu porast za 7 odstotkov. Uvoz je hkrati dosegel vrednost 3940 milijonov din, kar je v primerjavi z marcem 1970 povečanje za 39 odstotkov. Vrednost izvoza v vseh treh mesecih je v glavnem na ravni lanskega v istem razdobju oziroma ta izvoz stagnira. Uvoz pa je večji za 45 odstotkov, kar je izven vseh pričakovanj in zaradi česar se bo plačilna bilanca resno poslabšala. Gospodarski vestnik — 13. IV. 1971

Rastejo kot gobe po dežju

Leta 1961, ko je Ljubljana štela 200 tisoč prebivalcev, smo spravili pod streho 2600 stanovanj, lani, deset let kasneje, ko je Ljubljana štela že 250 000 prebivalcev, pa smo odprli vrata 2300 stanovanj ali tristoim manj kot pred desetimi leti. Kar zadeva Jugoslavijo in gradnjo stanovanj, sodi Slovenija nekako v zlato sredino. Če nam v Sloveniji primanjkuje 60 do 70 000 stanovanj potem za vso državo velja številka 700 000. Ob današnjih pogojih kreditiranja in zaslužkih ter vseh drugih dejstvih, ki tako ali drugače »uspešno« zavrta želje posameznikov, da bi se preselili med lastne štiri stene, moramo nehoti pristeti še naravnost fantastično zavozlane postopke okrog urejanja zemljišč, nakupa gradbenih parcel itd. Vsem tem dejstvom navkljub pa privatne hišice z vrtniki in gredicami vred rastejo sem in tja po deželi kot gobe po dežju.

Tovariš — 12. IV. 1971

Razmetavanje deviz

Čisti devizni priliv, ki ga je skupnosti v lanskem letu prigospodarila trgovska mornarica Jugoslavije — znašal je 98 milijonov dolarjev — je bil praktično porabljen za plačevanje vozarine tujim ladijskim družbam, so dejali predstavniki pomorskega brodarstva na zadnji seji upravnega odbora združenja, ki je bilo v Piranu. Nikdar ne dajemo deviz laže — piše »Slobodna Dalmacija« — kot takrat, ko gre za vozarine, ki jih je treba za prevoz domačega blaga plačati tujim prevoznikom. Posledica takšnega gospodarjenja je, da je lansko leto naša flota prepeljala le četrtno blaga iz naše zunanjetrgovinske menjave, ki je potovala do tujih kupcev po morju.

Delo — 14. IV. 1971

Krik in vik

Krik in vik na račun zamuja federacije pri sprejemanju novega davčnega sistema pa ne more prikriti dejstva, da so naraščali dohodki republik in občin iz prispevka od osebnih dohodkov iz delovnega razmerja v prvih dveh mesecih letošnjega leta z nad 30 odstotno stopnjo, kar je skoraj trikrat več, kakor znaša predpisani limit pro-računske potrošnje.

Komunist — 16. IV. 1971

TV-15 GLASILO ZZB NOV IN ZRVS SLOVENIJE

LETO IX — št. 17

22. april 1971

•TV-15• izhaja vsak teden — Izdaja ga Zavod Borec v Ljubljani, Beethovnova 10, kot glasilo Zveze združenj borcev NOV Slovenije in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije. Glavni in odgovorni urednik FRANCE ŠUSTERŠIČ — Tisk in klišejl ČGP »Delo« Ljubljana. Titova cesta 35 — Letna naročnina 32 dinarjev, za inozemstvo 60 dinarjev — Posredna številka v kolportaži 80 par — Naročnino pošiljajte na naslov: Uprava »TV-15«, Ljubljana, Beethovnova 10, poštni predal 598/XI ali na tekoči račun 501-8-29 pri SDK Ljubljana — Telefonske številke: glavni in odgovorni urednik 21-901, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo.

Mladina Osvobodilni fronti

Osrednja proslava 30. obletnice Osvobodilne fronte, ki jo praznujemo tudi kot slovenski državni praznik, bo v torek, 27. aprila 1971, ob 11. uri v ljubljanski hali Tivoli. V bogatem kulturnem sporedu bodo nastopili

Tragedija, ki nas opozarja na budnost

O zločinskem ustaškem napadu na našega veleposlanika Rolovića v Stockholmu smo obširno poročali že v zadnji številki »TV 15«. Takrat smo se bali, da bomo morali poročati še o najhujšem. In res, naša bojazen je bila upravičena: po osmih dneh in nočeh borbe s smrtjo je veleposlanik Rolović podlegel ranam...

Umrl je heroj jugoslovanske revolucije. Padel je v borbi za ideale, za katere se je boril vse življenje: za sožitje med narodi, za mir na svetu, za uveljavljanje miroljubnega poslanstva socialistične Jugoslavije. Podrla ga je krogla najnižkotnejših izvržkov človeštva, ki so v Jugoslaviji že zdavnaj doživeli popoln poraz, a so kljub temu dobili zatočišče in si spletli razbojniška gnezda v nekaterih zahodnih državah, celo takih, ki so z Jugoslavijo (vsaj formalno) v prijateljskih odnosih.

Ob tragediji veleposlanika Rolovića se sprašujemo, komu je bilo napoti miroljubno poslanstvo, s katerim ga je vodstvo socialistične Jugoslavije poslalo na Švedsko? Kdo stoji v ozadju tega zločina, komu so bili ustaški teroristi orodje?

Zločinski napad v Stockholmu nas opozarja na budnost. Čeprav je minilo že več kot četrt stoletja od osvoboditve, še vedno niso izginile temne sile, ki jim je socialistična Jugoslavija trn v peti. To pomeni, da naš boj še vedno traja in da se ne smemo nikdar uspavati, če hočemo, da bomo še nadalje v miru živeli in gradili.

Z vsem srcem se pridružujemo protestom vseh delovnih ljudi Jugoslavije in njenih prijateljev širom po svetu proti potencialni možnosti, da ustaši in njim podobni izvržki še zmeraj nadaljujejo ubijalsko nacistično tradicijo. Države, v kateri imajo ti zločini zatočišče, naj ne dokazujejo prijateljstva do Jugoslavije samo z besedami, ampak tudi z dejanji: dokončno naj obračunajo s to gadjjo zalego!

F. Š.

mladi gledališki umetniki, simfonični orkester RTV Ljubljana, godbi Jugoslovanske armade in Milice, Partizanski invalidski pevski zbor, Akademski pevski zbor Tone Tomšič in Mladinski pevski zbor Riharda Jakopiča, govoril pa bo predsednik Republiške konference Zveze mladine Slovenije Živko Pregl. S tem je opravičen tudi simbolični naslov prireditve »Mladina Osvobodilni fronti«, ki pomeni, da mladina prevzema junaško dediščino bivših borcev in aktivistov Osvobodilne fronte, ki jo je pripravljena negovati in dalje razvijati.

Posebno pozornost posvečajo prireditelji udeležbi, ki bo organizirana na prav poseben način. Na prireditvi bodo namreč prišle delegacije delovnih kolektivov in krajevnih skupnosti z zastavami, delegacije občin iz vse Slovenije, razen tega pa so vabljeni vsi bivši borci in aktivisti in vsi tisti, ki se čutijo kakorkoli vezane na junaške dogodke pred 30 leti. Zatorej bi bilo prav, da bi tudi organizacije Zveze združenj borcev organizirale udeležbo s prapori in delegacijami.

Ljubljana bo ob tej priložnosti dobila praznično podobo. Na vpadnicah bodo prihajajoče pozdravljali transparenanti z gesli iz osvobodilnega boja, ulice bodo okrašene, posebno pa še prireditveni prostor, vse štiri ljubljanske godbe bodo igrale budnice, mladina bo priredila potrosne listkovne akcije, na ljubljanskem gradu pa postavile velik praznični napis.

Seveda se proslavljanje 30. obletnice ne bo začelo šele 27. aprila. Že jutri, v petek, 23. aprila, bodo slavili svoj praznik v občini Ljubljana Moste-Polje, Nadaljevanje na 3. strani

Protest ZZB NOV Jugoslavije

Zvezni odbor ZZB NOV Jugoslavije je ob zločinu v Stockholmu odposlal naslednje protestno pismo:

Spričo najnovejšega zločinskega napada ustaških teroristov na vodjo in druge člane jugoslovanskega diplomatskega zastopstva izražamo v imenu Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije najodločnejši protest vladi kraljevine Švedske.

Borci narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije, zelo ogorčeni zaradi razbojniškega dejanja proti veleposlaniku SFRJ na Švedskem, Vladimiru Roloviću, našemu tovarišu in uglednemu borcu, članu naše zveze, se z ogorčenjem vprašujemo, kako je mogoče, da teroristične emigrantske skupine še nadalje neovirano delujejo in uživajo gostoljubje švedskih oblasti kljub vsem dosedanjim opozorilom našega veleposlaništva in navzlic že poprej storjenim kriminalnim dejanjem.

Zato zahtevamo, da vlada kraljevine Švedske v skladu s svojimi mednarodno pravnimi obveznostmi najstrožje kaznuje storilce in organizatorje gnusnega hudodelstva ter stori vse, da se zavarujejo življenja delavcev jugoslovanskih zastopstev in drugih občanov naše države na delu na Švedskem.

S tem protestom govorimo ne le kot občani države, ki so njeni zastopniki izpostavljeni maltretiranju in pobijanju, marveč tudi kot borci proti naci-fašizmu med drugo svetovno vojno, ki njegove metode uporabljajo dandanes ti njegovi premagani pripadniki proti socialistični in miroljubni Jugoslaviji.

SPOMIN NA ŽRTVE ŽELEZNIČARSKIH STAVKE LETA 1920 — Dne 15. aprila se je pred spomenikom na Zaloški cesti v Ljubljani zbralo veliko ljudi, da bi počastili spomin na žrtve železničarske stavke pred več kot petdesetimi leti. Po krajšem kulturnem programu, v katerem so obudili spomin na tiste dni, so spomenik zasuli s cvetjem.

(Foto: Miloš Švabić)

DOGODKI TEDNA

■ Jugoslovanski veleposlanik na Švedskem Vladimir Rolović je podlegel hudim ranam, ki sta mu jih s strelji v glavo prizadela ustaška terorista Brajković in Barišić 7. aprila letos v poslopju jugoslovanskega veleposlaništva v Stockholmu. Kljub vsem sredstvom najsodobnejše nevrokirurgije je bila medicina brez moči pred hudimi poškodbami, ki so razdelele možgansko tkivo. Posmrtno ostanke veleposlanika Rolovića so s posebnim vojaškim letalom prepeljali v Beograd, kjer so ga pokopali z najvišjimi častmi.

■ Poleg Švedske, sta tudi norveška in danska policija poostriili varnostne ukrepe proti ustaškim teroristom. Vsa jugoslovanska uradna predstavništva straži policija. V Stockholmu je bil v štabu državne policije poseben sestanek. Tujce bo poslej nadzorovala kriminalistična policija, politična policija pa je prevzela politične zločine.

■ Oblasti na Bavarskem niso imele povoda, da bi prepovedale ustaško proslavo ustanovitve Paveličeve »neodvisne Hrvatske«, ki so jo pripravljali za 17. april v Münchnu. To je izjavil predstavnik bavarskega ministrstva za notranje zadeve. Podobne proslave so ustaši priredili tudi po drugih nemških mestih.

■ Po skoraj enotedenskem obisku predsednika republike Tita avtonomne pokrajine Kosovo, je bil z obiskom Niša, kjer so predstavniki mesta seznanili Tita s prizadevanji za razvoj gospodarstva, družbenih dejavnosti in samoupravljanja, končan obisk predsednika republike Kosovo in območju jugovzhodne Srbije.

■ Predsedstvo sveta ZSJ je izrazilo zaskrbljenost zaradi upadanja življenjske ravni delavcev. Ugotovilo je, da so cene v takšnem naraščanju, da ogrožajo življenjski standard delavcev in osnovna načela delitve po delu. Predsedstvo ZSJ je ugotovilo, da gospodarske stabilizacije ne uresničujemo, kakor je bilo predvideno, da ZIS ni izkoristil vseh pooblastil, ki so mu bila v zvezi s tem dana in da življenjski standard zaradi tega naglo upada ob nezaježljivem naraščanju cen in še drugih vzrokih, ki delujejo tako, da se gospodarska gibanja iz lanskega leta praktično dokaj nemoteno nadaljujejo tudi letos.

■ Upravni odbor slovenske gospodarske zbornice je predlagal, naj bi osební dohodki tudi po 30. aprilu ostali »zamrznjeni«. Rečeno z drugo besedo, povečevanje naj bi bilo v primerjavi z ravni lanskega leta še naprej omejeno z določenim odstotkom.

■ Zvezni sekretar za finance Janko Smole se je v Washingtonu sestel z več ameriškim funkcionarji in se z njimi pogovarjal o političnih vprašanjih in bilateralnem sodelovanju. V pogovorih s funkcionarji mednarodnega monetarnega sklada pa jih je podrobno seznanil z ukrepi in osnovnimi cilji naše stabilizacijske politike, ki poteka na gospodarskem in političnem področju. Prizadevanja jugoslovanske vlade za uresničevanje stabilizacijskega programa so naletela na podporo pri mednarodnem monetarnem skladu. Delegacija mednarodnega monetarnega sklada bo maja obiskala Jugoslavijo.

■ Vodja jugoslovanske delegacije na zasedanju medparlamentarne unije Peko Dapčević je dejal, da je bil dosednji napredek na področju razoroževanja kljub več kot desetletnim pogajanjem prepočasen in skorajda nepomemben. Zavzel se je za prepoved atomskih poskusov, za izpolnitev moskovskega sporazuma in za prepoved uporabe jedrskega orožja ali grožnje z njim. Govoril je v odboru za politična vprašanja in vprašanja varnosti.

■ Diplomati v OZN domnevajo, da bo sklep o sprejemu LR Kitajske v svetovno organizacijo morda izglasovan že letošnje jesen, najpozneje pa do leta 1973. Čeprav se je več kot pol članice lani izreklo za to, LR Kitajska ni bila sprejeta, ker bi bila za to potrebna dvotretjinska večina. Diplomati menijo, da bo sprejem LR Kitajske v OZN olajšal tudi naglo izboljšanje ameriško-kitajskih odnosov.

■ Predstavniki devetih arabskih držav so v Kairu razpravljali o krizi v Jordaniji. V skupnem sporočilu so obsodili jordanski režim zaradi »očitne kršitve mirovnih sporazumov s komandosi in načrtov za »likvidacijo palestinskega odporiškega gibanja«. Zahtevali so, naj se prelivanje krvi preneha in naj se

omogoči obnovev dela arabskega komiteja za nadzorovanje premirja. Tudi Jaser Arafat je obtožil jordansko vlado, češ da se z Izraelom dogovarja za likvidacijo odporiškega gibanja v Jordaniji, za kar jo bo Izrael poplačal z delnim umikom svoje vojske. —Predsedniki ZAR, Sirije in Libije so podpisali sporazum o trojni federaciji.

■ Sile Svobodne Bengalije so zapustile svoj sedež v Čuduangi, na jugu Vzhodnega Pakistana, kjer je bila po indijskih poročilih ustanovljena začasna vlada. Glavni štab so premestili zato, ker se Čuduangi menda približuje pakistanska vojska, ki ima v svojih rokah nekatera mesta, medtem ko pristasi Mudžiburja Rahmana nadzorujejo široka območja na podeželju, samemu Rahmanu bodo sodili, medtem pa je bila uradno razglašena »Suverena demokratska republika Bangladeš«.

■ V Celovcu se je sestel koordinacijski odbor obeh osrednjih političnih organizacij koroških Slovencev, ki je pod vodstvom predsednikov Zveze slovenskih organizacij in Narodnega sveta dr. Francija Zwitterja in dr. Reginalda Vospelnika razpravljal o odprtih narodnopolitičnih vprašanjih. Pogajanja o manjšinskem paketu koroških Slovencev naj bi se po zagotovilih dr. Krajskega prihodnji mesec nadaljevala. Kot je pričakovati, bodo Slovenci te dni s skupno spomenico obeh osrednjih političnih organizacij znova konkretizirali odprte zahteve.

■ Velika Britanija se pogaja z Libijo o prodaji orožja v vrednosti 60 milijonov funtov. Pogajanja bodo po vsej verjetnosti pripeljala do novega anglo-libijskega sporazuma, ki naj bi odprl možnosti za mnogo večje dobave orožja Libiji.

■ Predsednik Nixon je sporočil, da bo dovolil izvoz nekaterih nestrateških materialov na Kitajsko, kot del novega

Nov Mao Ce Tungov »skok naprej v luči ameriškega karikaturista

načrta petih točk za izboljšanje odnosov s Pekingom. — ZDA so sporočile, da bodo v enem letu uničile vse svoje zaloge biološkega orožja, pri tem pa bo sodelovalo 300 strokovnjakov. Delegacija ZDA bo ženevski konferenci predložila o tem natančno poročilo.

■ V dobro obveščenih moskovskih krogih vztrajno zatrjujejo, da pripravljajo izstrelitev novih sovjetskih vesoljskih ladij s človeško posadko. Po teh vesteh naj bi v kratke mizstrelili v vesolje najmanj dve vesoljski ladji, katerih posadki naj bi poskušali sestaviti stalno orbitalno postajo okoli Zemlje.

■ Generalni sekretar OZN U Tant je pozval vse velike sile, naj bi sklicale sestanek na najvišji ravni, katerega naj bi se udeležili tudi predsednik Mao Ce Tung. U Tant je to izjavil v govoru, ki ga je imel v glavnem mestu Kostarike ob otvoritvi prvega zasedanja redne generalne skupščine Organizacije ameriških držav.

POLITIČNI RAZGLEDI

POL MILIJONA BESED

Vse številke, izgovorjene ali omenjene na 24. kongresu KP SZ, so za naše pojme gromozanske in presenetljive: na kongresu je bilo 4949 delegatov in tisoč gostov iz 101 partije (90 držav), KP SZ ima 14 milijonov članov in velikansko komsomolsko zaledje 28 milijonov članov, kongres je trajal dva tedna, na njem so izgovorili pol milijona besed itd.

Delo, ki ga je opravil 24. kongres, je tako obsežno, problemi, ki so jih obravnavali na njem, so tako vsestranski, da je res nemogoče na nekaj straneh povedati vse. Vendar je mogoče izluščiti nekaj bistvenih misli.

Tako iz nekajurnega govora generalnega sekretarja Brežnjeva kot iz nastopov delegatov je bilo mogoče sklepati, da sovjetska partija z velikim uspehom izpolnjuje naloge, ki si jih je zadala na zadnjih dveh kongresih, da je sovjetsko ljudstvo enotno zbrano okoli partije, njenega centralnega komiteja in generalnega sekretarja Brežnjeva. Na vseh straneh je bilo poudarjeno, da je stabilnost sedanjega vodstva popolna in da KP SZ deluje zanesljivo in trajno kot doslej in še bolje kot doslej.

Kongres je potrdil notranjo enotnost ter jo prenesel na enotnost tako imenovane »socialistične skupnosti«. Glede na to, da je svet razdeljen na dva dela, na »dva nasprotna si svetova«, na »dve ideologiji«, je kongres še posebej poudaril potrebo po enotnosti socialističnega sveta. Pri tem je Brežnjeva na primer poudaril, da je potrebna enotnost vseh socialističnih dežel, torej tudi tistih, ki niso članice varšavskega sporazuma. V imenu sovjetskih ljudi je izrazil željo, da »se okrepijo zveze Jugoslavije s socialistično skupnostjo in da se krepí socializem v Jugoslaviji«.

Glede na vse to je kongres obsodil politiko Ljudske republike Kitajske, češ da je razbijaška in »levo revizionistična«, medtem ko je o »desnem revizionizmu« govoril kot o politiki v partijah »zahodno od Moskve«.

S tega stališča je treba gledati tudi na načela o sovjetski zunanji politiki v prihodnosti, o kateri sicer ni bilo izredno veliko besed. V tej zvezi so bile potrjene in obnovljene prejšnje koncepcije in pobude za udržitve miru: ameriška politika je sicer negativna, vendar pušča SZ odprta vrata za Washington, SZ je ena izmed supersil, ki si delita svet, SZ si želi, da bi čimprej prišlo do konference velike peterice, želi si izboljšati odnose z LR Kitajsko in ZDA, še naprej si prizadeva za razorožitev, mirno rešitev krize na Bližnjem vzhodu in v jugovzhodni Aziji, za mirnejšo politiko v Evropi (predvsem se zavzema za konferenco o evropski varnosti) itd.

V primerjavi z že omenjenimi problemi je 24. kongres KP SZ izredno obširno in temeljito obravnaval gospodarski razvoj Sovjetske zveze in prihodnji petletni načrt, ki močno (najmočneje doslej) poudarja dvig življenjske ravni. Popolnoma jasno je, da je sovjetsko gospodarstvo že doslej naredilo velikanski korak naprej, da so številke, ki govorijo o napredku, osupljive. Ko je predsednik vlade Kosigin govoril o gospodarskem razvoju, je poudarjal predvsem pomen avtomatizacije in tehničnega napredka.

Kadar govorimo o napredku v sovjetskem gospodarstvu, moramo seveda dobro vedeti, da ne gre za kakšen prehod na sistem tržnega gospodarstva, marveč za nadaljevanje sedanjega sistema: gre za plansko gospodarstvo, v katerem se mora vse razvijati na podlagi na vrhu sprejetega programa. Potemtakem se ne more spremeniti bistvo sovjetskega načina gospodarjenja, marveč je mogoče le izpopolnjevati tisto,

kar imajo: z boljšo znanstveno organizacijo dela, z znanstveno-tehnološko revolucijo, uvedbo elektronike (tu SZ še močno zaostaja za ZDA: število elektronskih računalnikov je v SZ desetkrat manjše kot v ZDA) itd.

Naloge, ki jih postavlja plan za zvišanje življenjske ravni, so velikanske, saj je treba povečati proizvodnjo izdelkov široke potrošnje, povečati in popestriti proizvodnjo živil, povečati stanovanjsko gradnjo, povečati obseg šolanja — in navsezadnje seveda zvišati

Leonid Brežnjeva

osebne dohodke. Kot rečeno, so tako Kosigin kot drugi, ki so govorili o gospodarskem razvoju države, odločno zavrnili vse »progresistične ideje in teorije, ki postavljajo tržišče zoper centralizirano državno planiranje«.

Naposled moramo omeniti tudi stališče 24. kongresa do nastopa delegatov iz drugih držav. Njihovi govori so bili v prvi vrsti namenjeni osnovnemu stališču KP SZ o veliki socialistični skupnosti, pa tudi abstraktni in konkretni suverenosti socialistične države (namig na českoslovaške dogodke leta 1968). Nekateri tuji delegati so opozorili na načela o enakopravnosti in enakopravnosti, na katerih temelje odnosi med komunističnimi partijami, na načela o neodvisnosti in suverenosti, na katerih temelje odnosi držav v sodobnem svetu. Vendar v poročilu CK KP SZ o 24. kongresu ti nastopi niso bili omenjeni.

Razumljivo je stališče KP SZ, da je svet danes razdeljen na dva nasprotna si ideološka bloka, toda težko je razumeti, da politika neuvrčenosti ni dobila svojega mesta niti v najpomembnejšem dokumentu kongresa — referatu generalnega sekretarja Brežnjeva. Videti je, da 24. kongres gleda na neuvrščeni svet kot na rezervo enega ali drugega bloka; seveda kot na svojo rezervo, če je le mogoče.

KOMENTATOR

OBIŠČITE BAZO 20

Kot vsako leto bodo znameniti spomeniki NOB na Kočevskem Rogu Baza 20 ter bolnišnici Jelendol in Zgornji Hraščnik s 27. aprilom, dnevom OF, odprti za številne obiskovalce.

Obisk teh spomenikov je možen vsak dan; stalna muzejska razstava o življenju in delu vodstva osvobodilnega boja na Kočevskem Rogu v letih 1942—1944 v dveh barakah na Bazi 20 pa bo redno odprta ob sredah in sobotah od 10. do 15. ob nedeljah in praznikih pa od 9. do 17. ure; v teh dneh je na voljo obiskovalcem tudi vodnik po bazi in po potrebi tudi do bolnišnice Jelendol. Pravčasno, vsaj tri dni prej naj javljenim skupinskim obiskom na naslov: Lojze Murn, Poljane 8, 68350 Dolenjske Toplice — bo omogočen ogled razstave tudi izven tega časa.

Ob Cervanovi cesti pod Bazo 20 je bila lani dograjena nova brunarica »gostišče »Lukov dom«, imenovano po prvem komandantu glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet Francu Leskošku Luki. Obiskovalcem baze bodo v gostišču poleg okrepčila na voljo tudi barvni prospekti o Bazi 20, barvne razglednice, spominski žig in vpisna knjiga.

Vodstvo šolskih skupin in drugih skupinskih obiskov kot tudi ostale obiskovalce baze naprošamo, da se vpisujejo v knjigo obiskovalcev baze — ali pa število obiskovalcev sporoče upravniku gostišča — zakaj le tako bo mogoče imeti brez vstopnic vsaj približno točen razvid obiska.

Obiskovalcem, ki se bodo odpravili na Bazo 20 z belokranjske strani prek Crmošnjice, priporočamo, da spotoma obiščejo tudi bolnišnico Zgornji Hraščnik, kamor pelje obeležena pot s ceste Crmošnjice — Komarna vas — Lukov dom — Podstenice. Obiskovalci, ki si želijo ogledati tudi notranjost barak, se naj oglasijo pri Krašovcih v Komarni vasi.

ŽIVILSKA
INDUSTRIJA
KAMNIK

Kuhani ETA — živil v zrnju »TETOVEČ« je posebno »primerno za pripravo »srbskega pasulja«.

SRBSKI PASULJI SI PRIPRAVIMO:

Vzamemo 25 dkg prekajenega mesa, 10 dkg na drobno narezane čebule, nekaj strokov strtega česna, zalijemo z vodo in skuhamo. Na hladno masčobi razmešamo za čajno žličko moke in jedilno žlico mleto sladke paprike, segrejemo, gladko zmešamo in dodamo kuhanemu mesu skupaj s konzervo kuhanega tetovca. Ko dobro prevre, je jed gotova.

SVETUJEMO
PRIPOROČAMO

Še hitreje pa si pripravimo pasulj brez mesa, tako da naredimo prežganje iz masčobe, narezane slaninice, nasekljane čebule, moke, paprike in paradižnikove meze. Prežganje zalijemo s toplo vodo, končno dodamo dozo fižola.

Vse skupaj prevremo.

POZKUSTE!

S SKPUŠČINE ZB ZA SEVERNO MEJO 1918/1919

Močan klicaj spričo rovarjenja nacističnih ostankov

V nedeljo, 18. aprila, je bila v sejni dvorani republiškega odbora ZZB NOV v Ljubljani letna skupščina republiške zveze borcev za severno mejo 1818/1919. Več kot 80 delegatov vseh 25 v republiški zvezi združenih občinskih odborov iz vse Slovenije je napolnilo sejno dvorano.

Predsednik republiškega odbora zveze dr. Maks Pohar iz Maribora je najprej pozdravil pomočnika republiškega sekretarja za zdravstvo in socialno varstvo Justa Miklavca in zbrane delegate, nato pa je počastil spomin v bojih za severne kraje Slovenije 1918/1919 padlih in nad 500 v zadnjem dveletnem poslovnem obdobju na področju Slovenije umrlih tovarišev. Po izvolitvi organov skupščine je dr. Pohar prikazal delo republiškega odbora v zadnjem poslovnem obdobju, zlasti se je dotaknil delovanja združenih nemškonacionalističnih in šovinističnih sovražnih nam sil v štajerskem zamejskem področju, ki z očitno podporo tamkajšnjih oblasti postavljajo spomenike nekdanjim nacističnim okupatorjem in njegovim hlapcem izdajajo in vzdavajo v te spomenike »knjige mrtvih okupatorjev« in še vedno hlepijo po naši zemlji. Naša naloga je, je dejal dr. Pohar, da stalno opozarjamo naše oblasti in vso slovensko javnost na sovražno nam dejavnost teh nevarnih sil in da zahtevamo, da se ta zločinska dejavnost za vselej onemogoči.

Za njim je prvi podpredsednik republiškega odbora Lojze Ude očrtal dogodke v zamejstvu od lanskim plebiscitnih prslav na Koroškem vse do današnjih dni. Tudi na tem področju, je dejal govornik, vztrajno rovarijo sovražne nam sile, ostanki iz temne nacistične dobe, ki so se združile okrog zloglasnega »Heimattiensta«, katerega glasilo »Ruf der Heimat« je nedavno napovedalo borbo od iztrebljenja zadnjega koroškega Slovenca iz rodne grude. Kako nevarne so te velenemške nacionalistične sile, prepojene še vedno z nacistično miselnostjo, ki se je zajedla v vse politično življenje te dežele, se vidi iz dejstva, da so nameravali tudi v tej deželi postavljati spomenike najhujšim nekdanjim nacističnim krvnikom, kakor je bil SS Standardführer Meier-Kalbitsch. In kar je najbolj žalostno — tak predlog so stavljali predstavniki stranke, ki je imela v Avstriji mnogo članov v odporiškem gibanju in v nacističnih taboriščih.

Dolžnost naše organizacije je, da budno spremlja ta dogajanja tudi na tem področju in stalno opozarja na nevarnosti, ki iz tega izhajajo.

Drugi podpredsednik Fran Staudekar pa je v svojem poročilu prikazal potek izvajanja zakona o borcih za severno mejo 1918/1919, ki je sedaj končano. Status borca je dobilo 3065 borcev od okroglo 4000 prijavljenih. Zbrani delegati so z aplavzom izrekli priznanje pomočniku republiškega sekretarja za zdravstvo in socialno varstvo Justu Miklavcu, ki je

tako pri sprejemu zakona kakor pri nje-govi izvedbi pokazal vsestransko naklonjenost borcem za severno mejo. Govornik je nato omenil še druge akcije republiškega odbora za koristi članstva, ki je v izumiranju, nato pa je v odsotnosti obolelega tajnika, Kristana, poročal še o delu tajništva v preteklem obdobju, ki je bilo zelo razgibano. Članov s statusom borca za severno mejo je sedaj 2657, tako da okrog 400 borcev s statusom ni organiziranih in jih bo novi odbor skušal še zajeti.

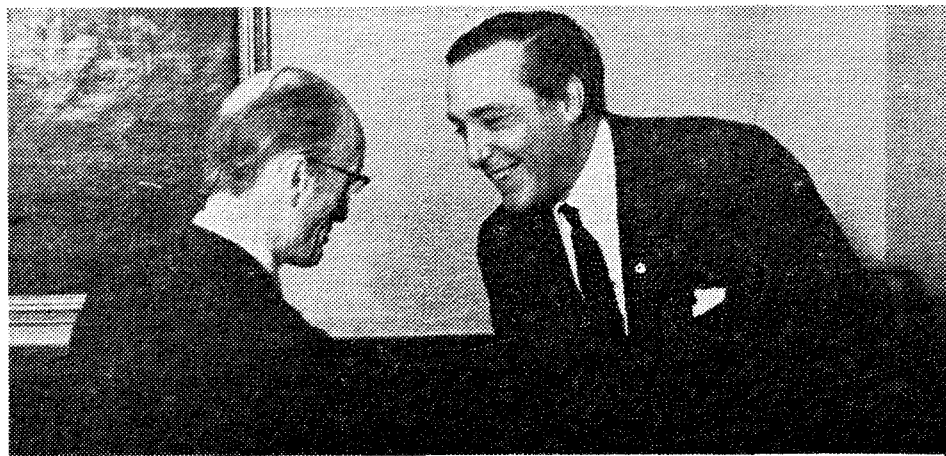
Po razrešnici staremu odboru so bile volitve, na katerih je bilo izvoljeno novo vodstvo republiškega odbora z dr. Poharjem, Staudekarjem, Hribarjem, Kristanom in Hlebcem na čelu.

Ob razpravi o poročilih, ki so zajela tudi gnusni ustaški zločin na Švedskem, je bila soglasno sprejeta brzojavka predsedniku republike Josipu Brozu Titu: »Na svoji redni letni republiški skupščini dne 18. 4. 1971 zbrani stari branilci naše severne meje 1918/1919 Vam pošiljajo vdane pozdrave in se ogorčeno zgražajo nad bestialnim zločinom ustaških teroristov na Švedskem.«

Med drugim so soglasno sprejeli resolucijo, naj Jugoslavija kot sopolisnik avstrijske državne pogodbe zahteva od Avstrije izvršitev 7. člena te pogodbe.

Skupščina je na koncu sprejela še osnutek poslovnika o upravnem in finančnem poslovanju republiškega odbora s pridržkom, da ga ustrezno redigira posebna komisija.

Skupščina je z odobranjem sprejela sklep, da se zahvali uredništvu »TV-15« za vso naklonjenost, ki jo je izkazalo naši zvezi z rednim objavljanjem poročil o dejavnosti organizacije.

V Sloveniji je bil nedolgo tega na obisku sir John Heniker, danes generalni direktor Britanskega sveta in med drugo svetovno vojno član britanske vojaške misije pri vrhovnem štabu NOV. Med obiskom je bil gost podpredsednika republiške skupščine dr. Jožeta Brileja (na sliki) in predsednika republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Janka Rudolfa.

(Foto: Miloš Švabič)

MLADINA OSVOBODILNI FRONTI

Nadaljevanje s 1. strani

v nedeljo, 25. aprila ob 11. uri pa bo pred osnovno šolo v Velikih Laščah velika proslava občinskega praznika občine Ljubljana Vič-Rudnik.

V ponedeljek, 26. aprila, se bodo začeli pionirski pohodi »Po poteh tovarštva in spominov« za moške, ženske in mešane ekipe pionirskih odredov. V tej množični prireditvi bodo sodelovali bivši borci in starešine ljubljanskega garnizona, ki bodo podeljevali spominske značke in spominske trakove ter se pogovarjali s pionirji. Mestna konferenca SZDL Ljubljana pa bo tega dne na Magistratu podelila srebrna priznanja Osvobodilne fronte.

Proslave se bodo nadaljevale tudi za 1. maj in za 26. obletnico osvoboditve. Tako bo mladina na predvečer delavskega praznika, 30. aprila po vrhovih okoli Ljubljane zakurila kresove, 1. maja bodo budnice, nato pa tradicionalni zbor prebivalstva na Rožniku. Dne 8. maja bo v Senožetih ob Savi odkritje spominske plošče v spomin na stalni kurirski prehod čez Savo, združeno z velikim zborovanjem, pohodom kurirjev in partizanskih enot ter z vajami enot teritorialne obrambe. Istega dne bo mestna organizacija Zveze združenih borcev in skupščina mesta Ljubljane

priredila slovesen sprejem za udeležence pohoda »Po poteh partizanske Ljubljane«, za borce in pripadnike domicilnih enot, ob tem pa bodo podeljene tudi nagrade mesta Ljubljane. V nedeljo, 9. maja, pa se bodo zvrstile prireditve 15. jubilejnega pohoda »Po poteh partizanske Ljubljane«, ki bodo obsegale manifestativni pohod moških, ženskih in mešanih skupin mladine višjih razredov osnovnih šol, srednjih šol, odredov vseljudske obrambe, »partizanski marš«, »tek prijateljstva«, štafete in podobno.

Večina prireditev ob 30. obletnici Osvobodilne fronte bo torej v Ljubljani, kjer se je slovensko osvobodilno gibanje sploščilo, se napajalo iz neizčrpnih virov ljudskega junaštva, požrtvovalnosti, tovarštva in kljubovanja okupatorjem, kjer je ilegalna Ljubljana razvila moč Osvobodilne fronte do resničnega in enkratnega veličastja ter tako popolnoma zaslužila odlikovanje mesta heroja. Pred 30. leti je bila Ljubljana kljub okupaciji prerajena, dobila je podobo mladostnega poleta in heroizma. Pozdravljamo letošnjo pobudo slovenske mladine in upamo, da bo Ljubljana ob svojem junaškem jubileju dobila zares izjemno mladostno in majsko podobo!

S. F.

V Avstriji je še veliko vojnih zločincev

Pred kratkim so zborovali člani avstrijske socialistične stranke, ki so se osebno borili proti fašizmu in bili zaprti v fašističnih taboriščih. V resoluciji, ki so jo poslali socialistični vladi in predsedniku Kreiskyju, so zahtevali, naj bi vso fašistično aktivnost v Avstriji zatrli že v kali. Opozorili so, naj bi svobodnjaške stranke, katere vodil-

ni funkcionarji so nekdanji nacisti, ne precejevali ali šli z njo v koalicijo. Znano je namreč, da je dr. Kreisky v zadnjih mesecih nudil tej stranki pomembne koncesije, da bi ga podpirala.

Pozitivna stran avstrijskih socialističnih borcev za svobodo je tudi uspeh v zadnjih letih utrjene zveze vseh protifašističnih skupin v Avstriji.

Avstrijske sodne oblasti se močno obirajo, ko gre za obravnavo predmetov raznih vojnih zločincev. Tako je trenutno 873 oseb, proti katerim so uvedene preiskave zaradi vojnih zločinov, toda samo eden je v zaporu, drugih 872 pa je prostih, čeprav že nekaj let obstajajo proti njim hude obtožbe in izjave prič. Med temi vojnimi zločinci jih je 42, ki so pripadali stražnemu osebju zloglasnega koncentracijskega taborišča Oswiecim (Auschwitz), med njimi sta dva taboriščna zdravnik, komandantov adjutant, nekaj oficirjev in paznikov.

Ljudje se upravičeno sprašujejo, kaj niso razne prejšnje povojne koalicijske vlade, ali samostojne vlade avstrijske ljudske stranke, ali pa sedanja samostojna vlada Socialistične stranke Avstrije ničesar ukrenile glede rešitve tega resnega kompleksa vprašanj. Ker pa gre pri prizadetih skupaj z njihovimi družinami za precej ljudi, se stranke pač bojijo izgubiti večje število volivcev. Toda razčistiti to zadevo so pristojni dolžni doraščajoči mladini in ugledu Avstrije!

JOHANN MÜLLER, DUNAJ

OB TABORNEM OGNJU

Titova beseda nas spremlja ...

Titova beseda nas spremlja v vsej naši najnovejši zgodovini, v obdobju nove, socialistične Jugoslavije in rasti naše samoupravne družbe. Tito spregovori vselej v odločilnih ali usodnih trenutkih naše zgodovine, ko je treba napraviti prelom s prejšnjim obdobjem, se nadalje pravilno in odločno usmeriti ali tudi, ko moramo obsoditi stare napake ali zahajanje na napačne stranske poti od naših naprednih smotrov. Tako je Titova beseda vselej hkrati spodbuda in opomin, jasna presoja in iskrena kritika, brez olepšavanja prav tako kakor brez napihnenega dramatiziranja. Tito govori vselej neposredno, brez puhlic, tako da ga razume sleherni delovni človek in tako, da ga morajo razumeti tudi tisti, ki sicer uporabljajo najraje doneče besede in nejasne izraze.

Tako govori Tito tudi zadnje čase v neposrednem stiku z ljudmi — nedavno npr. na Kosovem in v Sandžaku — vsem nam je »natočil čistega vina«. Kakor vselej je tudi tokrat govoril preprosto in jasno ter jedrnat, a je prav zato najbolj razumljivo povedal, kar je na našo sedanost bistveno in kaj dejansko pomenijo ustavni amandmaji. Kratko in jasno je pojasnil ljudem na velikih, veličastnih zborih in vsem drugim po državi, da je namen ustanovitve sprememb predvsem ali edino utrditi, kar smo si izvojevali z narodno-

osvobodilno vojno in revolucijo, z rastjo socialistične, samoupravne družbe. To pa je naša skupnost enakopravnih narodov in delavskega razreda. Prav dosledna enakopravnost je lahko najtrdnjši cement te stavbe, ki jo imenujemo Federativno socialistično republiko Jugoslavijo in jo sestavljajo socialistične republike. Vsaka izmed teh republik se mora kar najbolj svobodno razvijati, da bo sleherni narod v vsaki izmed njih popolnoma razvil vse svoje vrline in sposobnosti ob uveljavljanju samoupravnega načela tudi kot narodnostna skupnost. Koristi slehernega našega naroda in vsake republike posebej pa ne morejo biti v navzkrižju s koristmi ter smotri delavskega razreda v Jugoslaviji, marveč morajo biti istovetne.

Zato nas bo prav enakopravnost v prihodnje povezovala, da bomo kot celota, kot skupnost ali federacija vseh republik z njihovo državnostjo toliko močnejši, ker nas ne bo več nič ločilo, kar smo doslej čutili kot neenak položaj ali — grobo rečeno — izkoriščanje, odtrgovanje sadov dela od tistih, ki so te sadove ustvarili. Gre torej za dosledno uresničevanje načela o samoupravljanju, o neposrednem odločanju delovnih ljudi tako o njihovi usodi nasploh kakor tudi o dobrih, ki jih ustvarjajo.

Pot do tega velikega, doslej v zgodovini edinstvenega smotra ni kratka in ne preprosta; po nji hodimo že približno četrto stoletje in medtem nismo mogli kratko malo zavreči vse »priljage preteklosti«. Zivimo na ozemlju, ki je bilo v minulosti razkosano ne le na več narodov — čeprav zelo sorodnih — marveč tudi na več kultur, različnih zgodovinskih razvojov, na dežele, ki so se tudi gospodarsko zelo različno razvijale pod navlado tujih držav. Zato je bil izreden, edinstven

zgodovinski dogodek, da je prav narodnoosvobodilna vojna sedanjih jugoslovanskih narodov prva začela kovati ter ustvarjati skupnost, celoto iz neenakih, razrobljenih ter celo nasprotujočih si drobcev. »Bratstvo in enotnost« tedaj ni bilo le geslo, marveč ustvarjajoč obrazec, pravzaprav recept za nastanek skupnosti naših narodov, za nastanek Jugoslavije in za rešitev jugoslovanskih narodov.

Ko zdaj Tito zmeraj znova ponavlja to geslo, spet ne gre le za prazne besede, marveč za opomin ter ugotovitev, da sta samo bratstvo in enotnost temelj naše prihodnosti — tako celote, Jugoslavije, kakor vsake socialistične republike posebej. Kdor tega ne razume ali noče razumeti, ni razumel naše zgodovine in se ne zaveda resničnosti sodobnega sveta. Zato z uveljavitvijo načel izraženih v ustavnih amandmajih uresničujemo tudi dejansko enakopravnost naših narodov, toda ne zato, da bi drug drugemu obrnili hrbet, marveč da bi nas ne moglo več prav nič zadrževati pri skupnih prizadevanjih, da bo naša celota kar najmočnejša, kar najbolj gospodarsko in socialno razvita ter zato tudi toliko bolj življenjsko sposobna, odporna na tem nemirnem in še zmeraj sprtem ter neurejenem svetu. Tudi za danadanjši svet bi lahko uporabili staro primero — da je sod smodnika. Vemo, da se okrog tega smodnika nenehno po drugi svetovni vojni igrajo z ognjem ali da nepretrgano nekje na svetu gori — od Daljnega do Bližnjega vzhoda.

Toda vse to nam je mnogo bolj in jasneje povedal sam Tito — prav je, da v teh dneh ne preslišimo nobene njegove besede. Tako bomo vse bolj razumeli in se spet globlje zavedeli pomena besed »bratstvo in enotnost«.

Sn

BESEDA DOPIŠNIKOV

ŠKOFJA LOKA
SESTANKI ZB ŠE VEDNO LEPO OBISKANI

Značilno je, da na sestankih ali zborih katerekoli druge organizacije ni navadno tako lepe udeležbe kakor pa ko zborujejo združeni borci. Tako je bila letos največja udeležba na občnih zbora ZB v mnogih hribovskih, od sveta odrezanih vaseh. Na njih pa je bilo tudi zelo živahno med plodovitimi razpravami o krajevnih zadevah. Zdaj v borčevskih organizacijah niso več tako pereče razprave o priznavalnih in socialnem varstvu, zato pa posvečajo čedalje več pozornosti skupnim družbenim nalogam.

Tako so ocenili letošnje občne zore združenj borcev na seji sekretariata občinskega odbora ZB Škofja Loka. Na tem območju 29 združenj združuje okrog 3000 borcev. Živahna razprava je bila v Podlonku, Davči, Leskovci, Železnikih, Gore-

nji vasi, na Češnjici itd. Po gorskih vaseh so zlasti vpraševali, kako bo kaj s kmečkim turizmom, ki je v občinskem programu. V Retečah, Lenartu in še v nekaterih krajih pa so razpravljali predvsem o sedanjih nalogah vseljudske obrambe.

Med borčevskimi vprašanji so prevladovala razprave o zgodovinski dejavnosti, o spomenikih, grobiščih itd. V Davči, pri Sv. Lenartu, v Leskovci in Poljanah so se zavzeli, da bodo letos zbrali prispevke za razvitje praporov.

Na seji sekretariata so sklenili, da bodo letos dodelili najpotrebnejšim članom za letovanje po 200 din. Nadalje bodo za 21 praporščakov pripravili obleke. Za predsednike in tajnike združenj borcev bodo priredili enodnevni seminar.

KAREL MAKUC

KANAL
ŠOLA V DUHU REVOLUCIONARNIH TRADICIJ

Osnovna šola Kanal v novogoriški občini ima okrog 600 učencev. Vanjo se vozijo otroci iz naslednjih večjih in kar precej oddaljenih krajev: Lig, Kambrsko, Srednje, Ročinj, Avče, Kal nad Kanalom in Kanalski vrh. Ime nosi po rojaku, narodnemu heroju Antonu Veluščku-Matevžu. Zadnja leta na tej šoli že dokaj sistematično zbirajo gradivo iz NOB, in to za vse naseljeno področje, kjer so doma njeni učenci.

Z marljivim in vztrajnim delom jim je uspelo zbrati dokaj obširne podatke o padlih borcih in o žrtvah preteklih vojn. Prav tako imajo urejen pregled spomenikov in spominskih plošč na področju šole.

To delo se je začelo že leta 1961/62, ko je Goriški muzej zbiral podatke za topografijsko NOB na terenu.

Tako so že zbrali in arhivirali v šoli razna potrdila in sezname za blago ali živino, oddano partizanskim enotam oziroma gospodarskim komisijam. Nabralo se je nekaj partizanskega tiska kot npr.: časopisi, lepaki, brošure. Najdragocenejša »trofeja« je seveda italijanska puška, z vrezano partizansko zvezdo na kupitu.

Ob raznih spominskih dnevih so doslej

povabili na šolo bivše borci in aktiviste, ki so učencem pripovedovali o dogodkih v NOB. Ob takih pa tudi ob drugih priložnostih so že 10 borčevskih pričevanj posneli na magnetofonski trak. To obliko zbiranja in ohranjanja podatkov živih prič nameravajo nadaljevati.

Učenci so doslej napisali že precej dobrih sestavkov o posameznih dogodkih v NOB, in to po pripovedovanju staršev, sorodnikov ali znancev. Vsji spisi, ki kaj pomenijo za zgodovino, so ohranjeni na šoli.

Na področju te šole živi še tudi nekaj udeležencev Oktobrske revolucije v Sovjetski zvezi. Tudi o njih imajo zbranega nekaj gradiva.

Ker se v Ljubljani neka vzgojno varstvena ustanova imenuje po Urški Zatljer — Micki, ki je bila Matevževa žena, želijo v Kanalu vzpostaviti s to ustanovo stalnejše stike. Tako bi se osnovna šola Kanal, ki se imenuje po narodnemu heroju Antonu Veluščku-Matevžu in v okviru katere tudi delujejo otroški vrtec, stalneje navežala na ustanovo, ki jim je blizu zaradi dveh tako uglednih revolucionarjev in borcev. C. Z.

RIMSKE TOPLICE
30 LET PO SESTANKU NA KOJZICI

Letos bodo Rimske toplice 22. maja na svoj krajevni praznik praznovala tudi tridesetletnico sestanka na Kojzici. Ta sestanek je bil izredno pomemben za osvobodilno gibanje na Štajerskem. Na njem so ustanovili pokrajinski odbor OF.

V skalo ob domačiji Catra je vridana marmornata plošča; ob nji se vije strma, skorajda kozja steza. V knjigi, ki jo je ZB NOV Rimske toplice izdalo leta 1954 je skoraj polovica besedila posvečenega kojziškemu srečanju. Število živčnih udeležencev tega srečanja se je skrcilo na tri može. Naj ob tej priložnosti omenim imena, ki so se zbrali splomadi pred tridesetimi leti na znamenitem sestanku: Slavko Slander, Lojze Lešnik, Vinko Ustar, Karel Reber-

šek, Lojze Diacci in Jože Jurač. Med udeleženci so bili še nekateri, kakor zatrjuje v svojem članku Jože Jurač; to so bili verjetno zastopniki rudarskih revirjev. Živi so le še Lojze Diacci iz Rimskih toplic, Lojze Lešnik iz Rečice pri Laškem in Jože Jurač iz Ljubljane. Življenjska pot večine udeležencev se je končala že v revoluciji. Med njimi so narodni heroji: Slavko Slander, Miloš Zidanšek in Angel Besednjak. Po vojni sta umrla Karel Reberšek iz Maribora in Vinko Ustar iz Zagorja.

Letos se bodo borci NOV iz Rimskih toplic s primerno proslavo spet spomnili dogodka, ki je bil pomemben za vso Slovenijo, to je ustanovitve pokrajinskega odbora OF.

ANDREJ MARINŠEK

BUČKA
POGLOBILI BODO STIKE Z MLADINO

Združenje borcev v Bučki je med najmanjšimi združenji, saj šteje le 18 članov. Nedavno je imelo svoj letni občni zbor in njim je njen predsednik Franc Ilaš lahko poročal, da je bilo minulo leto delovanje združenja zelo plodno. Najbolj je pohvalil komisijo za lansko proslavo ob dnevu borca. Tedaj je ZB skupaj s študentskim združenjem borcev razvil svoj prapor. Proslave sta se udeležila nekdanja udeleženca prvega partizanskega napada na Bučko — Miha Marinko in Niko Šilih.

Po poročilih so obravnavali nekatere prošnje za zvečanje priznavalnih in razpravljali o politični dejavnosti v kraju ter kako sodelujejo člani. Nekateri so doleteli tudi kritika. Dogovorili so se tudi o letošnji dejavnosti združenja. Med drugim bodo priredili izlet v Cerkljo, da si bodo ogledali bolnišnico »Franjo«. Na ta izlet bodo povabili šolarje, ker si prizadevajo kar najbolj poglobiti stike z mladino in nanjo prenašati tradicije NOV.

KAREL ZORKO

IDRIJA
BORCI BODO DOBILI STANOVANJA

Na redni letni skupščini mestne organizacije ZB Idrija, ki je bila 18. aprila letos, so med drugim razpravljali tudi o priznavalnih za tiste borce, ki nimajo drugih dohodkov za preživljanje. Poprečna priznavalnina znaša le 180 dinarjev, kar je vsekakor premalo, zato so se zavzeli, da je treba priznavalno zvišati.

Razveseljivo pa je, da bo v Idriji še letos rešen problem stanovanj za borce. Zanje gradijo dve stavbi po 12 stanovanj. Vseh prosilcev pa je le 22.

Ugotovili so tudi, da je vzdrževanje grobov padlih borcev deležno premalo skrbi. Za vzdrževanje bi morala skrbeti tudi šolska mladina.

JANEZ JERAM

MARIBOR
INVALIDI — DOBRI ŠPORTNIKI

V Mariboru že 21 let obstoja športno društvo »Invalidi«. Društvo, ki je registrirano pri Zvezi za telesno vzgojo in ki je sestavni del invalidske organizacije, ima 68 članov. Od teh se jih 46 redno udeležuje v različnih športnih panogah.

Ob 25. obletnici osvoboditve v Ljubljani so se mariborski športniki invalidi srečali s športniki invalidi iz vse Slovenije. Da je

prišlo do tega srečanja, gre zasluga Zvezi za šport in rekreacijo invalidov v Ljubljani. Športniki se iskreno zahvaljujejo in si takega snidenja še želijo.

Društvo »Invalidi« ima težave, ker nima prostorov, kjer bi gojili posamezne športne panoge.

Najbolj delovni so kegljaci, odigrali so

41 tekem in jih samo 7 izgubili. Redno tekmujejo s kegljaci invalidi iz Slovenj Gradca, Ptuj, Ljubljane, Kranja, Kopra, Izole in iz drugih krajev. Podatki kažejo, da vedno dosežejo po nekaj prvih, drugih in tretjih mest. Tudi namizno teniška sekcija ne zaostaja, saj so bili njihovi člani v letu 1969, celo republiški prvaki. Razen tega so od 66 zmag doživeli samo 4 poraze. Tudi strelci so dobri. Udeležili so se najmanj 19 tekmovanj. Člani ekipe sedeče odbojke, ki so bili včasih med najboljšimi

v državnem merilu, pa so zaradi pomanjkanja prostorov nekoliko popustili. Sedaj so pričeli uporabljati telovadnico na posebnih šoli v Mariboru. Omeniti je treba še smučarje, ki vedno dosežejo prvo in drugo mesto, plavalce z enakimi rezultati, balinarje in šahiste.

To so naši invalidi, športniki, katerim navsezadnje ni toliko do rezultatov, ampak tudi do tega, da sodelujejo in tako krepijo svoje zdravje in dobro voljo.

DRAGO MIKLAVC

S SPREJEMA ŠTAFETE MLADOSTI V LJUBLJANI, 13. APRILA V LETNEM GLEDALIŠČU KRIZANKE
(Foto: Miloš Svabič)

LOGATEC
PRAZNOVANJE 30-LETNICE VSTAJE

Občinska konferenca SZDL Logatec je že začetek leta ustanovila koordinacijski odbor za proslavo 30-letnice vstaje v občini. Odbor je pripravil naslednji spored praznovanja:

Dne 26. t. m. bodo zagoreli kresovi po vrhovih hribov; to bo naloga mladine. Dne 27. t. m. ob 20. bo svečana akademija. Na nji bodo podelili 14 priznanj OF in več knjig. Dne 1. maja bo v Logatcu velika parada, na kateri bodo sodelovale gospodarske in druge organizacije, zasebniki, teritorialna obramba in civilna zaščita. Gozdni obrat pa bo priredil tekmovanje gozdnih delavcev. Dne 23. maja bo revija pevskih zborov v območju občine. Prireditelji sta obe šoli. Na dan mladosti (25. maja)

bo na šolah sprejem pionirjev v mladinsko organizacijo. Člani Partizana bodo imeli telovadni nastop. Dne 30. maja ob 20. bo v Logatcu koncert. Dne 6. junija bodo v Logatcu vse šole v občini sodelovale pri prireditvi RTV Ljubljana »veseli tobogana«. Na dan borca, 4. julija, bodo priredili srečanje občanov Logatca v Kališah. V okviru prireditve bodo tudi vaje teritorialne enote in civilne zaščite. Dne 12. septembra bodo v Kališah nad Logatcem praznovali občinski praznik. Ob tej priložnosti bodo tudi odprli tovarno valovite lepenke v Logatcu. — Dve pomembnejši prireditvi bosta še 29. novembra in 22. decembra.

FRANC JERINA

Imeli smo ljudi

Štefan Lastnik

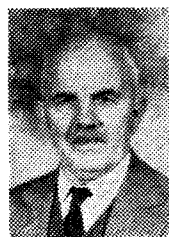
Pokopali smo ga 4. februarja v Trbovljah. Rodil se je leta 1905 v Mežici. Leta 1928 se je priselil v Trbovlje kot uradnik. Po nacistični okupaciji je bil med prvimi izgnanci, ki jih je okupator izgnal v Srbijo. Posrečilo pa se mu je kmalu pritihotapiti se v domovino. Leta 1944 se je z družino umaknil k partizanom. V boju z belo gardo v Žužemberku je izgubil ženo, smrt pa mu je ugrabila tudi enajstletnega sina Štefana. Vendar ga nesreča ni stola; nadaljeval je delo pri SNOS. Pozneje je spet nastopil službo v trboveljski cementarni. Po upokojitvi je postal organizacijski tajnik ZB Trbovlje. Zadnje obdobje življenja mu je grenila bolezen.

Jožef Satler

Dne 23. marca je v Podlehniku umrl Jožef Satler; bilo mu je 59 let. Rodil se je v revnih Halozah kot sin malega kmeta. Kot zaveden in napreden Slovenec se je leta 1944 uvrstil med naše borce (3. ba-

taljon 10. brigade XVIII. divizije). Bil je hudo ranjen in je izgubil desnico. Po osvoboditvi je bil doma zelo delaven. Ko je še bila občina Podlehnik, je bil njen predsednik. Nadalje je bil odbornik okrajnega odbora, predsednik ZB NOV Podlehnik in nazadnje predsednik krajevne skupnosti. Čeprav je bil bolan, je posvečal vse svoje sile za napredek svojega kraja. Bil je zelo spoštovan tudi v daljni okolici, kar je pokazal njegov pogreb.

Viktor Lipužič

Dne 31. marca letos smo spremili k zadnjemu počitku na idrijsko pokopališče Viktorja Lipužiča, ki se je smrtno ponesrečil v 80. letu starosti. Pokojni Lipužič je kot zaveden Slovenec in kulturni delavec prestopil italijanska taborišča in kasneje zloglasno taborišče Mathausen. Po nastopu fašizma, ko je bila slovenska pesem prepovedana, je zbiral svoje pevce na samotnih krajih v okolici Idrije.

Tudi v taboriščih je organiziral pevske zборе. Čeprav se je leta 1945 vrnil iz taborišča ves izčrpan, je takoj organiziral pevski zbor, ki je prepeval o bojih in zmagah na vseh proslavah v idrijski občini in tudi zunaj nje.

Še pred kratkim je slavil s preživelimi tovariši — pevci 50-letnico pevovodskega delovanja ter ob tej priliki prejel Pirnatovo nagrado. Ob grobu so mu zapeli njegovi pevci pesem, ki ga je spremljala skozi življenje v veselih in trpljenjskih dneh.

UTRINKI IN ODMEVI

V spomin na
Slavka Gabrenjo

Nedavno so se v Ljubljani srečali člani »narodne zaščite«, organizacije, ki je delovala v ljubljanskem središču do leta 1942, dokler je Italijani niso odkrili. Tedaj so zaprli 58 ljudi. Vsi so bili obsojeni, sodni proces pa se imenuje po Slavku Gabrenji, komandantu NZ, ki je v boju z okupatorjem padel v obkoljeni hiši na sedanji Cankarjevi cesti v Ljubljani.

Slavko Gabrenja je imel na dvorišču hiše Cankarjeva (tedaj Aleksandrova) cesta št. 10 trgovsko pisarno. Nasproti njegove pisarne v I. nadstropju pa je imel fotograf Smuc svoj atelje; ta je opisal, kako je bilo tisti dan, ko so Italijani obkolili pisarno Gabrenje. Gabrenja je bil tedaj s svojo uradnico Marico v pisarni. Marica se je

skušala rešiti skozi straniščno okno. Tedaj pa so Italijani začeli divje streljati na okna in vrata. Slavko je odgovoril z orožjem, nakar so se Italijani umaknili v kritje, kjer so čakali, da bi Slavko pošlo strelivo. Slavko je končno prenehal streljati in Italijani so vdrli v pisarno. Ležal je krvav s strelom v glavi. Bil je še živ, a je med prevozom v bolnišnico izdihnil.

Bivši obsojenci iz Gabrenjevega procesa in zastopniki borčevskih ter družbenih organizacij so se zavzeli, da Slavko Gabrenja ne sme biti pozabljen. Na kraju, kjer se je hrabro uprl okupatorju, t. j. v pročelje hiše na Cankarjevi 10, bi naj vžidali spominsko ploščo. Prav bi tudi bilo, da bi pomenovali po Gabrenji kakšno ulico v Ljubljani.

EDVARD SITAR-MAJD

K članku
»Milionarjev sin –
komunist«

V zvezi s člankom »Milionarjev sin – komunist« bi rad dal naslednje dopolnilo:

Politično sem začel delovati že v Društvu kmečkih fantov in deklet. Ko pa je bila ustanovljena »Ljudska pravica«, ki je propagirala Ljudsko fronto, sem se uvrstil v ožji aktiv tega glasila. Razumljivo je, da je bilo treba akcije Ljudske fronte tudi denarno podpreti.

Ko je bila »Ljudska pravica« 18. marca 1936 prepovedana, je imelo njeno uredništvo še za dve številki gradiva; med njim je bilo nekaj takšnega, ki bi koristilo Ljudski fronti, če bi bilo priobčeno. Zato se je urednik »Ljudske pravice« obrnil na vodstvo »bojovnikov«, ki je že prej prenehalo izdajati svoje glasilo »Bojovnik«. Vodstvo je privolilo, da posodi naslov svojega lista, »glavok«, a pogoj je bil, da mu moramo poprej dati v pregled gradivo, ki bi ga naj objavili, ker bi pač sicer odgovarjalo za vsebino pred oblastjo. Nadalje bi se naj sami dogovorili s tiskarnarjem Hrovatinom o plačilu stroškov za tiskanje dveh števk v nakladi približno 6000 izvodov. »Bojovnik« pa so bili pri tiskarnarju zelo zadolženi, zato je ta zahteval, naj bi plačali dve številki vnaprej. To sem uredil osebno s tiskarnarjem.

Cenzura je z zaplembami Ljudske pravice povzročala hude finančne težave in je preprečila nadaljnje legalno izhajanje lista. Podobna usoda je doletela mladinski list Mladino. Res sem prispeval manjši prispevek za začetek izhajanja Mladine, a cenzura je list prepovedala že po drugi številki.

Najbolj značilno pa je bilo, kako je predvojna oblast dušila napredni tisk, kar sem doživel ob prepovedi »Ekonomske enote«. To sem opisal v dopolnitvi svojega življenjepisa z dne 3. decembra 1949, navajam ta del življenjepisa (prepis):

Zaradi Ekonomske enote moram biti nekoliko obsirnejši. Ko sem na pobudo Peraniča financiral in prevzel Vičičevo »Novo knjigo«, mi je partijec Jože Slak predlagal, naj izpopolnim Ekonomske enote, zadrugo, ki so jo ustanovili krščanski socialisti, a ni delala. Imela sta jo v rokah Jože Slak in krščanski socialist Edi Stok. To zadrugo bi naj izpopolnili z našimi člani in prenesli vsa aktiva ter naslove naročnikov »Nove knjige« na Ekonomsko enoto. Obstajal je tehten razlog, da smo tako napravili. Iz izkušenj smo vedeli, da oblast zatira marksistične publikacije. Prav tako pa smo se zavedali, da oblast lahko takoj prepreči vsako redno izdajanje publikacij, če bi bilo v rokah posameznikov. Koristil pa nam je lahko zakon o zadrugah. Po tem zakonu je bilo mogoče preprečiti delovanje zadruge – v našem primeru izdajanje marksističnih publikacij – le, če je bila zadruga

kot celota zaradi kaznivega dejanja obsojena in zato potem razpuščena.

Tako smo torej s tem, da smo prenesli izdajanje publikacij na zadrugo, na Ekonomsko enoto, že vnaprej onemogočili oblastem, da bi mogle hitro in zakonito zadušiti publikacije marksističnih del. Izdajanje publikacij smo zavarovali še s tem, da smo tiskali zdaj v tej, drugič pa spet v drugi tiskarni; nismo napovedovali, kdaj bo izšla kakšna publikacija, brž ko pa je bila dotiskana, smo jo razposlali naročnikom. Tiskarnar Pavliček v Kočevju in – menda Slatner v Kamniku pa nista povzročala težav, tako da oblasti niso zvedele prezigodaj za izid publikacij; sicer pa je bil zaslužek dober in poročstvo je bilo zanesljivo, ker sem menice podpisal jaz, a tiskarnarji so vedeli, da sem bil premožen. Tako smo izdali precej publikacij, dokler Koroščeva policija ni odkrila uspešne poteze.

Obalstniki so namreč vedeli, da so naročnine same na sebi mnogo premalo za redno izdajanje del Marxa, Engelsa, Horabina in Plehanova (»Mala biblioteka« z brošurami Speransa–Kardelja, Staneta Kraševca je bila aktivna) ter da mora nekdo še precej doplačevati. Zračunali so, da morajo komunisti dobivati denarne podpore od zunaj – iz Moskve. Tako je tudi pisal klerikalni »Slovenec« na prvi strani, ko so aretirali sodelavce Ekonomske enote kot »plačance Moskve«; obtožili so jih po zakonu o zaščiti države.

Na tej podlagi so hoteli obsoditi člane zadruge in s tem tudi zadrugo, da bi jo razpustili in preprečili nadaljnje izhajanje marksističnih del. Ves primanjkljaj, približno 40.000 do 60.000 din, sem poravnal sam. To sem tudi priznal na zaslišanju. S tem pa je bila tudi popolnoma izpodbita obtožnica proti članom zadruge in zadrugi sami; vsi smo bili oproščeni. Sicer je Korošec našel način, da je preprečil delovanje Ekonomske enote; državni tožilec se je namreč pritožil proti oprostitvi in zato zadruga ni mogla delovati (bila je sodnijsko zapečatenata), dokler ni bilo odločitve o pritožbi. Sodišče pa do konca stare Jugoslavije ni odločilo...

Ze pred aretacijo smo računali s tem, da utegne policija poseči vmes, zato smo bili pripravljeni: zapečatili so prazen lokal. Knjige in kartoteko naročnikov pa smo spravili na varno že poprej. To kartoteko sem uporabil še pozneje, da sem povezal naročnike v Slovensko ljudsko fronto. Pravno plat sem si zavaroval tako, da sem na podlagi svojih plačil Vičiču zarubil in prevzel vsa aktiva »Nove knjige« ter to prenesel na Ekonomsko enoto. (To mi je pravno uredil odvetnik dr. Vlado Vavpetič.)

V odboru sta bila razen padlega Jožeta Siaka in umrlega Peraniča še dr. Alfred Šerko ml. (umrl lani) in Janez Kocmur. Mislim, da to vedo (razen takratnega partijskega vodstva) tudi Stane Krašovec, Dušan Kermavner in tovarišica Darinka Švent (por. Kovačič), ki je takrat delala pri Rdeči pomoči. — Zaprt sem bil menda 7 do 10 dni.

LINE ŽAGAR

Namesto vencev
na grob

Na občnem zboru ZB v Stražišču pri Kranju (to združenje je med najdelavnejšimi v kranjski občini), so predlagali, naj bi umrle člane počastili z denarnimi prispevki za skupni spomenik padlim, namesto z venci. O takšnem sklepu je pisal tudi Ivan Kurinčič (14. št.): ZB Idrijsko-Mlinsko je že lani sklenilo, da daje prispevke

za zgraditev bolnišnice v Sempetru, namesto da bi kupovalo vence za umrle člane. Ta primera pa najbrž nista osamljena.

Ob tem pa se vsiljuje pomislek: človeka zaboli, ko pomisli: Ali smo po petindvajsetih letih stisk in težav res zabredli tako daleč, da se moramo odpovedati ustaljeni obliki slovesa od naših tovarišev? In da moramo na ta račun urejati komunalne ter druge naloge? Čeprav je treba priznati, da je namen plemenit in da borci s tem kažejo skrb za naloge skupnosti, vendar — ali ni takšna požrtvovalnost vendar že prevelika samoopoved?

Strinjam se z mnenjem, češ da so venci in podobno le zunanja stran izražanja spoštovanja, da je to sentimentalnost, v nasprotju z realizmom in materializmom. Vse prav! Toda le — »teoretično«. Dejansko, v naših razmerah in po običajih pa je vendar malo drugače. To velja zlasti za tako imenovane civilne pogrebe, ki so že tako marsikje pri nas kamen spotike nekaterim ljudem. In končno: Koliko pa borčevske organizacije lahko prispevajo za karkoli na račun vencev? V primerjavi z vsemi potrebami kakšnega kraja je to lahko le kaplja v morje...

Morda bi bila še najbolj sprejemljiva »srednja pot«, kakor se je odločila ena izmed komisij za civilne pogrebe pri krajevnih skupnostih v Kranju: sklenili so, da ne bodo naročali vencev v primerih, ko jih je že tako na kupe, da nad njimi ni mogoč niti pregled. Popolnoma drugačna pa je stvar ob pogrebihih tistih skromnih, javnosti manj znanih borcev, ki pa so morda žrtvovali ter prispevali največ in v najhujših bojih tvegali golo življenje. Odgovorevali so se osebnemu udobju in koristim, se prepustili usodi ter delali tiho za splošne koristi skupnosti. Zato tako zaboli, če kdo pravi, da bi morali tako skopariti pri zadnjem slovesu od teh borcev. Niti venca...

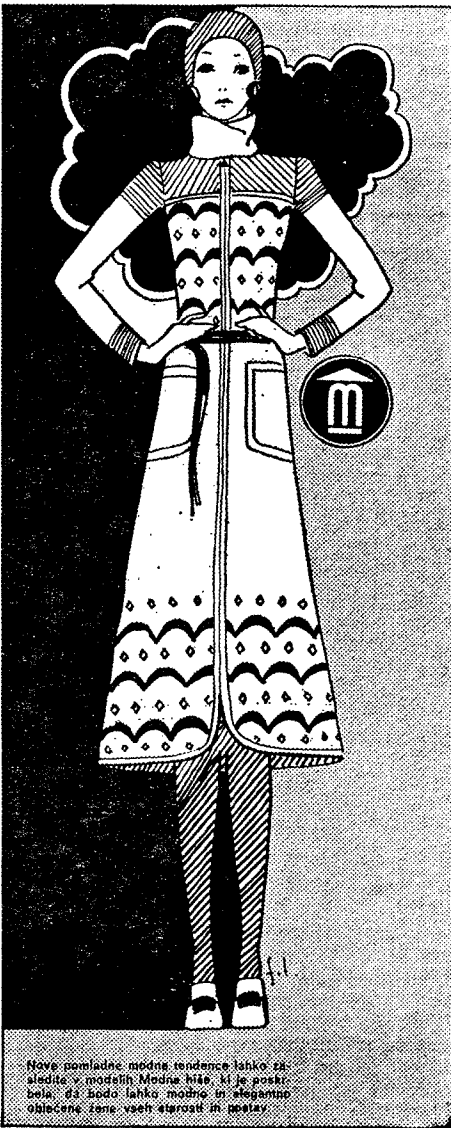
Res je, da v Stražišču niso bili vneti za ta predlog. Pravijo, da bi bilo to kljub dobremu namenu prehudu. Hkrati ne smemo pozabiti, da takšni primeri odkrivajo, kako malo je razumevanja do bivših borcev v naši družbi ali da je to nerazumevanje posledica, ker borčevske organizacije ne vplivajo močneje na svoje okolje.

K. MAKUC

Bratska solidarnost

Mednarodna federacija udeležencev odporniškega gibanja FIR je poslala zveznemu odboru Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije tole brzojavko:

Z zgražanjem smo zvedeli za novi fašistični atentat na veleposlanika in na druge člane veleposlaništva SFR Jugoslavije v Stockholmu. Izražamo svoje ogorčenje proti temu predrznemu dejanju nasilja in vam zagotavljamo našo bratsko solidarnost.

Nove pomladne modne tendence lahko zasledite v modni Medna vas, ki je postavljena na levi strani, medtem ko glavno oblačilo, tans, vseh starosti in postal

PРАВNA
POSVETOVALNICA

Pravica do pokojnine

M.A. Celje

VPRASANJE: Od avgusta 1942 do septembra 1943 ste bili internirani na Rabu, kar imate tudi vpisano v delovno knjižico. Zaradi oslabelosti niste mogli takoj stopiti v NOV, temveč ste šli v partizane šele januarja 1944. Od demobilizacije ste stalno zaposleni in imate približno 35 let pokojninske dobe. Stari ste 48 let. Ali imate pogoje za starostno, invalidsko ali izjemno pokojnino?

ODGOVOR: Ker se za starostno pokojnino zahteva 60 let starosti in najmanj 20 let pokojninske dobe ali pa pokojninsko dobo 40 let ne glede na starost, ne izpolnjujete pogojev za starostno pokojnino. Tudi za predčasno pokojnino se nimate pogojev, ker bi morali biti stari najmanj 55 let. Za vas kot borca iz leta 1944 tudi ne veljajo določila glede upokojitve borcev iz leta 1943. Kot je že bolj ali manj znano, pridobe borci iz pred 9. 9. 1943 pravico do starostne pokojnine, ko izpolnijo 35 let pokojninske dobe ne glede na starost, ali pa, ko dopolnijo starost 55 let in imajo najmanj 20 let pokojninske dobe. Torej za starostno pokojnino še ne izpolnjujete pogojev.

Tudi za izjemno starostno pokojnino nimate pogojev, saj ta pokojnina po 3. odst.

ku čl. 70 gre le tistim, ki imajo priznano udeležbo v NOV pred 9. 9. 1943.

Izpolnjujete pa pogojem seveda za pokojninsko upokojitve, seveda, če je vaše zdravstveno stanje res tako, da ste za nadaljnje delo nesposobni. To zdravstveno stanje pa bo ugotovila zdravniška komisija. Predlog za invalidsko komisijo lahko da zdravnik, ki vas zdravi.

Seveda pa bi bila stvar popolnoma drugačna, če bi imeli dvojno štetje priznane pred 9. 9. 1943. V tem primeru bi izpolnjevali pogoje za pokojnino po čl. 70 pokojninskega zakona, ki kot rečeno, zahteva, 35 let pokojninske dobe.

Nadomestilo zaradi manjšega
osebnega dohodka

V. Z. Ravne

VPRASANJE: Bili ste zaposleni v železarni Ravne in sicer v obratu čistilnice jeklene litine. Ker zdaj ne morete opravljati več tega dela, so vas premestili na delo prevzemnika litine. To zaradi tega, ker ste 70 odstotni invalid. Na novem delovnem mestu ste prikrajšani pri dohodkih. Zato vas zanima, če boste dobili razliko, koliko časa boste morali nanjo čakati. To vas zanima, ker so nekateri delavci morali na razliko čakati po tri leta. Prosite za pojasnilo, da se boste vedeli prav ravnanje.

ODGOVOR: Po čl. 125 zakona o invalidskem zavarovanju pripada dolženim kategorijam zavarovancev, ki so postali invalidi II. in III. kategorije invalidnosti, pravica do nadomestila zaradi manjšega osebnega dohodka

na novem delovnem mestu, kot so ga imeli na prejšnjem delovnem mestu pred invalidnostjo. Do nadomestila nima pravice tisti invalid, ki se je sam, brez napotila zavoda za zaposlovanje, zaposlil na drugem delovnem mestu. Nadomestilo gre tistem invalidu, ki se je po napotilu zavoda za zaposlovanje zaposlil na drugem delovnem mestu. Bistveno je, da je bil zavarovane napoten na drugo delovno mesto zaradi invalidnosti, potem ko je bil spoznan za invalida II. ali III. kategorije.

Zaradi postopka oz. trajanja postopka za praznanje nadomestila pa se morate obrniti na vaš zavod za socialno zavarovanje. Kje so vzroki, da so nekateri delavci čakali po tri leta, vam ne moremo pojasniti.

Priznanje delovne dobe

B. R. Bibič

VPRASANJE: Kot kmečki delavec ste bili zaposleni pri kmetu, in sicer od septembra 1941 do meseca maja 1944. Zanima vas, če se vam bo ta doba štela v pokojnino. Bili ste zavarovani ves čas. Zanima vas, kakšen zakon ali odlok to ureja.

ODGOVOR: Zakon o pokojninskem zavarovanju ureja vprašanje pokojninske dobe. Za kmetijske delavce velja posebno določilo, da se jim v zavarovalno dobo šteje čas, ko so bili zaposleni s polnim delovnim časom na zasebnih kmetijskih posestvih, če so v posameznem koledarskem letu vsaj sedem mesecev opravljali tako delo. Delati pa so morali tudi pri izrazito kmetijski proizvodnji, na poljih, v živinoreji.

IZ NAŠE REVOLUCIONARNE PRETEKLOSTI

V Drvar na II. kongres USAOJ

Bilo je konec marca 1944. Taborili smo nad Belo steno v Veliki gori, ko je prišel ukaz, naj se v začetku aprila javim v Črnomlju. Na pot naj grem dobro oblečen in predvsem čevlji naj bodo v redu. No, obleka je bila še kar, le čevlji so bili bolj slabi.

Mahnili sem jo na pot z rezervno srajco v nahrbtniku, kosom kruha, ki mi ga je dal kuhar, in s kratko italijansko karabinko, kajti vsi smo bili mnenja, da je za dolgo pot ta, lahka puška še najbolj primerna. Iz Drage pri Loškem potoku me je pot vodila skozi gozdove Medvedjeka proti Kolpi. Prenočil sem pri Rauhovih v Lazah ob Kolpi, drugega dne pa sem bil že v Črnomlju. Tam sem se javil, pokazal potrebno pooblastilo in dobil navodila, kje bom spal in jedel, zakaj bilo je treba počakati še na dobro polovico delegatov. Ko so tovariši, ki so skrbeli za naš sprejem, videli moje čevlje, je bil takoj ogenj v strehi. Ali mislim skozi Bosno bos? Kakšna je ta enota, ki za svojega delegata ni mogla najti enih čevljev? Nazadnje se je vse končalo pri čevljarju, kjer sem miren in bos sedel toliko časa, da je prišel na čevlje tistih pet ali šest krp. Po nekaj dnevih počitka in čakanja na druge delegate je le prišel dan, ko smo odrinili.

V Metliki je mladina pripravila za nas veličasten miting, zbrala se je menda vsa Metlika. Bil je prisoten tudi komandant Stane, ki sem ga tedaj prvič videl. Po mitingu nas je iz Metlike na pohod pospremila prava pravcata godba. Bilo nas je, mislim, 92 iz vse Slovenije. Z nami je šlo tudi nekaj mladincev iz italijanskih partizanskih enot, pridružili pa so se nam tudi hrvaški delegati iz Gorskega Kotarja. Vodila sta nas tovariši Mitja Vošnjak in Franc Kresečoban. V žumberški vasi Vivodini so nas neverjetno toplo in bratsko sprejeli. Pričakala nas je neka partizanska četa in nas po vojaško pozdravila, potem mladina in menda vsi vaščani. Znosili so skupaj toliko suhega mesa, jajc in kruha, da bi bilo dovolj za brigado. Naslednjega dne smo skozi Kostanjevac prišli v Krašić, kjer smo počivali pred prehodom proge Zagreb-Karlovac. Tam so nam dodelili vodnika, ki naj bi nas vodil skozi zamočvirjeno Draganičko šumo do Pisarovine.

Ko je bila trdna noč, smo se napotili proti progi. Pri prehodu proge se je vnela kratka, ostra borba z ustaši, toda brez posledic, le vodnik nam jo je pobrisal. To smo ugotovili, ko smo že bili čez progo. Ugibali smo, če nas ni vodil namenoma pripeljal v zasedo.

Te noči ne bom nikoli pozabil. Pa ne zaradi tiste praske na progi, ampak zaradi hoje skozi močvirje. Noč je bila temna, brez meseca, oblačna, mi pa smo brez vodila racali po blatu, se zadevali v drevje, padali v kotanje,

polne vode, in spet lezli naprej. Ko se je začelo daniti, smo prišli na malo bolj trd teren. Tovariš Mitja Vošnjak je zaukazal počitek, sam pa je s Čobanom in še z nekaterimi tovariši odšel v izvidnico. Mi smo vsi utrujeni popadali po tleh in vsi, cela kolona, zaspali. Ko se je izvidnica vrnila, nas je tovariš Vošnjak budil in se jezil, češ kaj bi bilo, če bi bili prišli ustaši in nas tako brez straže speče našli. Povedal nam je, da smo se ponoči držali sicer malo preveč desno, a smo le vseeno blizu Pisarovine. Malo smo se uredili in očistili ter v koloni krenili proti robu gozda. Bil sem v predhodnici in ravno smo prihajali iz gozda, ko smo na desni zaslišali streljanje. Zastali smo in čakali, kaj bo. Streljanje se nam je približevalo in nekateri so že opazili da se pred partizani umika skupina ustašev. Tudi mi smo oddali proti njim nekaj strelcev, nakar so se pognali v še hujši beg, misleč, da jih partizani obkoljujejo.

V Pisarovini so nam priredili zelo lep sprejem, nas nahranili in pospremili v vas Lasinjo. Tam so nas razmestili po hišah. V tej vasi smo čakali nekaj dni na kamione, ki naj bi nas prepeljali del poti. Neko noč so kamioni res prišli. Povzpeli smo se nanje in se odpeljali. Sonce je vzhajalo, ko smo se peljali mimo Plitvičkih jezer. Nepozabno lepa slika; ko je sonce obsijalo vodne slapove, se je iskriло milijon kapljic. Čeprav je bil že dan, smo nadaljevali pot kar s kamioni.

V Korenici je bilo naše vožnje konec. Sprejem v Korenici je bil tak, da so »braća Slovenci« (tako so nas klicali) bili navdušeni nad Ličani in Liko, tisto ubožno, požgano Liko, ki sama ni imela ničesar več, pa je le gostoljubno hranila toliko partizanov. Naj opišem samo en primer gostoljubnosti in požrtvovalnosti teh ljudi v NOB. Nekaj kilometrov iz Udbine, kamor smo prišli iz Korenice, so nas razporedili po nekajšnih zaselkih. S še dvema tovarišema sem bil razporejen v neko bajto. Ko smo vstopili, je bil že mrak in družina: gospodar, gospodinja in dva otroka, so ravno sedli okrog ognjišča k večerji. Gospodar — bil je invalid — nas je pozdravil in povabil, naj sedemo. Ko smo sedli, je gospodinja iz kotlička dala večerjo otrokoma, a ostalo je postavila pred nas. Seveda smo se branili, čeprav smo bili lačni, a ona ni popustila. Ko smo jo vprašali, kaj bosta večerjala ona in mož, če mi pojemmo njihovo večerjo, sta dejala: »Važno, da jedete vi, koji se borite, mi kući možemo biti nekada i bez večerek. Kaj takega doma, v Sloveniji, nisem nikjer in nikdar doživel, v Liki pa sem ne samo takrat, ampak tudi še pozneje.

Drugo popoldne smo iz zaselkov pri Udbini krenili dalje. Ta del poti smo

prehodili ponoči, zakaj ozemlje med Lapcem in Srbom je bil podnevi vzemirjano od sovražnika. Zjutraj smo blizu Martin Broda prešli Uno. Nato smo se nekaj dni zadrževali v neki vasi na planoti med Uno in Uncem, jugovzhodno od Martin Broda. Spominjam se, da so nam bili vaščani pretežno sovražni. Večina moških je bila pri četnikih. Nekaj dni pred prvim majem smo se napotili v Drvarsko dolino. Doli je bila že prava pomlad. Pšenica več kot pedenj velika, vse v zelenju in cvetju. Sploh je bilo vse videti mirno, normalno in, če ne bi porušene in požgane hiše govorile o vojni, bi človek mislil, da do smrti vojna ni segla. Poleg drugih nas je pred Drvarjem dočakal tovariš

tanki umaknili proti Udbini. Mi smo še nekaj časa hodili ob vzhodnem robu Krbavskega polja, potem smo se ustavili in počivali. Ognjev nismo kurili, da se ne bi izdali, pa nas je pošteno zeblo. Drugega dne smo v okrilju gozdov oprezno nadaljevali pot in se počasi vzpenjali na Plješivico. Popoldne smo naleteli na begunce iz neke vasi iz doline. Bilo jih je kakih 200, večinoma so bile žene, otroci in starčki. Čez noč smo ostali pri njih. Čeprav so bili zelo revni, so za nas zaklali kravico. Vsak je dobil kos kuhanega mesa in malo neslane juhe. Zjutraj smo nadaljevali pot proti vrhu Plješivice. Na poti sta nas dohitela dva kurirja ter povedala, da so kmalu po našem odhodu, v tabo-

Najmlajši bombaši Narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije — delegati na 2. kongresu USAOJ v Drvarju.

Stane Kavčič. Zaradi varnosti so nas delegate razmestili po vaseh okrog Drvarja. Tam smo tudi praznovali 1. maj.

Drugega maja zvečer je napočil čas, ki smo ga vsi tako pričakovali in o njem že toliko dni našega pohoda govorili. V kolonah in pripravljeno, so prihajali delegati borbene mladine iz vse Jugoslavije. Dvorana je bila razkošno okrašena in razsvetljena. Delegacije so zavzele vnaprej pripravljena mesta v dvorani. Vsi smo pričakovali Tita. In ko je prišel, smo ga sprejeli z viharim ploskanjem in vzklikanjem. Večina od nas ga je videla prvič. Kdo bi se sedaj še spominjal težav s pohoda? Kongres se je pričel. Govorili so: tovariš Tito, predstavnik Komsomola, gosti in mnogi delegati. Dve noči je trajal delovni del kongresa, sprejeli smo smernice za nadaljnje delo in borbo ter objavili vrhovnemu komandantu, da bomo še bolj razvijali borbenost med mladimi in še bolj tolkli sovražnika. Po končanem kongresu so bila nekaj dni na vrsti razna športna tekmovanja in tekmovanje v streljanju. Ne spominjam se vseh rezultatov, vem le, da je naš delegat Mirko Anžič — mislim, da se je tako pisal — zmagal v streljanju in dobil v dar sovjetsko brzo-strelko.

V vaseh okrog Drvarja smo ostali do 16. maja. Zakaj tako dolgo, ne vem. Ta čas smo izkoristili za počitek in politično vzgojo. Nekaj nas, ki smo na poti za Drvar ostali skoraj bosi, je dobilo nove čevlje. Jaz sem dobil enega z gumijastim, a drugega z usnjениm podplatom, pa še za številko različna sta bila.

Ko smo 16. maja krenili po že znani poti proti Martinu Brodu, sta nas na planoti nad Drvarjem zajela tak snežni metež in mraz, kot da je januar. Na srečo je tisto divjanje vremena hitro minilo. Šli smo ofenzivno nasproti: Ko smo se podnevi z vzhodne strani bližali Udbini, so poleg streljanja, ki se je že dobro slišalo, pričali tudi drugi znaki, da je val ofenzive čisto blizu. Prebivalci so pospravljali svoje bomo imetje in se pripravljali na umik v hribe, v »zbjega«, kot so dejali. Ko smo šli skozi naselja, so nas pričakovali ob poti, nam dajali mleka in sira, kruha tako niso imeli. Pred Udbino smo slišali streljanje in tankovske motorje. Nenadoma smo zagledali velik tank, ki je prilezel izza grmovja. Užgal je po nas, toda kmalu smo se umaknili v mrtev kot.

Mračilo se je in kazalo je, da so se

rišče beguncev, pridrli ustaši in večino poklali. Na vrh Gole Plješivice smo prilezli pred mrakom. Spustili smo se na bosansko stran in tam zakurili ogenj v smrekovem gozdu. Volkov je v teh gozdovih bilo toliko, da se je slišalo neprenehno tuljenje. V bližino ognjev jih je prišlo več kot 20 in so se njihove oči kot zvezdice svetlikale iz teme. Ko sem ob ognju dremal, sem čevlje preveč približal ognju in podplat je dobil luknjo. Ni mi bilo preveč žal, saj so me bili ti čevlji že tako ožulili, da sem komaj hodil, in če ne bi bilo snega in ostrega kamenja, bi se bil že dan prej čevlje sezul in hodil bos. Zjutraj smo nadaljevali pot vzdolž Plješivice in se, v prvem mraku, potegnili čez cesto Bihać-Korenica, blizu Ličkog Petrovog sela. Po cesti so precej pogosto patrolirali oklepni avtomobili. Gredeč smo potrgali in odnesli telefonske kable.

Vso noč nas je spremljal dež, bili smo utrujeni in lačni, toda šli smo naprej proti Slunju. Zdaj smo že bili za hrbtom ofenzive. Dopoldne smo prišli v neko vas med Drežnikom in Slunjem in razporedili so nas po hišah na hrano in počitek. Gospodinja je takoj začela pripravljati za kuhanje kosila, mi smo pa pospali kot mrtvi. Ravno nas je gospodinja budila za kosilo, ko je nekdo pritekel in dejal, da moramo takoj naprej, ker iz Drežnika prodirajo Nemci in ustaši. Krenili smo proti Slunju: jaz lačen in bos, čevlje pa v nahrbtniku. Pred Slunjem smo malo postali, se uredili, jaz sem obul čevlje, in v Slunj smo vkorakali s pesmijo, kot da smo najbolj spočiti. Sprejeli so nas zelo zelo lepo. V Slunju nam je bil odrejen nekajdnevni počitek. Oh, kako je mojim nogam prav prišlo! Rane so se mi namreč zagnile in le bos sem lahko hodil. Opazil sem da se okrog mojih čevljev smuka nek partizan-domačin, jaz sem pa občudoval njegove »ličke opanke«, v katerih je hodil kot srna. Napravila sva zamenjavo, oba vesela. Nič ga ni motilo, ker nista čevlja bila enaka, niti ožgani podplat. Še tobaka je dodal, da so tovariši kadili. Zdaj za moje noge ni bilo več problemov. Slunj — Virgin most — Pisarovina — Metlika. Precej dolga pot, toda šlo je brez težav in nezdod. V Metliki smo bili deležni sprejema, kot da smo jo pravkar osvobodili. V Črnomlju smo se razšli vsak v svojo enoto.

Mnogih ni več. Prva je menda padla Majda Silc, ki je bila pozneje razglašena za narodnega heroja. Prav bi bilo, da bi se kdaj sešli vsaj tisti, kar nas je ostalo živih. LEOPOLD MERHAR

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠAJEM

V 13. številki našega lista smo objavili fotografijo topničarjev. Prejšnji teden se nam je javil Ciril Bukovec iz Trebnjega 11, ki pravi, da je na fotografiji prepoznal tovariše iz 1. slovenske artilerijske brigade. Na sliki pri topu — havbici stojijo: Polde Somrak s Kala pri Novem mestu, komandir baterije Ivan Vidmar in z granato v roki Andrej Prah iz Sentruperta. Na lafeti sedi partizan, po rodu Italijan, ki pa mu ne ve imena. Tokrat je na vrsti nova, zelo lepa fotografija, očitno nastala v pozni jeseni leta 1943. Žal pa tudi zanjo ni nikakih podatkov. Prosimo, da nam sporočite, kdo so tovariši na sliki, kateri enoti pripadajo ter kdo in kje je fotografiral!

GABER

Stari trg

KUHINJA
VEGA 55

KULTURNI OBZORNIK

110 let delavske godbe v Zagorju

Prihod partizanske godbe v osvobojeno Ljubljano v zgodnjih jutranjih urah 10. maja 1945

Letos poteka 110 let, odkar se je nekaj zagorskih rudarjev zbralo, da bi se začeli učiti igrati na pihalne instrumente. Prvi učitelj jim je bil Julij Pihak, po rodu Čeh. Iz tistih dni je ohranjena še nekaj notnega materiala z letnico 1861. To so predvsem lahki plesni notni zapisi, s katerimi je godba začela in potem zabavala delavstvo zagorske doline in njene okolice. Ščasoma so začeli izvajati tudi lažja koncertna dela, ki so še danes ohranjena v arhivu godbe. Po odhodu Julija Pihaka v Ameriko je vodstvo zagorske godbe prevzel Jože Ravnikar. Vodil jo je do leta 1925, ko je njegovo delo prevzel Srečko Godina. Godbeniki iz Zagorja so igrali na raznih prireditvah tja do Ljubljane in Savinjske doline, prirejali koncerte in sodelovali na vseh delavskih manifestacijah in tudi na pogrebih umrlih članov.

Po okupaciji naše dežele se je v srčih zagorskih godbenikov nakopičilo sovraštvo do tujca. O tem zgovorno priča podatek, da je godba z enaindvajsetimi člani 13. julija 1944 odšla k partizanom in nadaljevala svoje delo v vrstah glavnega štaba in VII. korpusa NOV in POS. Godbo glavnega štaba sta vodila Bojan Adamič in Drago Lorbek. Godbo VII. korpusa, ki jo je sestavljalo trinajst članov zagorske rudarske godbe, devetnajst članov hrastniške rudarske godbe in še nekaj drugih, pa pokojni Jože Brun. Komisar je bil Vinko Savnik, danes skladatelj in podpolkovnik JLA v Beogradu, komandir pa Franc Jakopič.

Godba VII. korpusa je prirejala partizanske mitinge, igrala civilnemu prebivalstvu na raznih prireditvah, borem v brigadah in ranjencem v partizanskih bolnišnicah. Igrali so v Gradcu, Metliki, Semiču, Zumberaku, Črešnjecih, Starem trgu, Brodu na Kolpi, Čabru, v Loški dolini, na Blokah, v Novi vasi in še marsikje. Velikokrat so bili v zelo kritičnem položaju, a so se vedno srečno izvlekli. Posebno hudo je bilo 10. 9. 1944 v Loški dolini, ko so belogardisti napadli štab VII. korpusa v Starem trgu, pa ob proslavi oktobrske revolucije v Dolenjskih Toplicah, Podhosti in v Jami pri Žužemberku. Na poti proti Čabru je nad Prezidom del godbe padel v zasedo, a izgnobili so le nekaj notnega arhiva. Ko so po končani hajki igrali v Čabru na zboru aktiv-

stov v bivšem sokolskem domu, so belogardisti in Nemci prek noči obkolili dolino. S spretnim manevriranjem je komandi VII. korpusa uspelo, da so se 9. brigada, zaščitni bataljon VII. korpusa in godba srečno prebili po ozkih skalnatih pečinah nad Čabrom. Po večdnevem maršu in ob nenehnem dežju so prišli v vas Predgrad pri Starem trgu ob Kolpi. Tu so 20. oktobra 1944 dočakali veselo novico o osvoboditvi Be-

ograda. Še isti večer je bila v vasi skromna baklada in nato v Starem trgu miting, seveda ob sodelovanju godbe. Slavnostno so sprejeli tudi 5. prekomorsko brigado, ki se je pretokla iz Dalmacije prek Like, Korduna in bila težke boje v Gospiću in Ogulinu, sodelovali so s frontnim gledališčem VII. korpusa na mnogih prireditvah in še in še...

Ko so bili godbeniki — večinoma rudarji — demobilizirani, je v njihovih vrstah manjkalo sedem članov godbe, ki so darovali svoja življenja kot borci, talci ali zaporniki.

Delavsko godbo iz Zagorja je po vojni, do leta 1949, ko je bil upokojen, vodil Srečko Godina. V tem letu si je kolektiv v glavnem z udarniškim delom zgradil svoj dom. Vodstvo godbe je nato prevzel Stefan Regancin, leta 1953 je taktirko predal Mihaelu Grošičarju in ta zaradi bolezni leta 1960 kapelniku Ivanu Povšetju. Pod njegovim vodstvom in z novimi instrumenti je godba številčno narasla in dosegla že zavidljive uspehe, danes pa se po priljubljenosti in kvaliteti uvršča med prve tovrstne glasbene skupine v Sloveniji.

Delavska godba iz Zagorja slavi torej letos 110-letnico svojega obstoja in uspešnega poslanstva na kulturno-prosvetnem polju. Na praznovanje tega velikega jubileja se zagorski godbeniki že pridno pripravljajo. Tako bodo meseca maja, v okviru kulturnega tedna občine Zagorje ob Savi, priredili v delavskem domu jubilejni koncert in se predstavili tudi z razstavo slik, odlikovanj, priznanj in spominskih daril od nastanka do danes.

Iskreno čestitamo!

STEFAN REGANCIN

RAVNATELJSTVOM OSNOVNIH ŠOL!

Nekatere šole so nas obvestile, da niso prejele razpisa za šolske naloge NAŠ KRAJ V NOB. Da bi se lahko tudi te šole udeležile tekmovanja, zanje izjemoma podaljšujemo rok za oddajo nalog. Tekmovanja se lahko udeležijo vsi višji razredi osnovnih šol, tri najboljše naloge z vsake šole pa naj pošljejo na naš naslov!

Zavod BOREC,
RO ZZB NOV
Ljubljana, Beethovnova 10

V Ravnom Rašču in Donjoj Stubici je režiser in scenarist Antun Vrdoljak nedolgo tega posnel svoj najnovejši film »Na gori raste zelen bor«. To je ekranizacija resničnih vojaških zgodb iz banijskih vojnih dni, ki jih je zapisal Ivan Šihl. V glavnih vlogah nastopajo: Boris Dvornik, Ivica Vidović, Boris Buzančić, Ilija Ivezić, Kole Angelovski, Mate Ergović, Fabijan Šovagović, Krno Valentić, in drugi. Kamera je v rokah Frana Vodopivca, glasbo pa pripravlja Živan Cvitković. Predvidevajo, da bo premiera 22. junija letos v Sisku.

Film »Na gori raste zelen bor« je posvečen trideseti obletnici vstaje.

PARTIZANSKA LJUDSKA PESEM:

Z nami, mlatiči!

Obstal bataljon je in v senci pod drevjem
z ram puške tovariši sneli so,
jih k jablanam, skednjem, dverem pristonili,
razgreti si srajce razpeli so.

Je mlatveni čas, a po vasi uporno
molčijo vejevnice, mlini, cepe,
le v skednju pred njimi četverica mlati
in stiska ročnike v zgarane roke.

»Postojte, mlatiči — kaj delate tlako,
za tujca otepate zlato naš klas?
Postojte, tovariši — z nami pojdite:
na mlatev drugačno zdaj kliče nas čas!»

Drvarji z goré smo in črni rudarji,
oržgani kovinarji, kamnoklesarji,
a danes mlatiči smo vsi!
Da zmlatimo, kar je za mlat' dozorelo,
da sčistimo zrnje, to naše je delo,
hej, z nami, mlatiči, še vi!»

Otepli mlatiči so prah si in resje
in v slamo zagnali cepe za ta čas:
»Naj tukaj počakajo, dokler da novo
zorelo bo klasje, zorelo za nas!
Do takrat pa z vami gremo, primaruha,
pripravljat svobodo in boljšega kruha!»

LOJZE AVSENAK

ZANIMIVOSTI

Zanimive najdbe

V neki jami na desnem bregu Save, v bližini zloglasnega ustaškega taborišča Jasenovac, so našli človeško okostje, verjetno ostanke enega zadnjih internirancev tega taborišča. To možnost povezujejo z žigom nekdanjega taborišča, ki so ga našli poleg okostja, obenem z več drugimi predmeti. O taboriščnem žigu, ki mu pripisujejo celo zgodovinski pomen, pravijo, da je pravokotne oblike, nekoliko večji kot škatlica vžigalic, izdelan pa je iz kvalitetnega jekla. Uprava spominskega področja nekdanjega taborišča Jasenovac, v katerem je med vojno izgubilo življenje več kot 70.000 nedolžnih ljudi, upa, da bo z nadaljnjim proučevanjem najdenih predmetov ugotovila, od kod je prišel transport jetnikov, ki so jim te predmete vzeli, preden so jih poslali na morišče.

Izgubljena v Kambodži

Na sliki je osemindvajsetletna časnica ameriškega poročevalskega urada, ki je pri opravljanju službene dolžnosti pred kratkim izginila v Kambodži. V času bojev na cesti številka štiri so bile skupaj z njo pogrešane še tri osebe.

Internacionala

Sovjetski filmarji so ob 100-letnici Pariške komune pripravili dokumentarec z naslovom »Internacionala«. Režiserja Svjetlov in Sejna sta uporabila filmske in pisane dokumente od marca 1871 do danes.

Plačilo za pokol

Na dosmrtno ječo obsojeni ameriški nadporočnik William Calley, ki je zakrivil pokol v vietnamski vasi- ci My Lai, je skupaj s pisateljem Johnom Sackom prejel na račun objave svojih spominov 100.000 dolarjev. Kot je sporočil založnik, bo knjiga z naslovom »Poročnik Calley: Ameriška tragedija« izšla 15. septembra. Tako je Calley denarju, ki ga je dobil za objavljanje spominov v časniku Esquire, dodal še nekaj deset tisoč dolarjev. Slišati pa je, da bodo o njem posneli tudi film.

Mladi Winston

Znana angleška filmska zvezda in oscarjeva nagrajenka Anne Bancroft je izbrana za vlogo Jenni Jerome — lepe matere Sira Winstona Churchilla — v filmu o mladih letih slavnega državnika. Producent Carlo Forman in režiser Richard Attenborough bosta pričela snemati imenovani film 17. maja v Londonu.

ZANIMIVOSTI

INDONEZIJA NOČE SOVJETSKIH VOJNIH LADIJ

Načelnik štaba indonezijske vojne mornarice viceadmiral Soedono je izjavil, da Indonezija nima namena kupovati vojnih ladij ali rezervnih delov. To je poudaril v zvezi s prejšnjo izjavo ministra za zunanje zadeve Adama Malika. Ta je bil rekel, da je Sovjetska zveza pripravljena Indoneziji prodati ladje.

Admiral je priznal, da vojna mornarica želi dobiti nove ladje, vendar da tega ne namerava storiti v sedanjem obdobju, ko je finančno stanje države nezadovoljivo. Dodal je: »Če želimo kupiti fregato, ki nas stane 14.800.000 dolarjev, moramo zagotoviti še dvakrat večji znesek za rezervne dele in ustrezno orodje«.

AMERIŠKA POSKUSNA MOBILNA DIVIZIJA

Ameriška vojska je sporočila, da bodo še letos ustanovili poskusno mobilno divizijo, ki bo namenjena za pomoč Evropi v primeru, če bi bile tamkajšnje zavezniške države napadene.

Nova enota, ki bo štela 13.000 mož, bo sestavljena iz treh brigad: prva bo tankovska, druga zračnodesantna pehota, tretja pa helikopterska, ki bo imela helikopterje, namenjene predvsem za napade na nasprotnikove tanke.

Ustanovitev divizije, ki je izpopolnjena različica 1. zračne konjeniške divizije, dokazuje, da ameriški strokovnjaki niso zavrgli ideje o množični uporabi helikopterjev na bojišču celo proti sovražniku, ki mu ne primanjkuje protiletalskega orožja.

AMERIŠKA PODMORNICA S POSEIDONI NA KRIZARJENJU

Konec marca je ameriška vojna mornarica dobila prvo jedrsko podmornico, oboroženo z raketami poseidon. Poseidon se od polarisov razlikuje p o tem, da vsebuje po več atomskih bojnih glav, ki jih lahko usmerijo na različne cilje, medtem ko imajo rakete polaris le po eno atomsko bojno glavo. Zato je tudi udarna moč podmornice »James Madison« nekajkrat večja kot drugih podobnih podmornic, oboroženih s polarisi. Na vseh je po šestnajst raket, toda imajo le po šestnajst bojnih glav, medtem ko ima vsak izmed šestnajstih poseidonov na podmornici »James Madison« kar po deset bojnih glav.

Ameriška vojna mornarica ima 41 podmornic s polarisi, izmed teh pa jih bodo oborožili z novimi raketami tipa poseidon enaintrideset. Doslej so opravila poskusna streljanja s poseidoni že štiri podmornice, toda »James Madison« je prva, ki so jo poslali na križarjenje z ustreznimi nalogami.

Zanimivo je, da so vest o njenem odhodu objavili šele potem ko je bila že na poti. To so storili zategadelj, da je ne bi mogle zasledovati sovjetske ladje, ki križarijo po Atlantskem oceanu.

Poseidon ni edina ameriška raketa z več bojnimi glavami, zakaj tudi medcelinske rakete minuteman III lahko nosijo po več atomskih bojnih glav. Poznavalci razmer menijo, da imajo Američani v podzemeljskih silosih več kot 50 raket te vrste. Vse kaže, da želijo Američani vzpostaviti sistem, ki bi bil večji od sovjetskega sistema. Ta vsebuje rakete SS-9, katerih moč znaša po 25 megaton.

DEZINFEKCIJA VIETNAMSKEGA OROŽJA

S vprašanjem, kako dezinficirati orožje, ki ga iz Vietnam vračajo v ZDA, se tri ameriška ministrstva (za obrambo, kmetijstvo in zdravstveno službo) ukvarjajo že od decembra 1968 dalje. V ta namen imajo posebno skupino strokovnjakov, ki skrbijo, da vsako orožje in vsak kos opreme (topove, tanke, zaboje s strelivom itd.) že v Vietnamu, preden ga vkrajo na ladjo, natančno in skrbno dekontaminirajo. S pomočjo kemikalij, plina in vode skušajo preprečiti vdor črne kuge iz Vietnamu, kjer je še vedno prisotna, prek vojaštva v Ameriko. Vsi ti ukrepi pa se nanašajo tudi na razne tropske rastlinske škodljivce, ki bi jih utegnili z blatom na gosenicah tankov prepeljati v ZDA.

V Ajdovščini je polk Ivana Gradnika. To je ime slavnega vodje tolminskih puntarjev v začetku 18. stoletja. Partizanska 3. SNOUB je nosila njegovo ime in sedaj so ga po njej povzeli sinovi borcev te udarne partizanske brigade.

Ta slavna enota je bila ustanovljena na planini Golobar pod Krnom v tolminskih gorah, 10. aprila 1943. Dne 10. aprila letos, torej prav na obletnico njene ustanovitve, so mladi vojaki v Ajdovščini izrekli in podpisali slavnostno zaobljubo.

Lahko bi napisal, kako so praznično razporejeni stali pred orkašeno tribuno, na kateri so bili taki in taki ugledni gostje. Toda to je standardno in več ali manj pri takih slovesnostih povsod enako. Tokrat je bilo v Ajdovščini precej drugače, in to, drugače, je treba omeniti.

Pregled strumno postrojene enote.

Slavnostna zaobljuba ni bila izrečena na dvorišču kasarne, ampak na Titovem trgu sredi mesta Ajdovščine. To je na tistem zgodovinskem trgu, kjer se je 5. maja 1945 javnosti prvič v naši zgodovini predstavila prva slovenska vlada s tovarišem Borisom Kidričem na čelu.

Na trgu torej, med civilnim prebivalstvom. Naj ljudje vidijo, naj slišijo, kako se izreka slavnostna zaobljuba; kako praznujejo vojaki dan ustanovitve 3. SNOUB Ivana Gradnika!

Pred Nanosovo blagovnico se je ustavila ženica, ki je šla na dopoldansko nakupovanje. Na pločniku so stali ljudje, pa se je še ona ustavila, gledala in poslušala.

Obrambna vzgoja

Slavnostna zaobljuba mladih gradnikovcev

Vojaki so glasno in strumno izjavljali:

»...da ću braniti mojo otadžbino Socialističnu Federativnu Republiku Jugoslaviju...«

»...da ću ćuvati bratstvo i jedinstvo naših naroda...«

»...da se borim za slobodu i čast

Potem so pristopila dekleta in so mladim vojakom, ki so prisegli, pripela na prsi rdeče nageljne. Na Titovem trgu sredi Ajdovščine je bila tedaj najlepša pomlad — mladost.

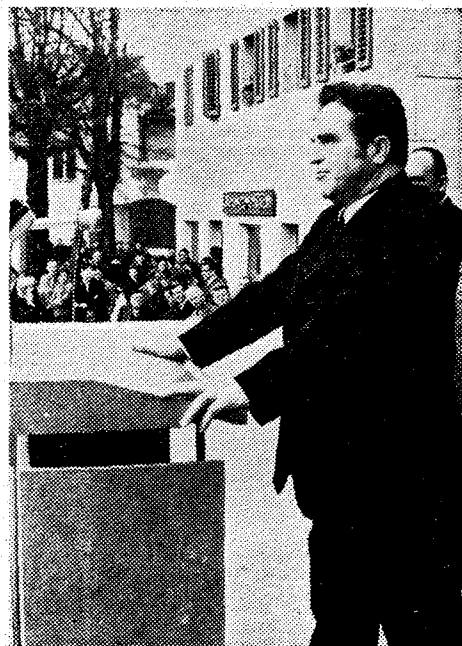
Ženica, ki je stala pred trgovino med ljudmi, ni prav nič skrivala ginjenosti, ki jo je obšla. Še sama se je čutila pomlajeno in nekam vso drugačno, kot je bila še pred pol ure, ko je mislila o tem, kaj bo kupila.

Mladost kasarne je prišla v mesto. Mesto jo je videlo, slišalo in po svoje lepo doživelo. Prišlo je tudi nekaj gradnikovcev, ki jih je življenje raztepljeno na razne kraje: v Ljubljano, Novo Gorico, na rKas in drugam.

Mlad fant — vojak, doma iz Hercegovine, bo pisal materi: »Učenke ajdovske šole so nam tisti dan pripelle nageljne na sivo uniformo. Imeli smo praznik v naši garniziji...« In praznik bo doživela tudi mati tega vojaka, ko bo prebrala sinovo pismo o ljubeznivih ljudeh nekje v Sloveniji, v Ajdovščini.

Tako je ta dan Ajdovščina doživela praznik v tej lepi pomladi. Pred 30 leti se je pričel upor slovenskega naroda.

CIRIL ZUPANC

O bojni poti Gradnikove brigade je govoril njen nekdanji komisar Vinko Šumrada-Radoš

Helikopterska vojna

Med dolgotrajno vietnamsko vojno so helikopterji vselej bili zelo pomembni, toda v spodnjem Laosu so jih prvič uporabljali tudi v vojni konvencionalnega tipa.

Ameriški tednik Times piše, da so od začetka februarja do 6. marca ameriški helikopterji opravili več kot 26.000 poletov. V enem samem dnevu je bilo sestreljenih 37 helikopterjev, od katerih pa jih je trideset padlo na ozemlje po ameriškim nadzorstvom. Zato štejejo kot izgubo samo sedem helikopterjev. Če kak helikopter, čeprav neuporaben, odpeljejo nazaj v Vietnam, ga v poročilih sploh ne omenjajo. Tednik Times meni, da je bilo po 8. februarju sestreljenih kakih 200 helikopterjev.

Časopis News Week poudarja, da je bilo med napadom, ki ga je izvedla 1. južnovietnamska divizija južno od ceste 9, nad 60 uporabljenih helikopterjev osem sestreljenih, trideset pa hudo poškodovanih. Vse to se je zgodilo v manj kot pol ure.

Neki pilot je izjavil: »Pred kratkim sem bil v enem samem dnevu kar dvakrat zadet. Ugotovil pa sem, da je ti stega dne v Laosu moglo pristati le osem helikopterjev.«

Se nikoli doslej niso v Indokini opazili tolikšne koncentracije protiletalskega topništva. Mitralski topovi kal. 37 in 51 mm so zelo natančni, kar da misliti, da so nekateri od njih opremljeni z radarskimi merilnimi napravami. V Južnem Vietnamu niso še nobenega helikopterja sestrelili na večji višini kot 500 metrov, medtem ko je v Laosu protiletalsko topništvo zelo učinkovito ce-

lo proti helikopterjem na višinah do 800 metrov.

V operacijah proti Hošiminhovi stezi so uporabljali razne vrste helikopterjev. Helikopter OH-6 (stane 100.000 dolarjev) je namenjen za izvidniške akcije, AH-1 Huey Cobra (500.000 dolarjev) pa je oborožen z mitraljezi in raketami. V helikopterju Huey Iroquois (250-300.000 dolarjev) je prostora za 11 ljudi, uporabljajo pa ga tudi za prevoz ranjencev. Helikopter CH-54 »leteči žerjav« (2.000.000 dolarjev) lahko prepelje 13 ton tovarov, v helikopter CH-47 chinook (1.500.000 dolarjev) pa gre 33-44 potnikov.

Ta vojna je zelo draga. Zlasti to velja za Laos, kjer se zaradi težavnega terena helikopterji še raje kvarijo kot v Vietnamu. Za vsako uro poleta potrebujejo po štiri ure za vzdrževalna dela. Američani so uradno priznali, da so v Indokini doslej izgubili 4.200 helikopterjev, katerih vrednost znaša pol drugo milijardo dolarjev.

News Week postavlja vprašanje »vietnamizacije« helikopterjev, zakaj brez udeležbe ameriških helikopterjev do vdora v Laos sploh ne bi moglo priti. Južnovietnamska vlada ima le kakih 400 helikopterjev, prav toliko pa naj bi jih še dobila do konca leta 1972. Največja težava je v tem, ker ji primanjkuje dobrih pilotov. Doslej so izurili ali še urijo približno 1.500 pilotov. Najprej jih uče angleščine, nato pa jih pošiljajo v Teksas, da bi se v jeziku še bolj izpopolnili in da bi bili sposobni dojemati snov, ki jo mora vsak pilot obvladati. Vse kaže, da »vietnamizacija« helikopterske vojne še ne bo tako kmalu končana.

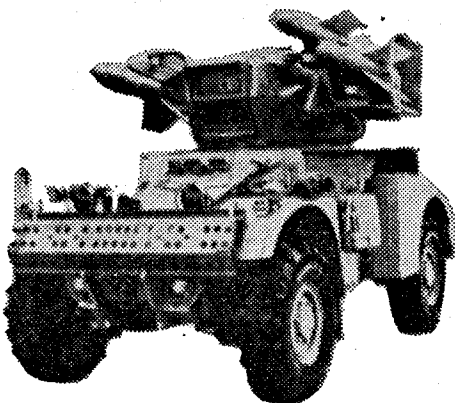
Zaprisega mornarjev

V vojašnici »Poručnik bojnog broda Sergej Mašera« na Muzilu pri Pulju je bila 17. aprila dopoldne slovesnost, na kateri so mornarji, njihovi starešine ter puljska mladina in predstavniki družbeno političnih organizacij mesta počastili spomin poročnikov bojne ladje Milana Spasila in Sergeja Mašere, ki sta na ta dan pred tridesetimi leti umrla junaške smrti. Oba oficirja sta namreč zavrnila nalog za vdajo ob kapitulaciji bivše Jugoslavije in, da ne bi rušilec »Zagreb« prišel v sovražnikove roke, sta ga zaminirala in skupaj z ladjo potonila v zalivu Boke Kotorske. Gosta mornarjev sta bila tudi sestra pokojnega Mašere, Sergeja Mašera, ki živi v Ljubljani in Mašerov šolski tovariš, upokojeni kapetan bojne ladje iz Ljubljane Jože Pretnar, ki je obudil spomine na svojega umrlega tovariša. Poseben poudarek slovesnosti je zaprisega, ki so jo ta dan izrekli in podpisali mladi mornarji s puljskega območja. Številni gosti so si ogledali vojašnico, razstavo opreme, naprav in oborožitve za Jugoslovansko vojno mornarico ter raznovrsten športni program.

in ljudska zaščita

Rakete na oklepnih vozilih

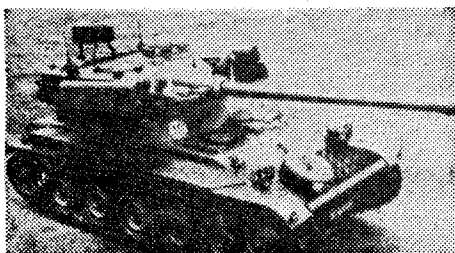
Oklepna vozila, oborožena z raketnimi izstrelki, lahko razdelimo v štiri skupine: v prvo spadajo lahka vozila, oborožena z izstrelki, v drugo oklepna vozila z dodatno raketno oborožitvijo, v tretjo vozila-lovci na tanke, oboroženi z raketnimi izstrelki, in v četrto vozila s protiletalskimi raketnimi sistemi.

(Sl. 1)

LAHKA VOZILA Z IZSTRELKI

Prednost vodljivega raketnega izstrelka v primerjavi s klasičnim orožjem je med drugim tudi v tem, ker pri izstrelitvi rakete ni trzanja. Zato je bilo mogoče konstruirati zelo lahka vozila z močno oborožitvijo. Med taka vozila spada tudi ALM (sl. 1), ki ima na eni strani kupole dva izstrelka SS-11, na drugi pa en izstrelak SS-12.

(Sl. 2)

OKLEPNA VOZILA Z DODATNO RAKETNO OBOROŽITVJO

Pomemben napredek v tem oziru pomeni vgraditev na vozilo AMX-13 izstrelkov HOT namesto prejšnjih SS-11. Sistem HOT je druga generacija izstrelkov in je boljši od svojega prednika. AMX-13 (sl. 2) je imel poprej štiri izstrelke SS-11, sedaj pa ima na vsaki strani v pločevinasti škafli po tri izstrelke HOT. Tak način postavljanja izstrelkov odpira pot za dodatno oboroževanje tankov in je vsekakor boljši od načina, s katerim razrešujejo to vprašanje pri tanku M-551 Sheridan. Tam uporabljajo top za streljanje tako granat kakor tudi raket. To pa ni najboljši način, zakaj vsaka taka kombinacija pomeni kompromis med zahtevami, ki jih postavlja top oziroma naprava za izstreljevanje raket. Poleg tega pa izstrelki niso potrebni vozilom istega tipa in zato je mnogo ustrežnejši način, ko je mogoče izstrelke po potrebi montirati oziroma odstraniti z vozila. V tem primeru je operativna gibljivost tankov večja kot pa pri rešitvah, ko je top hkrati tudi lanser za rakete.

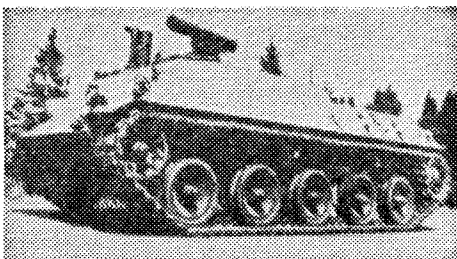
LOVCI NA TANKE Z RAKETNI MI IZSTRELKI

V to skupino spada zahodnonemško oklepno vozilo, namenjeno za uničevanje nasprotnikovih tankov, oboroženo pa je tako kot AMX-13 s sistemom HOT (sl. 3).

To vozilo ima tudi nekatere izboljšave. Mednje spada sistem za lansiranje izstrelkov, ki omogoča, da iz notranjosti vozila potisnejo izstrelke navzgor v položaj za izstrelitev. Poleg tega ima vozilo tudi periskop z infra rdečo merilno in opazovalno napravo. To pomeni, da se vozilu med lansiranjem izstrelka ni treba izpostavljati sovražni-

kovemu pogledu, zakaj med poletom izstrelka se izza zaklona vidi le glava periskopa.

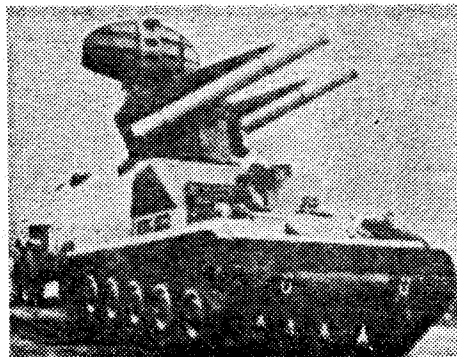
Takšna rešitev je vsekakor mnogo boljše od rešitev na tanku M-551 oziroma MBT-70, kjer morajo polet izstrelkov spremljati iz kupole in kjer sovražnik v tem času vidi kupolo in jo lahko obstreljuje. (Sl. 3)

OKLEPNA VOZILA S PROTILETALSKIMI RAKETNI MI SISTEMI

V to skupino oklepnih vozil spada tudi gibljivi protiletalski raketni sistem roland, ki so ga tako kot sistem HOT razvijali skupno in v skladu s taktično-tehničnimi zahtevami francoske in nemške vlade. Sistem roland je namenjen za zaščito tankov na bojišču pred sovražnikovimi letali v nizkem poletu. Ves sistem je vgrajen v oklepno vozilo, kar pomeni, da je gibljiv kot vsa druga oklepna vozila in da jih zato lahko ves čas spremlja in ščiti.

V Franciji so sistem roland vgradili na oklepni transporter, ki je zasnovan na podvozju lahkega tanka AMX-13 (sl. 4), medtem ko so v Zahodni Nemčiji sistem roland vgradili na poseben oklepni transporter s podvozjem vozila SPz (sl. 5). Razen vozila gre v obeh primerih za enak sistem. Ta vsebuje kupolo z radarsko anteno za opazovanje in odkrivanje cilja in dva lanserja izstrelkov, ki ju je moč avtomatično polniti iz notranjosti vozila. V vozilu je osem izstrelkov, dva pa sta v lanserjih. To pomeni, da sistem lahko izstrelji deset projektilov, nato pa ga je treba dopolniti z novimi.

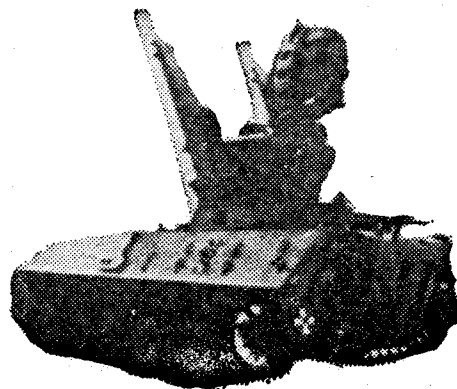
(Sl. 4)

Radarsko opazovanje je možno tudi med vožnjo. Brž ko odkrijejo cilj in ga identificirajo, se vozilo zaustavi in izstrelji projektil, ki ga usmerjajo s polavtomatskim sistemom za vodenje s pomočjo infra rdeče naprave (pri različicah roland I ob lepem vremenu) ali avtomatsko s pomočjo radarja za usmerjanje (pri različicah roland II ob vsakem vremenu).

Pri vseh različicah ima posadka tri člane, in sicer poveljnika, ki določa cilj, merilca, ki je v kupoli, in voznika.

Z nadaljnjim izpopolnjevanjem sistema roland bo izpolnjena praznina, ki je glede zaščite oklepni sil pred nasprotnikovimi letali in helikopterji že dolgo prisotna.

(Sl. 5)

Notranjski odred in Tomšičeva brigada

Piše: FRANCI STRLE

Prva (slovenska) proletarska udarna brigada »Toneta Tomšiča«, kot se je imenovala prvih 26 dni po ustanovitvi in kar je v svojem bistvu vseskozi tudi bila — zaradi tega ji je bil naziv »proletarska« po vojni uradno znova partizan — je bila vseslovenska brigada. Od beneških ravnin do panonskih nižin in od bregov Kolpe pa do Svinjske planine skoraj ni kotečka na Slovenskem, ki ne bi dal v njene vrste kakšnega borca. Prav na Notranjskem pa ima Tomšičeva brigada še posebno močne korenine. Lahko bi rekli, da je na Notranjskem oziroma iz Notranjcev tudi nastalo njeno pravo bojno jedro, od tam pa se je tudi napajala z novimi borci vse do njene odhoda prek Hrvaške na Štajersko.

Notranjska se je med osvobodilnim bojem slovenskega naroda pojmovno pomaknila nekoliko proti vzhodu, nekako do črte Brod na Kolpi—Kočevje—Ribnica na Dolenjskem—Velike Lašče—Turjak. Na severozahodu so pod Notranjsko spadali še Polhograjski Dolomiti, Logaška planota ter greben Javornikov do Postojne in Ilirske Bistrice. Tako zaokroženo operacijsko področje na Notranjskem srečujemo od prvih začetkov partizanstva pa do konca vojne, še posebno značilno pa je takšno pojmovanje Notranjskega do srede 1943. leta, ko je pri organiziranju partizanskih enot prevladovalo ozemeljsko načelo (3. grupa odredov, 2. ali Notranjska operativna cona). V teh zemljepisnih okvirih se je ustanavljala in razvijala Notranjski odred, pa tudi njegovo bojno delovanje vseskozi obsega tako zaokroženo operacijsko vojno področje.

Nastanek prvega Notranjskega odreda in Proletarske čete

Prvi Notranjski odred se je razvil iz 3. partizanskega bataljona »Ljube Šercerja«, ki je v decembru 1941 in januarju 1942 taboril v majhnih barakah blizu izvira Prusnice med Slemenom in Kožljekom, južno od Borovnice, prvo pričevanje o njem pa nahajamo v ohranjenem taboriščnem listu »Partizanski vestnik« št. 4 z dne 8. januarja 1942. To enoto so imenovali tudi Kožljški bataljon. Januarja 1942 je imel bataljon »Ljube Šercerja« že 4 čete in je štel 140 dobro oboroženih borcev. Po napadu in zavzetju železniške postaje Verd v noči na 2. februar 1942 se je bataljon na področju Kožljek—Padež zapletel v hude boje, ki so s presledkom trajali do 12. februarja. Tega dne se je bataljon, razdeljen na čete, premaknil deloma v Leničevo gozdarsko kočjo na Mokrec (3. in 4. četa), deloma pa na Gornje Poljane v Loški dolini (1. in 2. četa). Taborišče na Mokrecu so 18. marca 1942 napadli Italijani (IV. bataljon črnih srajc), polbataljon pa se je prebil čez Kozje stene proti Zali in nato po 12-urnem pohodu prišel na Travno goro v taborišče 1. in 3. čete, ki sta bili prezimili na Gornjih Poljanah. Bataljon se je torej znova združil 19. marca 1942.

Na pobudo dr. Aleša Beblerja-Primoža se takoj po združitvi bataljona na Travnju gori osnuje Dakijeva letéča (udarna) patrolja na smučeh, ki je štela 12 borcev, oboroženih z enim puškomitraljezom, bombami in puškami, vsak borec pa je imel tudi pištolo. Njena naloga je bila, da odide na področje Mokreca in proti Barju, da se stalno giblje in križari ter bliskovito napada. Tako naj ustvarja videz o velikem številu partizanov. Letéča patrolja je svojo nalogo odlično opravila. Stanko Semič-Daki je bil za izredno hrabrost in požrtvovalnost pohvaljen že 29. marca 1942 s posebnim pismenim poveljem. Še večje priznanje pa dobi Letéča patrolja 24. aprila 1942, ko je z Naredbo štaba III. grupe slovenskih par-

tizanskih odredov za posebno hrabrost in požrtvovalnost preimenovana v Proletarsko udarno patroljo in podrejena neposredno štabu 3. grupe odredov. Proletarski udarni patrolji se s to naredbo dovoljuje nositi v pokrivalu kot znak proletarske rdečo zvezdo z vtikanim srpom in kladivom rumene barve namesto splošno uvedenega partizanskega znaka. Pet dni kasneje, 29. aprila 1942, pa se s prav takšno naredbo v okviru 3. grupe odredov ustanovi Proletarska udarna četa. »V vseh četah 3. grupe odredov« je rečeno v naredbi, »naj se pred zborom objavi formiranje te čete, ki bo dobila najtežje operacijske naloge, in pozove moštvo na prostovoljne prijave. Iz prijavljenih naj komandanti in komisariji izločijo neza-

Dr. Aleš Bebler-Primož je dal idejo za ustanovitev leteče patrolje

posljejo nadrejenemu štabu. V spiskih naj bodo tile podatki: ime in priimek, event. partizansko ime, starost, poklic, poklic staršev, premoženjsko stanje rodbine, karakteristika borca (sposobnost za funkcije, hrabrost itd.).« Daki se spominja, da je bila ta naredba uresničena prve dni maja 1942 in je Proletarska udarna četa štela 46 skrbno izbranih borcev, oboroženih pa so bili s 6 puškomitraljezi, s puškami, bombami in pištolami. Komandir čete je bil Stanko Semič-Daki, namestnik komandirja pa Jože Kamnikar-Arti.

Vrnimo se sedaj na Travno goro in pogledimo, kako je nastal Notranjski odred! Pokrajinski štab partizanskih čet v Ljubljanski pokrajini, ki sta ga sestavljala dr. Aleš Bebler-Primož kot politkomisar in Ivan Jakič-Jerin kot komandant, se je po borbi na Mokrecu s skupino 29 borcev napotil iz Travnje gore proti Kočevski. Ta štab se je zadrževal večinoma na Fridrihštajnu južno od Kočevja, iz skupine devetnajstih borcev, med katerimi sta bila Jože Klanjšek-Vasja Izanc in Ante Novak, pa se je razvil Južnodolenjski bataljon ali 2. bataljon Notranjskega odreda.

(Nadaljevanje)

Skupina borcev Kočevskega bataljona (2. bataljon Notranjskega odreda) po napadu v soteski Pekiš 5. maja 1942.

Šolanje oficirjev v avstrijski vojski

Od ustanovitve avstrijske vojske (Bundesheer) leta 1955 se je v vojaški akademiji šolalo 1200 oficirjev, t.j. kakšnih 55–60 odstotkov sedanega oficirskega zbora. Potemtakem so vojno akademijo končali vsi poveljniki vodov (komandirji) in večina komandirjev čet.

»Novopečeni« podporočniki se zberejo po enkrat na leto, jeseni, v Dunajskem Novem mestu; pred njimi ob navzočnosti najuglednejših državnikov defilirajo garnizijske enote. To je tradicija.

Gojenci se pripravljajo na svoj poklic s splošno in strokovno izobrazbo. Oficir mora znati presojati politične, sociološke in tehnične spremembe in dognati njihovo medsebojno povezanost.

Koga sprejemajo na akademijo

Na vojaški akademiji se lahko šolajo maturanti iz enoletnih prostovoljskih čet Bundesheera, ki domnevajo, da bi lahko postali oficirji. Toda tretjina se odpove temu poklicu, ker se jim zdijo drugi poklici privlačnejši.

Drugi del gojencev — deseterji in podoficirji — prihaja na akademijo iz »zvezne gimnazije za vojake z daljšo vojaško obveznostjo«. To gimnazijo so ustanovili pri vojaški akademiji leta 1959. Vojaki se po dveh ali treh letih vojaščine v četi še tri leta šolajo do mature, po tem pa nastopijo triletno šolanje na vojaški akademiji.

Na vojaški akademiji se lahko šolajo tudi dijaki iz vojaške realne gimnazije (ustanovljene leta 1965). Gimnazijo obiskujejo pet let v okviru vojaško organiziranega internata. Po končani gimnaziji morajo odslužiti še obvezno vojaščino, nakar lahko stopijo na vojaško akademijo.

Solanje gojencev, ne glede na vrsto vojske, je skupno. Večina bodočih gojencev stopa v enoletne prostovoljske čete. Ko napredujejo do deseterja, se udeležijo izbirnega tečaja, ki traja nekaj manj kot pol leta; tega tečaja pri vojaški akademiji se morajo udeležiti tudi absolventi obeh omenjenih vojaških gimnazij. Namen tega »rešetanja« na tečaju je: prvič, da se gojenci naučijo samostojnega poveljevanja enotam; dalje, da se gojenci vseh vrst orožja naučijo opravljati nekatere naloge v pehoti in tretjič, da se naučijo voziti manjša vojaška vozila ter dobijo vozniško dovoljenje.

Šele po tem tečaju bodoči gojenci delajo sprejemni izpit. Tiste, ki izpit napolnijo, sprejemajo v prvi letnik akade-

mije. Precej kandidatov obesi šolo na klin med poskusnim šolanjem na tečaju ali med šolanjem v prvem letniku akademije. Spoznajo pač, da so zahteve prevelike.

Dve leti (izmed treh) se gojenci vseh vrst orožja šolajo skupno na akademiji. Izjema so kandidati za letalstvo in tehnično službo, ki nastopijo posebno šolanje že med drugim letnikom. V tretjem letniku pa se vsi šolajo po določenih strokah.

Česa se učijo

Prvo leto morajo predelati obsežno gradivo za splošno izobrazbo in še vojaške teoretične predmete kakor tudi pouk o moralnih načelih vojaškega poklica. V drugem letniku gojenci prehajajo v okolje, v kakršnem bodo službovali kot oficirji. Zlasti je treba poudariti, da gojenci morajo pet tednov nastopati v vlogi učnih moči. To obdobje je za merilo, kakšne voditeljske lastnosti ima gojenec in kako zna uporabljati pridobljeno znanje v stiku z rekruti. Praktični pouk v prvem in drugem letniku se opira predvsem na taktiko pehote in kako pehota mora sodelovati z drugimi vrstami vojske.

Pouk je zapleten in obsežen. Semester vojaške akademije nedvomno ustreza semestru na univerzi.

Enotni, skupni pouk za vse gojence v prvem in drugem letniku obsega tri velike skupine učnih predmetov.

Teoretični pouk obsega: vojaške predmete, znanstvene stroke in telesne vaje. Med vojaškimi predmeti so: taktika, splošna bojna usposobljenost in delo v enotah, pouk o streljanju, vrsti vojske, logistika, topografska in vojaška geografska služba, prva pomoč in motoristika. Znanstveni predmeti so: psihologija in metodika pouka, zgodovina vojn, vojaško in mednarodno pravo, poznavanje države (ustava, državno pravo in uprava), narodna ekonomika, sociologija in tuji jeziki (angleščina, francoščina, ruščina). V okviru telesne vzgoje so naslednje stroke: gimnastika, lahka atletika, plavanje, plesi, vojaški peterboj, ježa, sabljanje, padalski skoki in judo.

Praktični pouk je razporejen na več obdobjih, ki trajajo določeno število tednov: razširjen pouk za vožnjo motornih vozil (3 tedne); bojno usposabljanje na vojaškem vadišču (4–5 tednov); staž voditelja v četi (5 tednov), alpinistični pouk (4 tedne) in sklepni manevri ter inšpekcijsko potovanje po enotah.

Velik pomen pripisujejo ne le ravnanju z ljudmi in oblikovanju osebnosti, marveč tudi poglobljanju splošne izobrazbe s seminarji, z debatnimi večeri, s pogovori in z informativnimi prireditvami. Značilnost šolanja je, da je treba doseči temeljito strokovnost in da je pouk na različnih področjih zelo skrben. Gojence seznanjajo tudi s težavami poveljevanja, to pa korenito, kar terja vnet študij in disciplinirano samostojno delo. Gojenci so večinoma mladi ljudje, ki še nimajo kdo ve kaj življenjskih izkušenj, zato posvečajo veliko pozornost vzgoji teh visokošolcev, učijo jih pravilnega ravnanja ter odnosov z ljudmi, razmerja do vojakov, ter kako morajo nastopati pred prebivalstvom. Iskrenost in zaupanje vase veljata kot pglavitni vrline gojenca.

Gojenci končno delajo izpit, nakar postanejo podporočniki. Na šolanje na vojaški akademiji spominja oficirje ne le zelo slovesna razglasitev, da so postali oficirji, marveč tudi šolska značka. Vsak razred ima svojo značko in posebno ime po kakšnem slavnem imenu iz avstrijske zgodovine (npr. Prinz Eugen, Isonzo, Radecky...).

(»Narodna armija«)

Praznik Šentruperta

Prebivalci Šentruperta praznujejo svoj krajevni praznik 1. maja; tedaj je obletnica napada na belogrudično postojanko. Krajevna skupnost pripravlja praznovanje krajevnega in delavskega praznika ter 30. letnice vstaje v nedeljo, 25. aprila. Tedaj bo ob 14. uri pri spomeniku padlim proslava, na kateri bodo sodelovali moški in mladinski pevski zbor, godba in recitatorji. Posebnost letošnjega praznovanja bo tudi obisk nekaterih borcev Gubčeve in 8. proletarske brigade. Ob 15. uri pa bo največja privlačnost, ko bo nastopila priznana folklorna skupina France Marolt.

Krajevna skupnost želi vsem, ki bodo tega dne prišli v Šentrupert, prijetno tovariško srečanje. JZ

Pionirski likovni izdelki s partizansko tematiko

Pred kratkim so v razstavnih prostorih celjskega muzeja revolucije in ob številni udeležbi uglednih Celjanov odprli pionirsko razstavo izdelkov s partizansko tematiko.

V začetku letošnjega šolskega leta je občinska Zveza prijateljev mladine povabila uprave osnovnih šol celjskega območja, da do konca prvega polletja predložijo za razstavo najboljše pionirske likovne izdelke s partizansko tematiko. Izmed dvesto predloženih del je žirija izbrala 65 listov. Prevladovale so grafike, bilo pa je tudi več posrečenih gvašev. Poleg motivov iz narodnoosvobodilnega boja je bilo mnogo lepih grafik, ki so prikazovale trpljenje naših ljudi med okupacijo, zlasti v zaporih in taboriščih. Več uspešnih izdelkov je prikazovalo obešenje frankolovskih žrtev. Skratka, na razstavi smo videli celovit izbor otroških likovnih izdelkov s partizansko tematiko v dokaj kvalitetni izvedbi.

Z dotacijo 300 novih dinarjev, ki jo

je za razstavo namenila ZZB NOV občine Celje, so bili nagrajeni:

1. Osnovna šola Miha Pintar—Toledo iz Velenja za skupinsko delo »Šoštanj — en dan osvobojen«.

2. B. Kumer iz velenjske Osnovne šole Miha Pintar—Toledo za delo »V zaporu«.

3. L. Šošter iz Osnovne šole Šmarje pri Jelšah za delo »Partizanski pohod«.

4. Marija P. iz 2. osnovne šole Celje za delo »Ječe«.

Poleg tega so vsi nagrajenci iz šole,

ki so sodelovali na razstavi, dobili tudi posebna pismena priznanja.

Prireditelji so se na sklepem posvetu zedinili, da bodo dali razstavi trajno obliko in jo spremenili v bienale pionirskih likovnih izdelkov s partizansko tematiko za vso Slovenijo, s čimer bodo v znatni meri prispevali k trajnemu razvijanju tradicij narodnoosvobodilnega boja med mladimi generacijami.

In tako je prav! DRAGO PREDAN

Ne strinjajo se z decentralizacijo

Na seji predsedstva republiškega odbora Z BNOV Črne gore, ki je bila 30. marca, so naglašali, da Črna gora ni sprejela predloga ZIS o prenosu financiranja varstva borcev in vojaških vojnih invalidov na republike. V nadaljnjem razpravljanju so se na tej seji zadržali po večini ob vprašanju organiziranja razprav o dopolnitvah ustave. Pozvali so vse članstvo ZZB NOV Črne gore naj v teh razpravah aktivno sodeluje.

Tudi pokrajinski odbor ZZB NOV Vojvodine je na svoji seji 5. aprila obravnaval stališče do ustavnih dopolnitev. Poudarjali so, da se ne strinjajo s stališči zvezne

skupščine o prenosu financiranja varstva borcev in vojaških vojnih invalidov na republike in pokrajine. Svoje stališče so na tej seji utemeljevali s tem, da je ta prenos v nasprotju s sprejetimi političnimi stališči, ker da prejudicira predloge iz načrta po ustavnih dopolnitvah.

V zvezi s to razpravo je pokrajinski odbor pooblastil predsedstvo pokrajinskega odbora ZB NOV Vojvodine, da spremlja in združuje vse rezultate razprav v organizacijah borcev in da predloge dostavi ustavni komisiji.

V Beogradu ob obletnici bombardiranja

Dne 6. t.m. so imeli skoraj v vseh beograjskih občinah pregledne in manjše vaje enot civilne zaštite. Ocena organizatorjev je bila najboljša: Nastopi enot civilne zaštite so bili opravljeni nad vse pričakovane zelo uspešno.

Ob tej priložnosti so nastopi enot civilne zaštite dobili še poseben pomen, saj so imeli pred očmi bombardiranje Beograda 6. aprila 1941, ko je hitlerjevska soldateska (brez vojne napovedi) navsezgodaj zjutraj zasula z bombami odprto mesto. Ubitih je bilo okrog 12 tisoč prebivalcev, ranjenih pa celo trikrat več. Razdejanih je bilo več tisoč stavb. Tedaj ni bilo nobenega organiziranega reševanja in varstva prebivalstva. Kakšen pomen ima civilna zašči-

ta, vidimo iz tega, da je bilo tedaj v drugih evropskih mestih, kjer so imeli organizirano varstvo prebivalstva, med letalskimi napadi — ki so se pogosto ponavljali — le po nekaj tisoč žrtev med prebivalci.

Dobro je, da se zavedamo dandanes izkušnje iz zadnjih vojn. Tako je med prvo svetovno vojno znašalo poprečje na 20 padlih vojakov po en ubit civilist; med drugo svetovno vojno pa je bilo razmerje že 50:50! do civilnega prebivalstva, tako da bi bilo poprečno na enega vojaka ubitih po deset civilnih prebivalcev. Prav zaradi tega je tako pomembno ugotavljati, kako so enote civilne zaštite pripravljene, kakor so to storili v Beogradu 6. aprila.

Pri zavodu

BOREC

je izšla zanimiva knjiga slovaškega pisatelja Alfonza Mednarja

URE IN MINUTE

Znani slovaški pisatelj v tem svojem delu prikazuje problematiko človeških odnosov v divjih letih vojne in prelomnih časov po njej. Nič ne zmanjšuje junaštva partizanov in trpljenja pod nacističnim nasiljem, kaže pa tudi na globoke korenine osebnih bolečin in osebnih odločitev v vrtincu boja za novo družbeno ureditev. Pri tem ne pozna ne usmiljenja, ne sentimentalnosti. Ostaja realist, a z globokim smislom za notranja dogajanja v človeku. Celo platno, din 116.—

Knjigo naročajte pri zavodu BOREC, knjigotrški odd., Beethovnova 10, p. p. 203 — 61001 LJUBLJANA

Priprave na vseljuski odpor v Ptuj

Nedavno so pri občinski konferenci SZDL v Ptuj dokaj temeljito analizirali priprave za ustanovitev krajevnih odborov za splošni ljudski odpor pri krajevnih skupnostih v občini, ki jih je kar 24, največ seveda v Halozah in Slovenskih goricah.

Razveseljivo pri tem je — kakor nam je povedal Zdravko Turnšek, predsednik konference SZDL v Ptuj — da so se v večini krajevnih skupnosti lotili tega vprašanja dokaj resno. Določili so že tudi ljudi, ki bodo vodili te odbore in sicer take z izkušnjami, nekdanje partizane in aktiviste, ki so se že do sedaj izkazali v organiziranju in vodenju takšnih akcij, ter nekaj pripadnikov milice.

Ustanavljati bodo začeli tudi podobore za splošni ljudski odpor v posameznih vaseh in večjih naseljih. Za vodje teh odborov bodo pripravili tudi krajša predavanja.

Naj omenimo, da v lokalnem častniku, ki izhaja v Ptuj pod naslovom Tednik, že nekaj časa objavljajo v nadaljevanjih gradivo o pripravah in organizaciji ter vodenju krajevnih odborov za splošni ljudski odpor. In še predlog, naj bi začeli razmišljati tudi o gradnji primernih in varnih zaklonišč, ki jih v Ptuj in še marsikje sploh ni, kar pa bi bilo v primeru nenadne agresije lahko usodno za tisoče ljudi.

F. HOVNIK

K članku na 6. strani

Z govorniške tribune je kongres pozdravila tudi slovenska delegatka Majda, ki je zastopala okupirano in nepokorjeno Ljubljano. Bralce prosimo, da nam sporoče kaj več (ime in priimek) o tej mladinki!

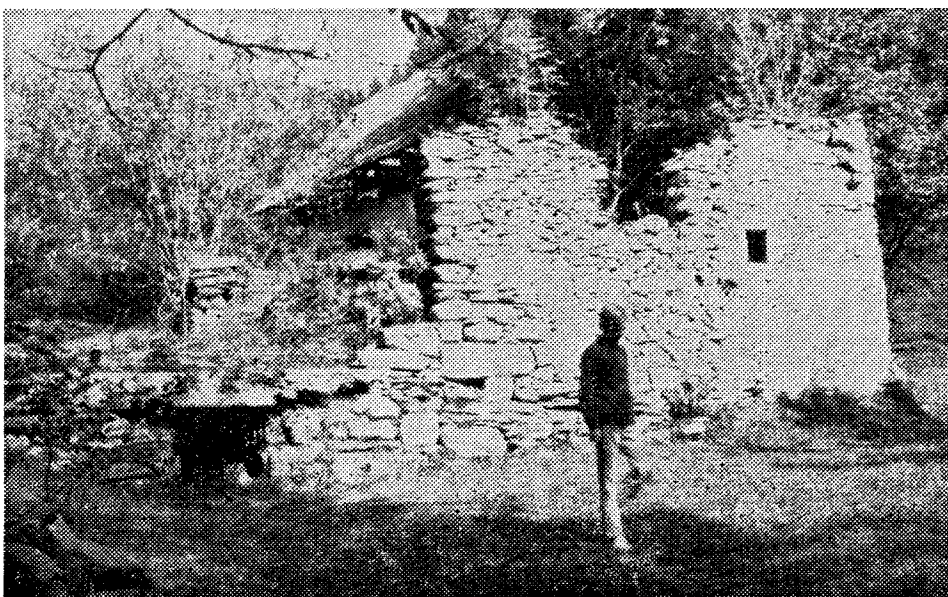
Mlin ob potoku

V Novakih pri Cerknem je bila v Čemažarjevem mlinu zasilna bolnišnica, 15 minut hoda oddaljena od znane partizanske bolnišnice »Franje«. V tej bolnišnici so se zdravili lažji, včasih pa tudi hujši ranjenci. Ponavadi je bilo v mlinu 10 do 15 ranjencev, ki so spali na podu na slami. Za ranjence je skrbel bolničar Rudi Katrašnik-Gašper z Jamnika na Gorenjskem. Občasno je v bolnico prihajala bolničarka Francka, zdravniki iz bolnišnice »Franje« pa so mlin obiskovali samo ponoči.

Vida Hadalin, Močilarjeva iz Novakov, ki živi v Tolminu, je bila kuharica v bolnišnici. Ko sem jo pred kratkim obiskal, mi je o teh dogodkih pripovedovala:

»Kuhala sem doma in nosila hrano ranjencem v mlin. Včasih jo je nesel tudi bolničar Gašper. Spala sem doma. Tisti večer je prišla bolničarka Francka in rekla: »Ostani tukaj, bova spali na peči.« Gašper je spal v kuhinji v mlinu. Zjutraj okrog pete ure je prišla v mlin moja sestra Marija, ki jo je poslal aktivist Štefan. »Bežite, Nemci so v vasi,« je dejala. Ranjencem nisem povedala, kaj mi je sporočila sestra. Gašper je dejal, da gre gledat, kje je sovražnik. Pojdimo takoj v gozd, sem rekla Gašperju, le-ta pa mi je odvrnil, naj ne delam panike. V tistem trenutku sem zaslišala streljanje. V mlinu sta bila ranjenca Ivan in Franci, ki nista mogla hoditi, ker sta bila ranjena v nogo. Eden za drugim smo zapustili mlin. Gašper je izpraznil sobo in zaklenil vrata. Bil je silno natančen in vreden pri delu. Ranjenci, ki so lahko hodili, so se hitro umikali po grapi ob potoku Črna proti Davči. Nad Novaki so se poskrili po gozdu. Med njimi sta dva potrebovala pomoč. Gašper in Tone, ki je delal v partizanski čevljarški delavnici, sta odnesla najprej enega nekaj metrov naprej, nato pa sta se vrnila po drugega. Zaradi tega je bil umik precej počasen. Ko sta se spet vrnila po ranjenca, so ju opazili Nemci

in začeli nanje streljati. Najprej je padel Gašper, nato pa Tone, potem pa še ranjenec, ki sta ga nosila. Nemci so šli po potoku navzgor in za skalo našli še enega ranjenca ter ga takoj ustrelili. Drugi dan sem videla mrtvega Ga-

V tem mlinu je bila »pokretna« bolnišnica 31. divizije

šperja. Bil je ustreljen v glavo. Vsi štirje pa so bili poleg strelav tudi zabodeni z nožem. Sama sem se komaj rešila iz tega pekla.

Dvoboj

Čemažarjev mlin so Nemci zažgali. Dim se je valil nad okolico, ki je s strahom prisluškovala grozečim odmevom strelav. Ni mi znano, odkod sta bila padla ranjenca, za Toneta pa sem zvedel, da se je pisal Tone Solar in je bil doma iz Nemilj pri Besnici na Gorenjskem, kjer je tudi pokopan.

Med ranjenci v mlinu je bil tudi Jože Vladimir-Dalmatincec, ki je bil v prejšnjem spopadu ranjen v nogo. Kljub rani na nogi se je sam umaknil po potoku proti gozdu. Zaradi počasne hoje je bil med zadnjimi. Ko so Nemci ubili Gašperja, Toneta in dva ranjenca, so dohiteli Dalmatinca. Le-ta je dvignil roke v znak vdaje, saj pri sebi ni imel orožja. Nemški oficir, ki je stal pred njim, je kričal na vojake, naj še naprej iščejo bandite, podoficirja pa ukazal, naj zapiše ime »bandita« in enoto, da bodo vedeli poročati, katero enoto

Obveščamo vse občane Gabrovke in okolice, da bo dne 25/4-1971 ob 14. uri proslava krajevnega praznika v Gabrovki.

Na proslavo vabimo tudi aktiviste in borce NOV, ki so med vojno delovali na tukajšnjem območju.

Vljudno vabljeni

ZB NOV GABROVKA

so uničili. Podoficir je vzel v roke svinčnik in papir, ko pa je hotel zapisati ime, je mimo pritekla bolničarka Francka. »Za njo!« je zarjul oficir, tako da je podoficir kar odvrnil svinčnik in stekel za partizanko. V tem trenutku je Dalmatincec zgrabil oficirja za vrat, z drugo roko ga je silovito udaril po glavi, ga dvignil v zrak in vrget čez skalo v tolmun. Med umikom je slišal

ne bi bili popolni, če v pričujoči zgodbi ne bi opisal Močilarjeve smrti.

Njegova žena je vsako noč sanjala, da je nekje v bližini. »Ni daleč proč od doma,« je zatrjevala, prepričana, da ji slutnje podnevi in v sanjah namigujejo kruto usodo moža.

»Kaj pa, če so ga Nemci odpeljali s seboj v Nemčijo?« so zmajevali ljudje in ugibali, kaj neki so zadnji okupatorjevi vojaki, ki so prišli v vas, storili Močilarju huđega.

Žena je tuhtala, otroci jokali, sosedi bi radi pomagali, pa niso vedeli, kako naj ublažijo gorje Močilarjevi družini, kjer je dvanajst otrok pričakovalo očeta. Jok je odmeval po vasi, medtem ko so povsod vihrale zastave svobodi v pozdrav.

Nekega dne je Tonščov Lovrenc kuhar apnenico blizu potoka Črne. Zamisljeno je strmel v potok, ki je po vijugasti strugi med skalovjem in prekrat narahlo žuborel proti Idrijci. Tedaj pa je nenadoma, kot bi ga pičila osa, skočil pokonci in se zagledal v nenavaden predmet, ki je drsel čez mlinsko kolo.

Gromska strela, je vzkliknil Lovrenc, saj to je vendar človeška glava. In če je tu glava, kje je telo? Vznemirjen je skočil v potok, plašno in s strahom prijel za glavo in jo položil na travnik. Pa mi se ja ni zmešalo, je pomislil Lovrenc, ki ni mogel razumeti, od kod je pridrsela glava po potoku in čez mlinsko kolo. In če je tu glava, truplo ni daleč. Še enkrat je skočil v potok in začel mrzlično iskati Močilarjeve ostanke. Šel je po potoku navzgor in brskal pod skalovjem, pod vsako rušo, povsod, kjer bi bili lahko ostanki nesrečnega človeka...

Opomba: To so odlomki iz knjige »Beg z morišča«. V knjigi, ki bo v kratkem izšla pri zavodu »Borec«, bo objavljenih 136 fotografij živih ali padlih borcev ter dokumentov, med njimi tudi slika Rudija Katrašnika-Gašperja, ki je aprila 1944. leta padel v Novakih, ko je reševal ranjence in slika kurirja Prešernove brigade Janka Vrhunca-Crnija iz Železnikov, ki je padel istega dne kot Gašper v Novakih.

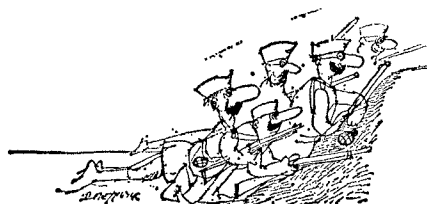
JOŽE VIDIC

Vida Hadalin iz Novakov

VSAK TEDEN ENA

BORČEVSKÉ POKOJNINE

Mica Škerlavaj:

NAJDENKA

Prepir je postajal nevaren. Ženske so bile sicer opravljive, za takšen način pogovarjanja se pa le niso navduševale.

»Ti si pa dobra!« go so ji na ves glas zasmejale. »Povej no, kdaj pa je še kdo vedel, kakšni so starši, če je bil otrok najden na cesti! Šema neumna!« so jo posmehljivo zavrnile.

Prepir se je začel nagibati Rezi v dobro. To je hudobno sosedo še bolj razjezilo.

»Kar poglejte jo, kakšna je! Saj je čisto podobna kakšnemu Italijanu. Temna polt, temne oči in ta njen obraz! Pravi italijanski pamž! Ničvredna mati se je potepla bogvedi kam, otroka pa pustila tukaj, da ga mi redimo!«

Reza je planila:

»Kdo, vruga, jo redi? Kdo? Mi, praviš? Mara jo redi, nihče drug, če še tega ne veš! Nehaj že vendar opletati z jezikom in čevkati takšne neumnosti. Ne vtikaj se v reči, ki ti niso nič mar! Ne vem, ali si tako hudobna ali pa...« z roko je pomahala pred čelom — »nekaj v tvoji glavi ni v redu!«

Obrnila se je in odšla v hišo. »Ni vredno, da se človek z vami pogovarja!« jim je zabrusila, preden jim je pokazala hrbet.

Opravljivke so ostale same.

»Veš, se je oglasila ena izmed njih, »Reza ima po svoje prav. Res, prav nič nas ne briga, kaj počno Mara in njeni. Če zmore, naj jo ima. Saj otrok je

92

93

prav ljubek, še jaz bi ga imela rada, ko bi ne imela že svojih treh preveč.

Druge so ji prikimalle. Opravljivka je videla, da je pogorela. Vsa poparjena se je odmajala proti domu. Jezila se je sama nase in na druge, a ni vedela, zakaj. Vsega je bila kriva sama, a vendar je bila prepričana, da se je prav njej zgodila velika krivica.

»Ne, nikoli več ne bom zinila, če se tudi vsa ulica podere,« je godrnjala.

Ko je popoldne Reza povedala Mari, kako so se prepirale, se je Mara do solz nasmejala. Boljšega si ni mogla želeti. »To ti je kamuflaža« si je mislila. Na tako imenitno misel ne bi Mara nikoli prišla. Kako se včasih tudi hudobnim ljudem posreči, da store kaj dobrega! Če ne drugo, človeka vsaj spomnijo na kaj pametnega. Tega ne sme pozabiti povedati Ziherkovi mami, ko bo spet prišla k Marjanki.

Marjanka je skupaj z drugimi deklicami na cesti plesala ringaraja. Najbolj všeč ji je bilo tisto na koncu:

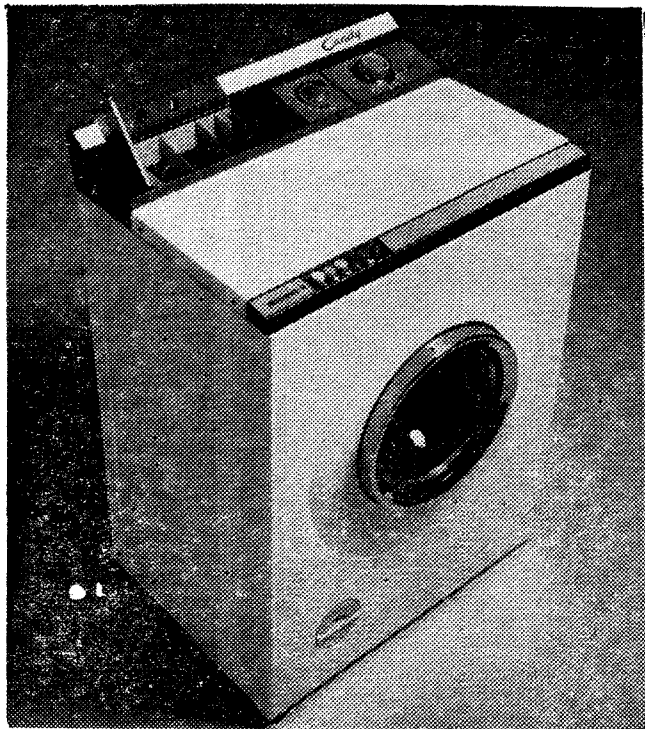
»Ki-ki-ri-ki-ri-ki-ri!« Namesto, da bi počepnila, se je kar zavalila po umazanem cestnem prahu. Nataša je bila huđa.

»Vsa boš umazana, poglej, kako si prašna,« ji je rekla in ji čistila obleko, ki je bila vsa polna prahu. »Le čakaj, mamici bom povedala.«

»Špeca, špeca, kaj boš povedala! Prava figa, če je malo umazana! Ali ti pereš njene obleke?« je zavpil Mihec, ki se je pripeljal mimo na majhnem kolesu. Prislomil ga je k plotu in potegnil punčko iz Natašinih rok. Mihec ni trpel, da bi Marjanko kdo zmerjal ali ji kaj huđega storil. Kot kakšen advokat se je potegnil zanjo...

»Pojdi, greva k mamici,« ji je prigovarjal med

SUPERAUTOMATIC 98
Candy

Stroj za pranje perila regulira časovno
biološko namakanje perila

ZASTOPSTVO INOZEMSKIH TOVARN IN KONSIGNACIJ

tehno union

LJUBLJANA, VOŠNJAKOVA 5

TELEFON komerc., uprave in računovodstva
h. c. 320 855, skladnica 57-490, 57-498

KONJENIŠKI KLUB TRIGLAV

Na razširjeni seji konjeniškega kluba »Triglav« na Bledu je njen predsednik kapetan Milorad Vuksanović poudaril, da je bil klub ustanovljen predvsem iz dveh pomembnih razlogov. Obrambno vojskovanje na Gorenjskem bi bilo še zmeraj odvisno od večjega števila kopitarjev. V nekaterih krajih bi motorizacija popolnoma odpovedala. Konji pa so za turizem, za športne ...loge, tudi izrednega pomena.

Klub je bil ustanovljen lani. Veterinarska inspekcija radovljisk občine pomaga strokovno rejcem in člani kluba prejemajo strokovne nasvete.

Pomen delovanja kluba je poudaril tudi zastopnik Turističnega društva Bled. Med drugim je omenil, da dandanes med turisti obiskujejo Bled tudi gostje, ki se še ukvarjajo s konjeništvom in se ne morejo zadovoljiti z drugimi vrstami športa. Zato je treba pri turističnem razvoju Bleda upoštevati tudi konjeništvu, tj. športne panoge, kakršne so ježa, vožnje z vpregami itd.

Klub si je lani tudi zastavil nalogo, da bi morali maja začeti poučevati mladino o konjeništvu. Toda naloge se niso mogli lotiti, ker ni hipodroma, še manj pa jahalnice — odprte in pokrite. JOŽE MEJAC

DELO

ČASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE
Ljubljana, Titova—Likozarjeva—
Tomšičeva
BLASNIKOVA TISKARNA
TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki
- V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnico in plastificirnico
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«
- ilustrirano revijo »TOVARIŠ«
- štirinajstodnevnik »NASI RAZGLEDI«
- revijo »AVTO«
- revijo »STOP«
- zabavni tednik »ZVITOREPEC«

novo

INLES

Tudi pri nas lahko kupite vezana okna. Vgrajeno najboljše uvoženo okovje omogoča odpiranje po horizontalni in vertikalni osi.

Sprejemamo naročila! Zahtevajte prospekte!

Informacije: »INLES« Ribnica, maloprodaja, tel. 87-212

94

potjo in jo ogledoval, če je še kaj umazana. Pogledal ji je roke. Prej je trgala regratove cvetove, ki so rasli med travo ob robu ceste, potem pa se je valjala po prahu. Res ni bila čista. Posebno roke so bile umazane.

»Počakaj, bova vsaj roke malo očistila, glej, kako so grde.« V svoje roke je vzel najprej eno dlan, pljunil vanjo, potegnil robec iz žepa in ji obrisal roko. Marjanka ga je opazovala tako vneto, da se ji je v ustih že začela nabirati slina. Pljunila je na drugo roko, da bi Mihcu pomagala. Slina se ji je cedila po okrogli bradici in naprej po predpasniku ter puščala za seboj sled.

»Kakšna pa si, ti moja mala packa!« jo je pozdravila Mara. Lička so ji rdela izpod umazanih, oči pa so žarele od zadovoljstva.

»Le kaj sta počela!« se je obrnila Mara k Mihcu. »da je tako umazana. Saj ni za drugam kot za v vodo!«

»Midva nič! S punčkami je plesala ringaraja in se je, namesto da bi počepala, valjala po tleh.« Mihcu se je zadovoljno smejal, kot da občuduje svojo nagajivo sestrico.

Mara je dvignila dekletce v naročje in odšla po stezici na vrt, kjer je stal velik lesen škač. poln od sonca pogrete vode. Marjanka se je priliznjeno stiskala s svojimi mehкими ličkami k Marinemu obrazu. Na vsem lepem jo je z obema rokama krepko stisnila okrog vratu in jo ugriznila v nos. Mara je zastokala in oči so se ji osolzile.

»Semica, kaj pa delaš? To boli!« Odmaknila jo je od sebe. »Če me boš še kdaj ugriznila, bom jokala! Nič več te ne bom imela rada!«

Vsa preplašena jo je Marjanka pogledala. Ni mogla razumeti, zakaj se Mara jezi. Saj jo je samo zato ugriznila, ker jo ima rada!«

95

»Ne bom več ne, ne bom več.« se je začela opravičevati. Nekaj je moralo biti že narobe, da ima mamica solzne oči!

Ko sta prišli do vode, je Mara postavila Marjanko na tla in z nje potegnila vso oblekco. Dala jo je v velik lesen škač in ji v vodo zmetala še igračke — račke iz celuloida, ki so bile na klopi poleg čebelnjaka.

Marjanka je čofotala po vodi, da je bila vsa mokra. Okrogli otroški životek se je svetil v stotih kapljicah, ki so se ujele na njem. Nerodno je stopila iz posode, in se jezila na račke, ker niso hotele ostati pod gladino. Ko jih je spustila, so spet priplavale na površje.

Skobacala se je nazaj v vodo in sedla na račko, ki se je skrila, a kmalu na drugi strani pokukala ven. Marjanka je vstala in se tako nerodno obračala ter lovila račko, da je izgubila ravnotežje in se na glavo prekucnila v vodo. Še hitreje kot na glavo pa se je postavila nazaj na noge. Lovila je sapo in začudeno gledala okrog sebe.

»Vidiš, vidiš.« se je oglasila Mara, ki je nedaleč stran sedela na stolu in krpala nogavice. »Tudi tebi ni všeč pod vodo. Kar pusti račke, naj plavajo po gladini. Zanje in zate bo boljše tako!«

Babica je na vrtu plela. Ko je zagledala, kako se Marjanka preobrača po vodi, je začela godrnjati: »Jej, jej, Mara, tak pomagaj ji no, saj se ti bo pred očmi utopila.«

Mara se je nasmehnila: »Saj ni tako hudo, babica, kar sama naj si pomaga. Kaj vse jo bo še v življenju doletelo. Ali misliš, da bo vedno kdo ob njej in ji pomagal iz težav. Le zakaj se tako bojiš zanjo?« Nagajivo in postrani jo je pogledala. »Kajne, babica, za nas se gotovo nisi tako bala?«

»Kar nič mi ne očitaj, se je namrdnila babica.

96

»Prav lepo sem skrbela za vas, to vedo vsi, ki me poznajo.« Užaljeno se je sklonila in delala dalje.

»No, ne bodi huda, saj vidiš, da sem se samo šalila.« je bilo žal Mari, ko je videla, da je babica zjezila. »Sama predobro vem, da smo ti napravili prekmalu sive lase.«

Babica je bila res dobra in skrbna mati. Dedek je sam služil. Zasluzek ni bil velik. Sama se je morala ukvarjati s kopico otrok. Da sta jim napravila dom, sta začela graditi majhno, skromno hišico, v kateri so zdaj živeli. Pošteno sta si morala odtrgavati od ust, ko sta dolga leta odplačevala posojilo, ki sta ga bila najela. Delala sta od jutra do noči, da sta jih preživela. Hudo je bilo! Otroci niso nikoli opazili, kako babica tarejo skrb. Vedno je imela čas, da se je z njimi poigrala, jim pravila povestice ter včasih celo zapela.

Takšna je bila tudi sedaj. Njeni otroci so zrastle in imele že svoje družine ter se odselili. Ona pa je ostala tu vsaj dobra in ljubeča. Najraje je imela svoje vnучke. Pri njej se je vedno dobilo kaj za pod zob. V velikem žepu njenega predpasnika so se skrivale dobrote, ki so jih imeli otroci radi. Nihče ni znal malih sitnežev tako potolažiti kot ona. Nikoli jih ni karala, če so bili poredni. Znala jih je drugače zamotiti, da so pozabili nagajati.

Čas je nevidno mineval in puščal za seboj spomine, trpke in žalostne. Tam v jami, za pokopališčem, so nekač časa skoraj vsako jutro odmevale salve. Žive ljudi so vozili v zaprtih kamionih zgodaj zjutraj v gramozno jamo in mrtve v lesenih, nepobarvanih krstah nazaj na pokopališče. Mladi, življenja polni ljudje še malo preje uporni, so ležali negibni, brez moči na tleh, njihova topla kri je obarvala pesek, ki se je usipal s sten ...

Doživljaji komandirja kurirjev

Rad bi izluščil nekaj zanimivejših doživljajev iz pripovedovanja Andreja Melinca-Drenka, starega borca in komandirja kurirjev, ki je letos v domači vasi v Doljah pri Tolminu obhajal svojo sedemdesetletnico.

Rodil se je na Tolminskem, zato ga je doletelo kakor mnoge primorske družine, da je moral s sedmimi brati in sestrami ter s starši v begunstvo med prvo svetovno vojno. Tedaj mu je bilo komaj 14 let. Poslali so jih na Češko. Po vojni so se vrnili domov, kjer jih je čakala sama revščina. Povrh vsega so slovenske ljudi še preganjali fašisti. Andrej se ni hotel vpisati med črno-srajčnike, zato pa ni mogel dobiti rednega zasluzka, a moral bi preživljati mater, teto in otroka. Zato se je odločil, da pojde spet na Češko, tokrat za zasluzkom. Emigriral je leta 1928, potem pa se je začela svetovna gospodarska kriza, ko je bilo tudi na Češkem hudo, zelo hudo za delovne ljudi. Vendar se je vrnil na prigrvarjanje matere, ki je ostala sama. Na Primorskem pa je bilo tedaj še slabše kakor na Češkem. Ko se je potem vrnil domov še brat, je Andrej spet šel po svetu — tokrat v Sachsenburg, v Nemčijo. Dobil je delo kot gozdni delavec. V prvih vojnih letih so Nemci začeli v gozdove na delo pošiljati vojne ujetnike, Poljake in Ruse. Andrej je navezoval stike z njimi, kar pa je bilo strogo prepovedano. Bil je previden, vendar so ga nekoč zalotili v pogovoru z ruskim jetnikom. Za kazen so ga potem kot italijanskega državljana izgnali v Italijo. Predali so ga italijanskim karabinjerjem, ti pa so ga odvedli v zapor. Pošiljali so ga iz zapora v zapor. Izpustili so ga konec leta 1942, ko je bil že ves izčrpan. Vrnil se je domov, kjer je bil pod strogim policijskim nadzorom. Vendar je navezal stike z aktivistom OF Andrejem Kavčičem-Kovačem. Ta mu je predlagal, naj pojde k partizanom.

Ko se je februarja 1943 poslavljaj od domačin in je povedal, da se pojde bojevat, se je hčerka v trenutku odločila: »Oče, kamor greš ti, grem tudi jaz!« Tako sta odšla oba. Z zvezo sta prispela na Štih planino, kjer je tabornil 1. bataljon goriške brigade. Tam je tudi doživel ognjeni krst, ko so napadli fašistično postojanko.

Potem je okrog sto borcev vodila bojna pot čez cerkljanske, idrijske, notranjske in končno kočevske gozdove. Andrej je bil dodeljen 2. bataljonu Gubčeve brigade. Bojevali so se na Gorjancih skoraj nepretrgano proti belogardistom in Italijanom. Izvojevali so znamenito zmago pri Jelenovem žlebu.

Na položaju pri Vinji vasi pa so jih belogardisti obkolili. Bojevali so se do zadnjega naboja, a ujetništvu se niso mogli ogniti. Belogardisti so že začeli streljati ujete partizane, vendar je Andrej imel srečo, da je prišlo povelje, naj ustaviyo ustrelitve, preden je prišel na vrsto. Od belogardistov so jih prevzeli Italijani in jih odgnali v zapor v Stopiče. Tam so jih mučili in zasliševali, nakar so jih odposlali v novomeške zapore. Ko so Italijani zvedeli, da so Primorci in italijanski državljani, so

jih prepeljali v zloglasne tržaške zapore Coroneo. Postavili so jih pred vojaško sodišče. Pri zaslišanju so ga vprašali, če je bil s svojimi tovariši v Jelenovem žlebu, ki so ga Italijani imenovali Abruzzo. Prepričal jih je, da ni bil soudeležen in s tem je rešil tudi tovariše. Obsodili so jih na dosmrtno ječo. Prepeljali so jih v Videm. V videmski kaznilnici je bilo nekaj paznikov, ki so bili naklonjeni protifašistom. Tako je italijanski poročnik z dvema podoficirjema prišel nekoč sredi noči v njihovo celico. Prinesel jim je dve buteljki vina. Povedal jim je, da jih bo prihodnje jutro odposlal v Akvilejo; pripravil jim bo napotnice in da bo vsak lahko šel pred odhodom še v mesto. Kam pa bo kdo šel, je njegova stvar...

Priglasilo se jih je sedem, ki so želeli dobiti napotnico, čeprav so dvomili, ali se morda za tem ne skriva kakšna ukana. Potem so odšli z napotnicami proti Gorici. Tako je bil Andrej 25. maja 1943 že spet pri partizanih — v Gradnikovi brigadi. Andreja so izbrali za kurirsko postajo p. 27. Postal je komandir. Med drugimi dogodki se dobro spominja, da je rešil ameriškega letalca, ki je odskočil iz letala. Kot komandir kurirjev je seveda doživel marsikaj nenavadnega. Nekoč je moral po pošto iz Trnovca pri Kobaridu v Čezsočo. Na Dolenjih Ravnah je zagledal žensko, ki jo je poznal. Pomahala mu je od daleč, kakor da bi mu hotela nekaj povedati. Nagonsko je spoznal, da mu grozi nevarnost. Brž je odvrnil nahrbtnik v koprive in se skril. Iz skrivališča je videl kar cel bataljon Nemcev, ki je marširal mimo njega po cesti. Naslednji dan je spet po sreči ušel Nemcem. Ko je bil v hiši Stanka Korena, je prihitel Stankov brat ves prestrašen, češ da je cesta polna Nemcev. Skrila sta se v najbližji jarek ob cesti, in ko sta tam ležala, je nad njima nekaj korakov daleč vse bobnelo od konjskih kopit in vojaških škornjev. Spet drugič bi bil kmalu zaradi izdaje neke ženske na Ravnah padel v kremplje belogardistom. Urno se je zvalil po pobočju proti Magozdu, se prekopicnil čez grmovje in pristal pri Kanalcu hiši. Hiša je imela na pročelju latnik z gosto obraslo trto. Popel se je na latnik in se skril med listje trte.

Poleti 1944 je bil ranjen na komolcu. Roka mu je močna otekla zaradi zastrupitve. Komandant mu ni mogel drugeče pomagati, kakor da ga je v spremstvu dveh kurirjev poslal domov v Dolje. Dve aktivistki sta odšli potem takoj k zdravniku v Tolmin. Zdravnik si ni upal na pot, zato jima je dal neka zdravila. Ko sta se vrnili, je bil Andrej že skoraj nezavesten. Vendar je potem premagal bolezen, tako da se je v osmih dneh vrnil v enoto.

To je bilo tedaj, ko so imeli nalogo, da bi napadli fašistično postojanko v Breginju. Stiri deset borcev je vodil Iztok. Morali bi čez Sočo. Tam je bila čez strugo napeta jeklena vrvi. Vsak je dobil po eno kolesce, da bi se po vrvi popeljal čez. Andrej je bil šesti. Ko je pristopil k žici, se je zdrznil: nobeden izmed tovarišev pred njim se ni spuстил na drugi breg, marveč so vsi viseli

v zraku. Bila je temna noč, slabo se je videlo, klicati pa tudi smeli. Skoraj dve uri so se trudili, preden so rešili tovariše. Tako z akcijo ni bilo nič.

Andrej se spominja tudi, kako je bilo tedaj, ko so bili na Gorjancih. Napotili so se v vasi po živež in mobilizirance. Ti pa so se poprej za slovo napili. Ko so se odpravili na splav, da bi se prepeljali čez Krko, so vzeli s seboj razen mobilizirancev tudi nekaj konj. Sredi reke pa je začelo pokati po splavu z mitraljezi od vseh strani. Na splavu, med ranjenci in ubitimi je nastala zmeda. Ljudje so začeli skakati v vodo. Tudi Andrej je skočil. Plaval je nekaj časa pod vodo in se tako rešil. Bil pa je brez orožja in opreme. Bila je noč. Zagledal je razsvetljena okna hiše. Ko je poklical, je luč ugasnila in nihče se ni ogasil. Vztrajal je, dokler mu niso odprli, ko je vstopil v hišo, je bilo tam že več njegovih tovarišev, ki so se rešili iz vode. Gospodar jih je nahranil, potem pa skril v listnjak, dokler jih ni odvedel v brigado.

Tudi ta dogodek ni kar tako: V Vinji vasi bi naj šel z mladim partizanom domačinom po kravo, da bi jo privedel v tabor, kjer so partizani počivali. V vasi pa mu je domačin povedal, da bo treba napraviti ovinek, se ogniti hišam, ker je hiša, kjer naj bi dobila kravo, čisto na drugem koncu. Ko so končno prispeli do hiše, je Andrej nenadno zagledal Italijana, kako je prav tedaj stopal v hišo. Takoj za njim z naperjenimi puškami! Andrej je bil prvi. Ko pa je stopil čez prag — kakšno presenečenje: hiša je bila polna Italijanov! Andrej pa se ni zmedel. Po italijansko je zavpil: »Fantje, odložite orožje! Roke kvišku!« Italijani so lepo ubogali in tako so partizani tam dobili ne le kravo, marveč tudi lepo zalogo orožja...

In še to, kako mu je kotel rešil življenje: Spomlad 1943 je bil v partizanski enoti ob Idrijci pri Bači. Andrej in njegov prijatelj Gunar sta imela nalogo, da morata nositi vsak po en bataljonski kotel. S težavo sta prebrdla Idrijco. Ko so bili na poti proti Vršam, je bil bataljon napaden. Nista hotela odvreči bremena, zaupana jima kotla. Plazila sta se skozi grmovje, na hrbtu pa sta jima čepela kotla. Končno sta prilezla do bataljona in se udeležila boja. Ko pa so Andrejev kotel hoteli napolniti, so videli, da ni več uporaben: bil je prereset od krogel.

SLAVKO BIZJAK

Bila je pomlad 1944 . . .

Še Nanos vaš, se zdi, je osivel, ko videl je, kaj vse ste pretrpeli...

Bila je pomlad 1944. Prinesla je na našo trpečo zemljo obilo sonca, cvetja, zelenja... Ni pa prinesla veselja. Vojna z vsemi strahotami se je vlekla dalje. Nacistična zver je bila sicer že smrtno ranjena, a je zato besnela toliko huje...

Strašna vojna vihra je tudi živelj tega kottička zemlje pod Nanosom razglašala na vse strani. Prebujajoča se zemlja je zamažala mladih pridnih rok, da bi jo obdelale. Fantje in mošje so prišli za puške in odšli v gozdove, nekatere pa je okupator odgnal v taborišča smrti. Mnogi se niso več vrnili.

Bila sem centralna kurirka za okraj Podnanos v Šmihelu pod Nanosom. Vzdrževala sem zveze s kurirji partizanskih kurirskih postaj, s kurirji okrožnih in okrajnih političnih forumov in s kurirji okoliških vasi. Sprejemala in oddajala sem pošto, pa tudi sama sem prenašala pošiljke.

Zjutraj 23. marca 1944 me je mladinska aktivistka Milojka poslala s pošto k Stanku Turku-Bolkovemu, ki je bil tedaj sekretar rajonskega komiteja SKOJ. Vladala je jutranja tišina; ni bilo sikanja smrtonosnih svinčenk in regljanja strojníc. Zato sem pismo vtaknila kar v žep in se odpravila proti Bolkovim. Okolica je bila zaradi megle nepregledna. Ko sem se že bližala hiši, sem zagledala, kako izza šipkovega grma izstopa iz megle švabska postava, potem pa niže še ena, ob ograji za hišo tretja... Skratka, znašla sem se s pismom v žepu sredi gestapovske drhali, ki je obkoljevala domačiji spodnjih in zgornjih Bolkovih. Na beg in umik nisem mogla misliti, saj bi me Nemci osumili, brž ko bi me opazili, da bežim. Preiskali bi me in pismo bi bilo usodno za Stanka. Zato sem sklenila ostati popolnoma hladnokrvna in navidezno brezskrbna. Kakor da se ni nič zgodilo, sem šla z nedolžnim obrazom dalje mimo švabov in stopila v kuhinjo Bolkovih. Tam pa sem zagledala, da je bil Stanko že v krempljih gestapa. Me ne niso nič sumili, saj sem bila tedaj še zelo mlada, tako da si niso mogli misliti, da bi tako revno, drobno deklet-

DOBRO JE, ČE VEŠTE

GALEBI POSTAJAJO ZE KAR NEVARNOST ZA ANGLIJO. Morali so jih začeti smotno in množično zatirati. Galebi so postali veliki škodljivci. Ze zaradi enega samega galeba ne le večje jate, lahko strmoglavi letalo. Zato samo londonško letališče porabi okrog 9000 funtov (350.000 din) za varstvo letal prd galebi. Galebi letijo precej daleč v zaledje in delajo veliko škodo v nasadih in na njivah. Lastniki zemljišč imajo pravico prosto pobijati škodljive ptice. Računajo, da je v Angliji okrog milijon galebcev. Če jih ne bodo zatirali, se bodo galebi v desetih letih razmnožili na najmanj osea milijonov.

TELEFONSKO OMREZJE PO SVETU je še marsikje premalo razpredeno. Na vsem svetu je okrog 355 milijonov telefonskih priključkov, a med njimi jih je skoraj polovica v samih Združenih ameriških državah: 114 milijonov. Največ telefonov imajo v Washingtonu; poprečje znaša kar 110 telefonov na sto prebivancev. Lani je število telefonov na svetu naraslo za 17 milijonov ali za 7 odstotkov. Na drugem mestu po številu telefonov so Japonci (23 milijonov), na tretjem pa Anglija (13 milijonov). Zvezna republika Nemčija malo zaostaja za Anglijo z 12 milijoni telefonov. Potem se vrstijo naslednje dežele: Kanada 9 milijonov, Francija 8 milijonov, Švedska in Španija pa po 4 milijone telefonov.

NORVEŠKE VASI BREZ NEVEST. Ne le pri nas in v nekaterih deželah v zahodni Evropi se dekleta nočejo več moštiti na kmetije, marveč je izredno občutno pomanjkanje nevest v norveških vaseh. Norvežani so celo pripravljani na uvoz nevest iz drugih dežel. Nedavno so uradno ugotovili s popisom kmetij, da celo na 20.650 kmečkih domovih ni nobene ženske. Tako imenovani beg s podeželja, iz vasi v mesta dobiva v novjšem obdobju še to značilnost: vasi in kmečkih poklicev ne zapuščajo več le mladi moški, marveč penekod še celo dekleta.

ce moglo imeti kaj skupnega s partizani. Tudi v kuhinji sem se vedla popolnoma sproščeno in domače. Z mambo Bolkovo sva se brž sporazumeli in se lotili dela. Tudi mama kljub strašnemu jutru ni izgubila glave spričo mene, čeprav je vedela, kaj imam pri sebi. Mirno je nekaj šarila okrog številnika, jaz pa sem med navideznim delom čakala na ugoden trenutek. Svaba je prestopal po kuhinji s puško, pripravljeno na strel. Ko se je obrnil in odračal proti vežnim vratom, sem bliskovito posegla po pismu in ga vrgla v štedilnik. Nevarno, Stanku namenjeno pismo je požrl ogenj.

Ostala sem tam in videla, kako so odgnali uklenjenega in okrvavljenega Stanka. Tedaj pa so aretirali tudi pri zgornjih Bolkovih kar tri Bolkove otroke, mladinka Marijo in Franca ter še otroka Jožka. S Stankom sva se poslovila le z bežnim pogledom. V njegovem pogledu pa sem v trenutku prebrala vse: odločen upor do okupatorja in brezmejno vdanost ter ljubezen do domače hiše, rodne grude...

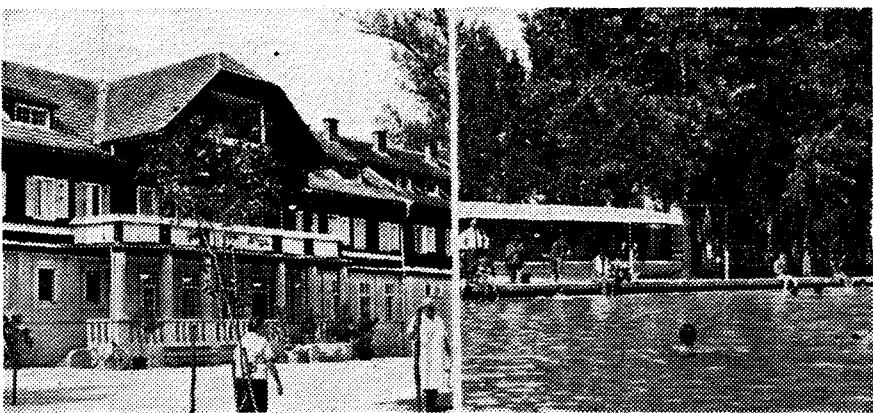
Stanka in druge so odvedli v zapore Coroneo v Trst. Niso se več vrnili. Mesec dni pozneje, 23. aprila 1944, je Stanko skupaj z drugimi omahnil v prezgodnjo smrt. Tistega dne so v Coroneu ustrelili ali obesili še trinajst naših ljudi. To so bili razen Stanka: Marija, Franc in Jožko Turk-Bolkovi, Venčec Ženko, Ivan Bole, Franc Blažek, Rozka Bizjak, Anton Stegel, Alojz in Drago Križaj, Jože Dekleva, Jože Šabec in Ivan Blažič. Slava jim!

PAVLA GRUDEN

Poizvedba

Podpisani sem se bojeval za severno mejo od 13. I. 1919 pa do 14. V. 1919. Spominjam se, da sem bil dodeljen oberlajnantu Tratniku. Bili smo tudi v Velikovicu in vasi Sinča ves. V našem kraju nimam nobenega poznanega, da bi mi to potrdil, ker so moji nekdanji sobojevniki že pomrli. Prosim, če se bi kdo spomnil mojega imena, omenjenih krajev in komandanta Tratnika, naj mi da izjavo. Rojen sem bil 15. II. 1895, sem brez denarnih sredstev in vedno bohlen. Želim le, da dobim zdravniško knjižico in brezplačno zdravljenje. Vnaprej najlepša hvala!

IVAN BRACUN
Raztez pri Brestanetu

ČATEŠKE TOPLICE

SLOVENIJA — JUGOSLAVIJA

Čateške Toplice z zdravilnim vrelcem temperature 57,2 stopinje Celzija spadajo med najmodernejšje rehabilitacijske centre v Jugoslaviji. Indikacije: reumatološke, traumatološke, ortopedske in nevrološke poškodbe lokomotorne in podpornega aparata. Kontraindikacije: infekcijske bolezni, aktuna vnetja, tuberkuloza, visoka hipertenzija, dekompenzirano srce in graviditeta. Čateške Toplice ležijo ob mednarodni avtomobilski cesti Ljubljana—Zagreb, s priključkom na Čatežu (1,5 km).

Informacije: telefon 068-72-010 — telegram: Čateške Toplice.

Invalidi! Ko prejmete napotnico za zdravljenje, zahtevajte od Vašega zdravnika, da Vas pošlje v Čateške Toplice, kjer si boste zanesljivo popravili zdravje in na splošno opomogli.

Fotoreporterska služba med NOB

Čoro Škodlar:

„Jurišal sem s filmsko kamero...“

Dan po napadu na Turjak

(Foto: Čoro Škodlar)

November je bil in pisalo se je leto 1902, ko je v trnovski fari na Mirju privekal na svet Škodlarjev Čoro. Kot bi mignil je pleničke in kratke hlače prerasel, se vpisal na ljubljansko realko in postal mož. V mladosti se ni dosti ukvarjal s fotografijo, pač pa ga je vlekel k slikarskim barvam, ki so mu pozneje tudi kruh rezale... Komaj štiriinajstletni fant je privlekel z očetove knjižne police Marxov »Kapital« in se dobesedno vtopil v drobno popisane strani. Iz dneva v dan je imel priložnost opazovati revne ljudi in njihovo bedno življenje, kar mu je že zgodaj izostrilo socialni čut. Jeseni leta 1918 se je začel ukvarjati s komunistično propagando. Med šolsko mladino je širil literaturo takratnih sovjetskih politikov, Buharina in drugih. Rezultat te mladeniške ognjevitosti je bil, da so ga zgodaj spomladi leta 1919 zaradi politične dejavnosti izključili iz vseh srednjih šol... Leta 1921 se je odpravil na dunajsko slikarsko akademijo, od koder je šel pozneje v München in za nekaj časa v Prago. Ko se je dvajsetletnemu mladeniču zazdelo, da se je nekaj svoje obrti že naučil, je prijadral nazaj v Ljubljano, kjer se je vneto lotil slikanja.

»Med obema vojnama,« pripoveduje tovariš Škodlar, »sem imel prvi slikarski atelje v stavbi koloniji Stanindom, kjer so se zbirali ilegalci, ki so prihajali in odhajali v Sovjetsko zvezo. Leta 1930, ko sem atelje preselil na Miklošičevo cesto, se je ta dejavnost še bolj razširila. Pri meni je bila partijska tiskarna, v kateri je izšlo ogromno propagandnega gradiva. Pogosto so se v atelje zatekli mnogi znani revolucionarji: Kidrič, Bebler in Kardelj. Tudi marsal Tito je stanoval pri meni — leta 1934 sem mu pomagal pri ilegalnem prehodu prek meje iz Avstrije.«

V službi pri »Jutru«, kjer je bil dolgo leta časnikar, je bil vse do okupacije leta 1941, ko so se vsi napredni uredniki odločili, da bodo delo pri časniku opustili. Čoro Škodlar je kmalu zatem postal član ustanovne skupine naprednih kulturnih delavcev, v kateri je zastopal novinarje. Njegova nalkoga je bila oskrbeti organizacijo s ponarejenimi pečati in pozneje s falsifikati potnih listov, ki so med drugim pomagali češkemu pilotom, da so lahko prišli k zaveznikom v Egipt.

»Spomladi leta 1943 je prišla z osvobodjenega ozemlja zahteva, da je treba v Ljubljani zbrati fotografske in filmske kamere za ekipe, ki so jih ustanavljali po brigadah z namenom, dokumentirati napore osvobodilnega boja. Takrat sem dobil nekaj kamer pri pokojnem ljubljanskem drogeristu Gregoriču in pri trgovcu s fotomaterialom Janku Pogačniku, kjer sem dobil tudi druge

fotografske potrebščine. Težje je bilo s snemalnimi filmskimi kamerami. Pri planiskem društvu »Skala«, kjer so imeli svojo filmsko ekipo, smo dobili dve kameri. Eno izmed njih je po naročilu Milana Kana izdelal izredno dober tehnik Rudi Omota. Kasnejši akademik, pokojni profesor dr. Vonče Koželj iz Elektrotehničnega instituta v Ljubljani, pa mi je dal na voljo dragoceno 16 mm kamero. Nabrani material, ki ga je bilo morda za dva zaboja, smo spravili v slikarsko delavnico Narodnega gledališča, od koder ga je tovariš Jerman odpredeljal na osvobodeno ozemlje.

Po kapitulaciji Italije je večina aktivistov kulturnikov odšla k partizanom. Dan po prihodu nemških okupatorjev v Ljubljano sem šel s slikarjem France- to Miheličem in Milenkem Doberle- tom na vlak, s katerim smo se pripeljali v Črnomelj. Še prej pa smo slikarju Božidarju Jakcu po nalogu vodstva osvobodilnega gibanja iz osvobodjenega ozemlja omogočili zapustiti mesto. Jakac je bil znana slovenska osebnost. Poznali so ga tudi v Ameriki, kjer je bil pred vojno dvakrat na obisku, zato ga niso smeli pustiti v žrelu okupatorja.

V Črnomlju sem bil dodeljen komisiji AGITPROS, kasneje pa so me poslali v propagando pri glavnem štabu, ki je bil v gradu Soteska. Tam sem imel svoje prostore. Gradivo, ki je prispelo na osvobodeno ozemlje, smo razporejali po brigadah z obveznim naročilom, naj posnete filme pošljejo nazaj, da jih bomo razvili in shranili kot dragocen dokument časa. Spominjam se, da smo razdelili tudi nekaj filmskih kamer. Kamero iz elektrotehničnega instituta sem prihranil zase v želji, da bi posnel čimveč materiala. Ko so Nemci vdrli prek novomeškega mostu in so se bližali gradu Soteska, smo morali ves material zložiti v zaboje. Oficir, ki naj bi ga spravil na varno mesto, na veliko nesrečo svoje naloge ni opravil. Še pred prihodom Nemcev so začeli vaški otroci dragoce- ni material raznašati na vse strani. Kakšno bogastvo je bilo uničeno takrat, tega danes ni moč oceniti.«

Vse kulturnike, literate in znanstvenike so priključili Cankarjevi brigadi. Čoro Škodlar in vsi tisti tovariši, ki so preživeli vojno viro iz teh dni, ne bodo nikoli pozabili novembrske hajke leta 1943, ko se je morala Cankarjeva brigada pomikati proti Primorski. Neutrudno je brnela filmska kamera v Škodlarjevih rokah. Dneve in noči, med pohodi na nogah. Spali so stoje, med pohodi po zasneženih pobočjih, v zamrzjenih šotorih ali naslonjeni na debela drevesa. Prividi kot posledica nepojmljive utrujenosti so bili vsakdanji spremljevalci borcev. Zdaj so se prikazovali gradovi fantastičnih oblik, mogočni mavrski

stebri in bogati oboki, razsvetljena nase- lja polna hladnih studentov... Pogosto so borci videli nerazumljivo dolge kra- ve, ki so brezbrizno stopale ob mrtvi koloni.

»V Trnovskem gozdu sem zbolel. Ta- krat sem skrbel za mulo, ki je potrpež- livo nosila tovor. Ker smo bili lačni, smo nekoč zaklali mulo in jo slabo oprano — saj niti vode nismo imeli — po- jedli. Takrat nam je zmanjkalo celo sladkorja, s katerim smo se držali pri življenju. Po tistem sem dobil neke vr- ste črevesno bolezen. Na Hrušici smo nekaj dni počivali. Ko je brigada dobi- la povelje za umik, nisem mogel več hoditi. Spravili so me h gozdarju Kneža- vreku, ki je živel sredi gozda z ženo in otrokom in je bil sila dober in ustre- žljiv človek. Nekoč so nas sredi belega dne presenetili na pol zasneženi voja- ki, ki so vdrli v hišo. Na veliko srečo sem imel pri sebi še pravo italijansko izkaznico in ker sem tudi dobro govo- ril nemško, so me pustili pri miru. Po dveh mesecih sem toliko okrevljal, da sem zapustil oglarjevo koč in šel proti Trnovski planoti na področje 9. kor- pusa. Filmsko kamero sem pustil pri go- zdarju z naročilom, da jo bo izročil ne- komu, ki bo prišel z mojim sporočilom.

Dolgo tavanje do Ajdovščine, Šempa- sa, Tolmina in Kobarida me je konč- no pripeljalo prek zveze, za katero je poskrbel pokojni dr. Fornazarič, v 9. kor- pus. Komandant Ambrožič me je takoj dodelil v propagando štaba, ki je bila na Lokvah. Ker ni bilo nikjer nobene fotografske kamere, je poslal koman- dant kurirja na Hrušico h gozdarju. To- da kamere pri Knežavreku ni bilo več. Po mučnih zapletih nam jo je končno le uspelo dobiti nazaj in kmalu je spet zapela v mojih rokah. Prek dobrih taj- nih kanalov iz Italije smo dobivali tu- di dovolj fotografskega materiala. Zdaj sem lahko hodil z brigadami po vseh važnejših akcijah na Primorskem.

Filmal sem Baško grapo, napad na Hotavlje, partizanske bolnišnice in celo vrsto edinstvenih partizanskih prizorov. Najbolj zanimivi posnetki so bili prav gotovo tisti, ki sem jih posnel ob napa- du na Črni vrh. Filmal sem od prve ra- kete v zgodnjem jutru, ki je dala znak za splošni napad, pa do kapitulacije be- logardistične postojanke. Ves čas med NOB mi je šlo za to, da zberem čim za- nimivejše dokumente. Na srečo sem bil tako vzgojen, da strahu v svojem živ- ljenju nisem poznal in sem s filmsko kamero celo jurišal.«

Čoro Škodlar mi je pripovedoval, da je snemal s filmsko kamero v barvni in črnobeli tehniki. Jeseni leta 1944, ko je dobil ukaz, da se mora vrniti v glav- ni štab, je imel zbranih kar 2000 črno- belih posnetkov, več sto barvnih in

2000 metrov barvastega in črnoবেগa posnetega filmskega traku.

Preden so odšli v Belo krajino, so se zbrali v štabu, da bi sklenili, kaj storiti s posnetimi filmi. Bilo je več predlogov: film zakopati, ga poslati v Italijo, kjer bi ga razvili in shranili do osvoboditve, ali pa v Sovjetsko zvezo, kamor je prav takrat odhajal šef ruske misije z letalom v Moskvo.

»Predlagal sem najslabše,« pripove- duje tovariš Škodlar.

»V precej velikem zaboju smo posla- li filme v Rusijo. Ob koncu vojne je bi- la naša prva skrb, da bi jih dobili na- zaj. Zaman! Vse mogoče je bilo sliša- ti v zvezi s tistimi filmi. Rusi so men- da nameravali porabiti moj material v filmu »Vihar na Balkanu«, ki naj bi bil prikazal, da so nam prinesli svobodo ruski partizani. V mojih filmih pa je bil dokaz ravno o nasprotnem! Čeprav Ru- si po bernski konvenciji niso bili dolž- ni ničesar vrniti, menim, da že iz mo- ralnega čuta ne bi smeli zadržati naših filmskih unikatov. Vse do danes ni uspelo nobeni izmed jugoslovanskih mi- sij, ki se je mudila v Rusiji, priti do ti- stih filmov. Pred desetimi leti smo zve- deli vsaj to, kje so. Hranijo jih v Kras- nogorskem in upamo lahko samo, da jih bomo v doglednem času le dobili. Sicer pa lahko vzrok za to, da ne more- mo dobiti tistega filmskega materiala, leži še kje drugje!«

Še in še sva govorila o kopici izgub- ljenege posnetega bogastva slovenske polpretekle zgodovine. Izvedel sem tu- di, da namerava Čoro letos poleti na privatni obisk v SSR. Morda mu bo končno le uspelo priti do njegove du- hovne lastnine, kot filme večkrat sam imenuje.

Potem, ko je bil tovariš Čoro Škod- lar dodeljen komisiji za ugotavljanje kulturne škode, je oddal filmsko kame- ro vodju fotosekcije pri glavnem štabu tovarišu Viršku.

Zanimiva in razgibana je bila pot nekdanjega partizanskega filmskega sne- malca Čora Škodlarja. Sklenil jo je, kot vrsta njegovih tovarišev, sredi Primor- ske. Tiste enkratno lepe pomladi leta 1945, kot mi je dejal. Spet se mi dozde- va, da beseda »sklenil« ni prava beseda. Morda jo bomo lahko zapisali po- tem, ko se bo vrnil iz Rusije končno zadovoljen in... s filmi?

SILVO TERŠEK

Eden izmed mnogih nemških tovarnjakov, ki so jih partizani uničili na Trnovski planoti.

(Foto: Čoro Škodlar)

TV-15 ZA MLADINO

V TREBNJEM

Učenci trebanjske šole so sprejeli »Kurirčkovo pošto« dne 7. aprila. Že zgodaj zjutraj so šli učenci Vanja Gole, Milojka Nemanič in Iztok Ogrin na Čatež, kjer so pošto prevzeli od tamkajšnjih pionirjev.

Pionirji in mladinci so se medtem zbrali v telovadnici. Ko so pionirji — kurirji s torbo na ramih vstopili v dvorano, smo jih pozdravili s burnim ploskanjem. Sledil je krajši kulturni program, v katerem je načelnik pionirske organizacije prebral pismo za tovariša Tita. Prvo je pismo vseh slovenskih pionirjev, drugo pa smo napisali pionirji iz naše šole. V pismu smo predsedniku republike zaželeli zdravja in nadaljnjih uspehov, da bi lahko še dolgo vodili naš narod po poti pravice in miru. Poleg pisma smo v torbico vložili še najboljši spis na temo »Vstaja v mojem kraju«, ki ga je napisala Tatjana Zupančič. Tovariš Režun nas je seznanil z delom pionirjev — kurirjev med vojno. »Trudite se, kolikor morete, da domovini ohranite svobodo, ki so jo naši partizani priborili s tolikimi žrtvami!« je med drugim dejal. Načelnik pionirjev je na zemljevidu še začrtal pot, po kateri bo potovala »Kurirčkova pošta«, nato so jo trije pionirji odnesli v Spodnjo Nemško vas in jo izročili tamkajšnjim pionirjem.

MAJDA KUŽNIK

DOLGA POT

»Kurirčkova pošta« je tudi letos krenila na več kot dva tisoč kilometrov dolgo pot.

Dne 8. maja ob 11. uri bodo pionirji osnovnih šol občine Moste-Polje na Jančah prevzeli pošto. Do spomenika jo bodo prinesli pionirji osnovne šole iz Jevnice. Seveda bodo prinesli tudi šopke spomladanskih cvetic in se poklonili spomenu padlih. Sledil bo krajši kulturni program. Nato bodo pionirji odšli do Besnice, Sostra in Hrušice. Tu se jim bodo pridružili pionirji iz Prejganj, Javorja, Križevske vasi, Senožeti, Dolskega, Zaloga, Polja in Lipoglav. Dne 20. maja ob 9. uri bodo pionirji osnovne šole Vide Pregarc iz Ljubljane prinesli »Kurirčkovo pošto« na osnovno šolo Ketteja in Murna, kjer bo glavna občinska svečanost.

Ob »Kurirčkovi pošti« je občinski odbor ZZZB NOV Ljubljana-Moste-Polje v počastitev tridesete obletnice vstaje razpisal knjižne nagrade za najboljše spise na to temo.

DARJA BURGAR

SRREJEM V VUZENICI

V sredo smo na že ozelenem igrišču pri novi šoli v Vuzenici pričakali »Kurirčkovo pošto«. Vodstvo pionirske organizacije je ob tej priložnosti poskrbelo za lep program, ki ga je popestrilo pripovedovanje preživelih borcev — domačinov.

Izredno lep in sončen popoldan se je že nagibal k večeru, ko so pritekli naši pionirji s »Kurirčkovo pošto«, ki so jo bili v Dobravi — gozdčku ob Dravi — prevzeli od pionirjev okoliških šol. Na igrišču je gori taborni ogenj in mimoidočim naznanjal praznično vzdušje. Nosilce »Kurirčkove pošte« smo vsi navzoči sprejeli z navdušenim ploskanjem, zbor cicibančkov pa jim je v po-

Nagrajeni prispevek

ŽIVLJENJE, BOGATEJŠE OD NAŠEGA

Obiskala sem Albino Rupnik-Rožo

Jutranje sonce je že sprostilo svoje škrlatne žarke nad megleno dolino Idrije, ko sem se z avtobusom peljala proti vasi Vojško. Vsa planota tod okoli ima razburljivo in skoraj neverjetno zgodovino. Zaradi tega sem se odločila, da obiščem vasico, o kateri sem že toliko slišala.

Ko sem stopila iz avtobusa na prašno cesto, je v vašem zvoniku odbilo deset. Takoj sem v bregu nad vasjo opazila s slamo krito bajto. Okrog nje so v ličnih gredicah rasle rože. S počasnimi koraki sem se približala hišnim vratom in narahlo potrkala. Nihče se ni oglasil, zato sem kar nepovabljena stopila v mračno izbo. Glasno sem pozdravila in začela ogledovati prostor, v katerem sem se znašla. Nenadoma je stopila v sobo priletna ženska in se začudeno zadržala vame. Beseda je dala besedo in kmalu sva se seznanili. Seveda ji nisem pozabila povedati, da sem prišla z željo spoznati Vojško in njegovo vlogo v narodnoosvobodilnem boju. Žena se mi je prijazno nasmehnila in dejala: »A tako, tudi ti si ena tistih mladih radovednic, ki bi hotele zvedeti vse v enem dnevu!« Začudeno a hkrati veselo sem jo pogledala, ona pa je nadaljevala: »Nekaj ti bom že povedala, a vedi, da bo to samo delček tistega, kar smo med vojno doživeli!«

Skupaj sva odšli na vrt, kjer me je prišla za roko. Brez besed me je vodila po poljski stezi čez hrib in do bližnjega gozda. Šele tam mi je povedala, da je začela aktivneje sodelovati s partizani junija 1943. leta. Postala je kurirka IX. korpusa, ki je med drugim ščitil vojskarsko planoto pred sovražniki. Prav zaradi tega je bil Albino Rupnik-Roža mogel stalen stik z znano partizansko bolnišnico Pavlo.

Pot naju je dalje vodila prek velike jase, ki je bila poraščena z nizkimi grmiči. O tem kraju mi je imela tovarišica Rupnikova veliko povedati. »Tu dol pogled!« je nenadoma rekla in mi s prstom pokazala veliko, z grmovjem poraščeno globel. »Tu je bila po razširitvi bolnišnice ustanovljena Očkova postojanka. Prekrita je bila z zelenim mahom in vejami, da jo je bilo res težko opaziti.«

Ozka stezica se je nato zopet vila skozi gozd in vsak grm je za svojimi vejami skrival zgodbo iz partizanskih dni, ki jih je tovarišica Albina pripovedovala z nekim posebnim žarom v očeh. Tako sva se hitro približali Mrzli rupi, kjer so bile po vsej planoti med hudim poljem in Krekovšami raztresene postojanke bolnišnice Pavle.

Leta 1944 so bili boji okrog Vojškega čedalje hujši. Vse več je bilo ranjenih, zato so začeli na območju Mrzle rupe graditi nove postojanke: A, B, Centralo in Delto. Glavni zdravnik bolnišnice je bila dr. Pavla Jerina-Lah iz Logatca, upravnik pa Jože Kenda iz Idrije. »Dr. Pavla je prišla v bolnišnico leta 1943, ko ji je bilo šele osemindvajset let,« se spomi-

nja Albina Rupnik-Roža. »Še sedaj ne morem pozabiti, kako je znala bodrilno vplivati tudi na najbolj obupane bolnike in kako mirna je bila tudi v najbolj razburljivih trenutkih vojne vihrle!«

V začetku vojne je v bolnišnici deloval dr. Aleksander Gala-Peter, ki je ustanovil prvo sanitetno postajo; vodil pa jo je do

senco redkim ciklamam. »Ali vidiš tisto veliko razpoko v steni?« me je vprašala tovarišica Albina in pokazala z roko na veliko odprtino, ki je zijala v nasprotni steni kot velika lačna usta. »Prav tja se je zatekel leta 1945 tisti del bolnišnice s težkimi ranjenci, o katerem sem ti maloprej pripovedovala. Po vrvi so jih spu-

zloma Italije Feliks Kosmač. Največ je bolnišnici pomagalo civilno prebivalstvo Vojškega, Mrzle rupe, Čekovnika in Gorenje Tribušice, četud: je samo živelo v bedi. Močna narodna zavest, ki je takrat raznemala slehernega človeka na tem koščku naše zemlje, ni zamrla niti takrat, ko je sovražnik do tal oropal skoraj vse kmetije na tej planoti. Veliko so pomagale bolnišnice; tudi kurirske javke; prva je bila pri kmetu Andreju Kolencu, druga pa v Omevnikarjevi domačiji.

Spomladi leta 1945 se je zgrnila na Vojško velika ofenziva in bolnišnico so morali zaradi varnosti preseliti. Takrat je oddelek z težkimi ranjenci tri dni in tri noči preživel v mrazu in brez oskrbe za Brusovo skalo.

Med živahnim pogovorom sva prispeli do grozečega prepada. Nekje v globen je bučal potok in udarjal z razpenjenimi valovi ob visoke skale. Na strmih robih so rasli macesni, njihove veje so se gale do robov prepada in dajale

ščali v votlino, kjer so živeli do konca zadnje ofenzive na Vojškem.

Najin izlet je bil s tem sklenjen in po bližnjici sva se vrnili do Vojškega. Med potjo sem jo še povprašala o svojcih. Takrat se je vame zagledala z vlažnimi očmi in mi krčevito stisnila roko. V trenutku sem se zavedela, da je tega ne bi smela nikoli vprašati.

Zgodnji mrak se je že spustil na Vojškarsko planoto, ko sva s tovarišico Albino prispeli v vas. Do odhoda avtobusa mi je ostalo le še malo časa, zato sva se z Albino Rupnik-Rožo le še prisrčno poslovili. Obljubila sem ji, da jo bom še kdaj obiskala. Vso pot do doma sem premišljevala o tem lepem in zanimivem srečanju, samo žal mi je bilo, da je nisem povprašala, odkod ji tako lepo partizansko ime. Zazdelo se mi je tudi, da je življenje teh ljudi bogatejše od našega — pa ne samo zaradi prestanega trpljenja.

JANA SVETLIČIČ

SLUTIL JE SMRT

Ob odkritju spomenika padlim borcem, ki je bilo 18. aprila letos v Medvedjaku, mi je očka povedal dogodek iz narodnoosvobodilnega boja:

Bilo je meseca aprila leta 1942 v Bojanskem borštu med Ivančno gorico in Sentvidom, kjer je takrat taborila II. grupa odredov. Z menoj je bil Stane Kovačič, sedemnajstletni kmečki sin črnih las. Doma je bil iz Vira pri Stični. Rodil se je v številni družini sedmih bratov in sestra, vzgajan pa je bil v ljubezni do domovine. Ze leta 1941 se je odločil za aktivno delo v mladinski organizaciji, ki ga je usmerjala OF. Zavedal se je, da borba ne bo lahka, posebno še, ker se je bilo treba spoprijeti ne le z okupatorji, ampak tudi z domačimi iz-

dajalci. V II. grupo odredov se je vključil že v začetku leta 1942. Njen komandant je bil slavni španski borec in kasnejši komandant slovenskih partizanov Franc Rozman-Stane. Stane Kovačič in jaz sva bila dodeljena v četo Jožeta Kovačiča, padlega narodnega heroja iz Stične. Proti večeru je četa dobila nalogo, da krene na področje Velikega Gabra, Sentlovrenca in Velike Loke z nalogo, da napada italijanske patrulje na progi in cesti Ljubljana—Novo mesto.

Dne 17. aprila ponoči smo prenočevali v bližini vasi Luže in se pripravljali na akcijo. Bila sva v istem vodu, pa tudi spala sva skupaj tisto noč pod košato smreko. Sreda noči se je Stane Kova-

čič prebudil, se tesno stisnil k meni in mi začel tiho šepetati, da ne more spati. »Navdajajo me hu-de slutnje in bojim se, da se bo jutri nekaj zgodilo!« Pripovedoval mi je še, kako težko se je poslavljati od matere. Spominjala sva se mladih let, ko sva skupaj hodila v šolo, in večerov, ko smo fantje vasovali v domači vasi. Strah ga je bilo smrti. Začel sem ga tolažiti in bodriti, da vsaka krogla le ne zadene. Ne imej tako črnih misli, mlada sva in življenje je pred nama, sem mu rekel.

Dne 18. aprila zjutraj se je četa premikala do glavne ceste Veliki Gaber—Trebnje na klanec Medvedjak. Zavreli smo položaje med nizkimi smrekami. Okrog desete ure je stražar sporočil, da prihajajo po cesti vojaški kamioni, na katerih so fašisti. Komandir Jože Kovačič je dal povelje, naj se pripravimo za napad. Ko je mimo pripeljal prvi kamion, smo po Italijanih udarili z vso močjo.

Takoj po prvih streljih z nasprotni strani sem zagledal, kako na moji levi strani pada zadet od sovražnikove krogle soborec in prijatelj Stane Kovačič. Zadelo ga je naravnost v sru. Njegova zla slutnja se je uresničila. Težko bi z besedami opisal, kako hudo mi je bilo v tistih trenutkih. Izgubil sem dobrega prijatelja in predanega tovariša. V tem boju sta padla tudi mitraljezec Čok in borec Hanč.

Naša četa je v tem boju ubila štirideset Italijanov in uničila kamion!

DARJA MEDVED

KRAMLJANJE

Draga Milena!

Prejmite najlepše pozdrave z željo, da bi tudi v prihodnje tako skrbno urejali mladinsko stran »TV-15«. Že dolgo sem v sebi gojila namero, da vam pišem, a mi je vedno zmanjkalo poguma. Tu tuči vzrok, da ste pisemce — namenjeno za osmi marec — prejeli kar dobrih štirinajst dni kasneje. Mi boste oprostili? Želim pa si predvsem kritike o zapisanem, v pismu ali v rubriki »Kramljanje«, za kar se vam že vnaprej najlepše zahvaljujem.

Na ta dan sem se najprej spomnila udeleženk narodnoosvobodilnega boja. Vem, koliko so pretrpele! Nisem pozabila tudi aktivistk, ki so bile prav tako dan za dnem izpostavljene življenjski nevarnosti, in ne tistih, ki so trpele po taboriščih. Po nasilnem mnenju ni bilo greh ubiti nedolžnega človeka in povzru vsega še mater. Težko je to doumeti! Tudi tistim, ki so ostale doma, se ni godilo dosti bolje. »Mama, lačen!« so okrog njih vzklikali malčki. Pritrgovali so si od ust, da so jih nasitile. Tudi partizanom so dale vse, kar so premogle, pa čeprav poslednji krompirček. Ko je okupator zvedel za te nočne obiske, so jih zasliševali in pretepali. Ničesar niso izdale, ostale so ponosne in neuklonjive, zato so v hišo podtaknili ogenj. V eni uri je bilo uničeno vse, kar so v potu svojega obraza gradile vse življenje. Prišla je svoboda in z njo veselje. Poznam pa mater, ki ni dočakala svojih najljubših. Ne samo ene! In danes? Dela zanje nikoli ne zmanjka. Ho-dijo v službo in skrbijo, da bo družina oprana in zlikana, da bodo otroci zdravi in v ponos svojih staršev. Ko jim ob njihovem prazniku prinesemo šopek in zaželimo srečo, se jim kot sramežljivemu otroku prikrade na lica rahla rdečica. »Saj ni bilo treba, otrok moj!« se glasi odgovor. Take so naše matere! Zaslužile so, da bi o njih pisale knjige. Če jim iz srca rečeš: »Mama, rada te imam!« so srečnejše, kakor če bi jim kupili zlate gradove. Zato jih moramo spoštovati in jim pomagati na vsakem koraku, saj dejanja pomenijo veliko več kot zvrhan koš še tako lepih besed.

Morda nisem povedala vsega tako, kot sem želela in v sruč čutila, pa brez zamere.

Prejmite prisrčne pozdrave!

Mojca Vidrih

Grčarevac 20

p. Planina pri Rakeku

Draga Mojca!

Ne opaziš, da med kramljanjem kaj malokrat najdem mesto za ocenjevanje na način, kakršnega smo vajeni drugod? Že sama objava prispevka pomeni, da sem v njem našla tisto, česar si želim. Tudi me posebno ne moti, če je napisan z najbolj okorno roko. Z veseljem zgledim vsako misel, o kateri menim, da bi lahko obrodila zdrave sado-ve. Ubrala sem torej ne povsem vsakdanjo pot! Ne misli pa, da sem imela s tvojim pisemcem kaj dosti dela. Škoda le, da ga nisva objavili ob prazniku. No, kaj bi to, samo da bi se zopet kmalu oglasila!

Lepo pozdravljena!

MILENA

Spoštovana urednica!

Precej časa je minilo od mojega prvega članka. Temu je vzrok obilo učenja in seveda tudi moja lenoba. Obljubljam, da se bom v prihodnje bolj pogosto oglašala, saj imam snovi na pretek. Lep pozdrav!

Darja Medved

Ivančna gorica 27

p. Ivančna gorica

Draga Darja!

Cisto izneverila se nam le nisi, tisto o lenobi in učenju ti pa kaj rada verjamem.

Lepo pozdravljena!

MILENA

METKA POGORELČNIK

BESEDE IN DEJANJA

Z denarjem jugoslovanskih delavcev...

Peti dan dela 8. mednarodnega seminarja študentov, pod imenom »April Meeting«, ki se je končal v nedeljo v študentskem okrevališču »Radojka Lakić« pod Avalo, je delegacija študentov iz Amsterdama in Utrehta poslala organizatorjem in udeležencem seminarja pismo, v katerem je med drugim rečeno: »Ker menimo, da so problemi, s katerimi se srečujemo, zelo resni in kompleksni, je neumno in slabost zanikati to s tem, da bi jedli, pili in se zabavali ob takih razmerah. Nemogoče je razpravljati o odnosu med študentskim gibanjem in delavskim razredom in ga analizirati ter hkrati odhajati na vsakodnevne sprejeme in svečane večerje, kjer se nam mnogi natakariji in drugi uslužbenci klanjajo. Zato pozivamo rektorje in njim slične, da z nami sodelujejo na seminarju, namesto da nas s prirejanjem sprejemov opominjajo, da krademo denar delavskemu razredu Jugoslavije.«

Ekonomika politika — 12. IV. 1971

Bogati ljudje

Prištinsko »Jedinstvo« mi je pomagalo priti do zares zanimivega podatka.

Delavski svet prištinskega podjetja »Put« je dal svojemu direktorju Abdulu Hodži tele nagrade:

— Delovni kabinet v vrednosti 15 tisoč dinarjev;

— denarno nagrado 10 tisoč dinarjev;

— ročno uro vredno 5 tisoč dinarjev.

Zakaj niso človeku kupili še kuhinje, stenske ure pa tudi denarnico v katero bi spravil tisti stari milijon za kavico?

Večernje novice 16. IV. 1971

Mučno spoznanje

Lani je bilo proti mladoletnim prestopnikom vloženih 40.575 prijav, a leto dni prej 40.378 prijav... Zelo mučen vtis pa povzroča spoznanje, da četrtino povzročiteljev kazenskih dejanj med mladoletniki predstavljajo otroci mlajši od 14 let. Lani jih je bilo 10.145.

Borba — 16. IV. 1971

Dreyfusova afera (2)

Dreyfusova žena Lucie, polkovnik Paty de Clam in italijanski vojaški pribočnik v Parizu polkovnik Panizzardi.

Obtožbe in klevete, ki jih je širil Drumont, so ustvarile plodna tla za uspešno rasistično kampanjo. Tri leta pred izbruhom Dreyfusove afe je neki pronicljivi opazovalec francoske družbe ugotovil: »Naše ljudstvo, ki sicer ne mara izzivanja, ki ni ne krvoločno ne nasilno in ki je dostikrat zelo dobrodušno s sovražniki, nekam strpno sprejema klevete na rovaš Židov. Z njimi ni ne pravično ne usmiljeno. Ne zahteva dokazov, ne terja niti verjetnosti. Samo zato, ker imamo orožnike, se ljudje še ne znašajo nad Židi.«

V poslanski zbornici je bilo slišati čudne glasove, ki so obtoževali Žide, češ da hočejo »pregnati krščanstvo iz Francije«. Nekdo je celo zahteval izgon družine Rothschild. Drugi so terjali, naj vojaške akademije zapro vrata za Žide, sicer pa najmanj to, da židovski oficirji ne smejo v štabe. Takšna kampanja je izzvala vrsto dvobojev, med katerimi se je zadnji končal s smrtjo nekega židovskega stotnika. Njegov nasprotnik je izjavil za list »ECHO de Paris«: »Dobro vem, da bom dobil sodni poziv. Toda kaj mi mar! Uradniki ne bodo mogli preprečiti, da delo, ki smo se ga lotili, ne bo teklo naprej. Osebnosti niso pomembne: gre za načela in smo komaj na začetku državljanske vojne.«

Zadnji stavek je imel velik odmev in ponatisnili so ga vsi časopisi. Drumont ga je v svojem glasilu »La libre parole« takole komentiral: »Utegne se zgoditi, da me Židje ubijejo, toda tega se bodo kesali.« Potemtakem ni čudno, če so vojaški visoki poveljniki v takšnem ozračju imeli za popolno normalno, da je židovski oficir Dreyfus obtožen izdaje. Niso se menili za to, da je bilo njegovo življenje neoporečno. Zadoščalo je, da je Žid: to je tudi vse pojasnjevalo. Vendar pa za obtožbo ni zadoščala samo podobnost v pisavi. Nalogo, naj poišče zadostne dokaze, je dobil polkovnik Paty de Clam, ki je imel precej smisla za pustolovske spletke. V svojo pisarno je povabil Alfreda Dreyfusa in mu narekoval pismo, v katerem so bile ravno takšne besede (in celi stavki) kot v znamenitem »bordereauju«. Dreyfusu je med narekom za drhtela roka in Paty de Clam je vzkliknil: »Kapetan, tresete se. Zakaj le?« Dreyfus je odgovoril: »Drhtim, ker je mraz.«

Pisavo so primerjali trije izvedenci, vendar pa je le eden, ki je bil znan nasprotnik Židov, brez omahovanja zadržal, da gre za pismi, ki jih je napisala ista roka. Drugi izvedenec je trdil nasprotno, tretji pa je bil negotov. Paty de Clam je zato v svojem poročilu moral omeniti »šibkost materialnega dokaza«. Toda še šibkejši je bil tako imenovani »moralni dokaz«. Kot smo že rekli, je bilo Dreyfusovo življenje neoporečno.

Alfred Dreyfus se je rodil leta 1859 v Mulhousu v Alzaciji. V deških letih je odšel iz zasedene domovine v Francijo. Najprej je študiral v Grenoblu, potem pa v Parizu. Z osemnajstim letom se je vpisal na Politehniško šolo in jo zapustil čez tri leta s činom podporočnika. Potem je bil na Topniški šoli, z devetindvajsetim letom je bil kapetan, leto kasneje pa je bil zaradi sijaj-

nih ocen sprejet na Vojno šolo. Zaprtil jo je z imenitnimi ocenami: bil je deveti v svojem letniku, dasiravno so mu zaradi židovskega rodu metali polena pod noge. Potem je postal »praktikant« v uradih glavnega štaba.

MINISTER MERCIER PRITISKA

Alfred Dreyfus se je oženil z draguljarjevo hčerjo Lucie Hadamard, ki mu je rodila dečka in deklico, sicer pa je živel le za službo in dom. Navzlic neoporečnemu zasebnemu in poklicnemu življenju, zaradi katerega je bil »moralni dokaz tako šibek«, so ga aretirali in zaprli 15. oktobra 1894. Nekdo mu je skušal naprtiti burno preteklost, dolge pri kvartanju in ljubezenske pustolovščine, toda čez čas se je pokazalo, da sta glavni štab in kontrašpijonažna služba skuhala prevročo kašo. Zelo verjetno bi Dreyfusa kmalu izpustili na svobodo, če ne bi »La libre parole« 29. oktobra priobčila novice, ki je dotlej veljala za skrivnost: da je bil neki židovski oficir iz štaba aretiran zaradi vohunske dejavnosti.

Major Henry, podnačelnik kontrašpijonažne službe, je namreč vznemiril ljudi iz uradništva, ko je pisal nekemu uradniku: »Dragi prijatelj, saj sem vam že povedal: kapetan Dreyfus, ki stane na Avenue Trocadéro št. 6, je bil 15. oktobra aretiran zaradi vohunske dejavnosti: in je zaprt v jetišnici Cherche-Midi. Govorijo sicer, da je na službenem potovanju, kar pa je laž: tako naj bi le preprečili škandal. Ves Izrael se je razburil. Zda ste na vrsti vi, Henry.«

Uradništvo si ni dalo dvakrat reči: novica je bila preveč razburljiva, da je

ne bi priobčili na prvi strani. Ministri, ki niso bili povabljeni na ožji sestanek vlade, so bili ogorčeni, ker so za zadevo zvedeli iz časopisa, tako da so zahtevali nov sestanek vlade. Dasiravno jih je zunanji minister svaril, da so »dokazi« zoper Dreyfusa izredno šibki in pomanjkljivi, ter jih opozarjal, da bi utegnili priti do diplomatskega incidenta z Nemčijo, so se ministri vdali pod pritiskom generala Merciera: vlada je ukazala vojaški preiskovalni postopek zoper kapetana Dreyfusa.

Tako se je zganil mehanizem, ki ga nihče več ni mogel zaustaviti: kolesje so oljili časopisi, ki so se pred dvema letoma zapletli v »Panamski škandal«. Tedaj je namreč prišlo v javnost, da so uradništva pobrala del sredstev, ki so bila namenjena za zgraditev Panamskega prekopa po Lessepsovih načrtih. Tako so se časopisi morali nekako rehabilitirati, dokazati svojo »nedolžnost« in rodoljubje s tem, da so začeli zlivati gnojnico na domnevnega izdajalca domovine. O kapetanu Dreyfusu so objavljali najsramotnejše laži.

Toda dokazov za njegovo krivdo še zmerom ni bilo. Edini dokument, ki bi utegnil utemeljiti nekaj sumov, je bila brzojavka (ki jo je prestregla francoska kontrašpijonažna služba), ki jo je polkovnik Panizzardi poslal 2. novembra načelniku italijanskega glavnega štaba v Rimu. V njej je pisalo tudi tole: »...če kapetan Dreyfus ni imel odnosov z nami, bi bilo primerno pooblastiti veleposlaništvo, naj izda demant, da se izognemu komentarjem v tisku.«

Toda brzojavka je pravzaprav dokazovala, da Dreyfus sploh ni imel nikakršne zveze s polkovnikom Panizzardijem. Italijanski vojaški pribočnik v Parizu je prebral v pariških časopisih pustolovsko obarvano zgodbo, v kateri naj bi Dreyfus postal vohun zaradi »ljubezenskih coprnij in omamnih napojev« neke lepe Italijanke, ki da jo je spoznal v Nici. Panizzardi je želel, da bi Rim naredil konec takšnim govoricam, in sicer tako, da bi veleposlaništvo demantiralo kakršneoli zveze s kapetanom Dreyfusom. Rim je kmalu poslal demanti, takoj nato pa so dali podobno izjavo na avstrijskem in (predvsem) nemškem veleposlaništvu.

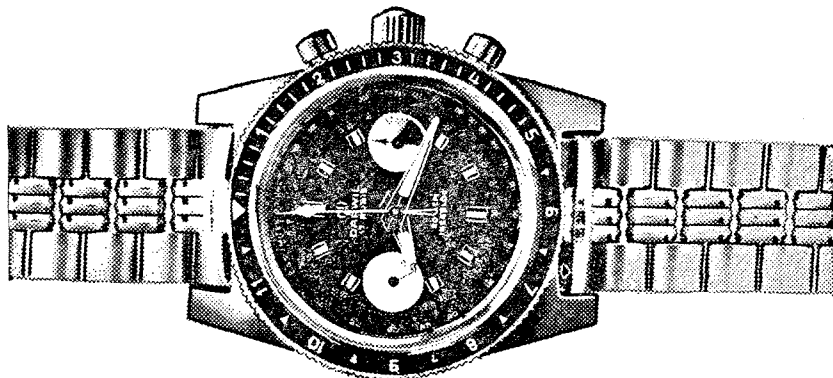
Nemško veleposlaništvo je dalo v javnost takšno izjavo: »Podpolkovnik von Schwartzkoppen ni nikdar dobil kakšnega Dreyfusovega pisma. Nikdar ni imel z njim posrednih ali neposrednih stikov. Če je ta oficir kriv zločina, katerega je obtožen, pa nemško veleposlaništvo nikakor ni vmešano v zadevo.«

Nadaljevanje prihodnjic

Biseri
proizvodnje

DARWIL

V vseh je vgrajen specialni mehanizem izredne preciznosti. Najnovejši urah DARWIL — vgrajen DARBLOCK, ki štiti vsako DARWIL uro proti udarcem in pretresom. DARWIL Superavtomatik SNOW STAR cronometer je pojem elegancije in točnosti. DARWIL LORD 71 Special Flat DARBLOCK. DARWIL LADY 71 DARBLOCK. ženska moda 1970. GENERALNO ŠVICARSKO ZASTOPŠTVO

NUDIMO PO SVETOVNIH KONKURENČNIH CENAH NAJVEČJO IZBIRO NAKITA IZ 14, 18 IN 22 KARATNEGA KONTROLIRANEGA ZLATA.

Prodaja s posebno garancijo! Na zalogi vedno 600 modelov ur DARWIL in ARETTA. Ure znamke DARWIL in ARETTA lahko kupite tudi v specializiranih trgovinah in veletrgovinah v Jugoslaviji. Servisi so v vseh večjih mestih Jugoslavije. DARWIL — TRST, PIAZZA S. ANTONIO NUOVO 4/II

Lady 71

Lord 71

CENIK MALIH OGLASOV

Poizvedbe, vabila, objave, obvestila zahvale in podobno — do 10 vrstic — 10 dinarjev. Če znaša besedilo več kot 10 vrstic, stane vsaka nadaljnja vrstica 1,50 din.

Objave s komercialno vsebino: do 10 vrstic 30 dinarjev vsaka nadaljnja vrstica 5 dinarjev.

Pravni nasveti so za naročnike brezplačni, drugim zaračunavamo dejanske stroške a največ do 15 dinarjev.

Osmrtnice (kratke nekrologe) objavljamo brezplačno, njihovih tekstov in pripadajočih fotografij ne honoriramo in ne vračamo.

